

Anthropology at Warsaw University

Antropologia na Uniwersytecie Warszawskim

Anthropology at Warsaw University

Antropologia na Uniwersytecie Warszawskim

1946–2000

Arkadiusz Sołtysiak • Piotr Jaskulski

INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY, WARSAW UNIVERSITY

INSTYTUT ARCHEOLOGII UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

WARSZAWA 2000

COVER AND TITLE PAGE DESIGN – PROJEKT OKŁADKI I STRONY TYTUŁOWEJ

Piotr Jaskulski

THE COVER ILLUSTRATION – ILUSTRACJA NA OKŁADCE

courtesy of Harvard–Radcliffe Cognitive Science Society

Clay Budin, president [CIS 72407,415]

TRANSLATION – TŁUMACZENIE

Arkadiusz Sołtysiak, Elżbieta Dąbrowska

PROOF-READING – KOREKTA

Jacek Dobrowolski

LAYOUT – SKŁAD PUBLIKACJI

Elżbieta Dąbrowska, Piotr Jaskulski

PHOTO OF ANDRZEJ WIERCIŃSKI – ZDJĘCIE ANDRZEJA WIERCIŃSKIEGO

Michał Dąbski

PHOTO OF BOLESŁAW ROSIŃSKI – ZDJĘCIE BOLESŁAWA ROSIŃSKIEGO

courtesy of Andrzej Wierciński

DEPARTMENT OF HISTORICAL ANTHROPOLOGY

INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

WARSAW UNIVERSITY

KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 26/28

00-927 WARSZAWA 64, POLAND

e-mail: antropo@mail.archeo.uw.edu.pl

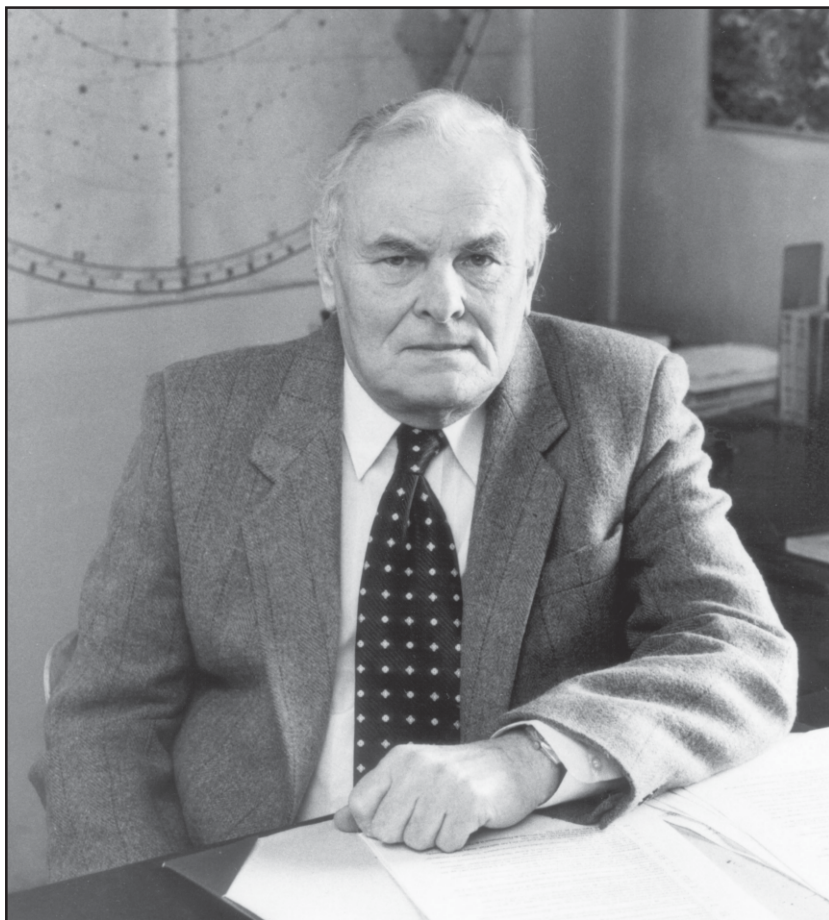
home page: <http://www.archeo.uw.edu.pl/antropologia/>

Copyright © by Department of Historical Anthropology, Institute of Archaeology, Warsaw University

ISBN 83-907360-6-3

Published by the Institute of Archaeology, Warsaw University

Printed by „Scanner”, ul. Hebanowa 16, 87-100 Toruń, Poland

Prof. Andrzej Wierciński

Introduction

The present publication appears at a very special time, as three important anniversaries will be commemorated this year: Professor ANDRZEJ WIERCIŃSKI's 70th birthday, 50 years of his work at Warsaw University, and 40 years of his work among archaeologists. Moreover, next year Warsaw University's Anthropology will be celebrating its 55th year of existence, while the Department of Historical Anthropology—its 25th anniversary. Thus, five anniversaries of great importance will be taking place within two years, which can hardly be considered accidental.

All of the above mentioned events focus on Professor ANDRZEJ WIERCIŃSKI, who had initiated studies on American prehistory in Poland and formulated his own theory of culture, as applied to the study of religions. Contemporary anthropology at Warsaw University owes its organizational shape and topical spectrum solely to Professor WIERCIŃSKI's great persistence and wisdom. Therefore, his disciples and students, authors of this publication, dedicate it to him.

We would like to thank Prof. TOMASZ MIKOŃSKI, the Director of the Institute of Archaeology, who wholeheartedly supported this publication and provided the necessary financial means. We also would like to express our gratitude to JACEK DOBROWOLSKI for his assistance in improving the English text, as well as to ROBERT SADOWSKI for his many valuable remarks.

Warsaw, April 22nd, 2000

Contents

	Introduction	7
CHAPTER I	Forerunners (1905–1946)	11
CHAPTER II	Chair of Anthropology within the Faculty of Biology and Earth Sciences (1946–1960)	13
CHAPTER III	Anthropological Laboratory at the Chair of Prehistorical Archaeology (1960–1976)	21
CHAPTER IV	Department of Historical Anthropology within the Institute of Archaeology (since 1976)	25
CHAPTER V	Summary	34
POLISH SECTION		39
APPENDIX 1.	Staff members of the Chair, the Laboratory and the Department (1946–2000)	68
APPENDIX 2.	Publications of the Chair, the Laboratory and the Department staff	69
	Bolesław Rosiński	71
	Jerzy M. Dąbbski	73
	Aleksander Lech Godlewski	74
	Andrzej K. Wierciński	76
	Stanisław Sienicki	91
	Henryk Rysiewski	92
	Piotr Brykczyński	92
	Mariusz S. Ziółkowski	93
	Karol Piasecki	97
	Robert M. Sadowski	100
	Janusz Z. Wołoszyn	103
	Wiesław Więckowski	103
	Arkadiusz Sołtysiak	103
APPENDIX 3.	Master's and Doctor's theses originating in the Chair and the Department	105
APPENDIX 4.	Half-day conferences of the Multidisciplinary Team of War- saw University and State Archaeological Museum for Re- search on the Peculiarity of Man from 1983 till 2000	109
ADDITIONAL BIBLIOGRAPHY		117
INDEX		119

Forerunners (1905–1946)

The history of anthropology in Warsaw goes back to 1905, when KAZIMIERZ STOŁYHWO founded the Anthropological Laboratory at the Museum of Industry and Farming. The beginnings were very difficult. Prof. STOŁYHWO did not receive any salary and his only collaborator was his wife - Maria. STOŁYHWO's private collection and new items very quickly filled up the two rooms belonging to the Laboratory and work became almost impossible. Fortunately, in 1911 the Laboratory was taken over by the newly founded Warsaw Society for Science. New rooms in the Society's building at Kalikst Street were much more spacious and together with better financing enabled the Laboratory to develop very quickly. Prof. STOŁYHWO assembled more than a dozen of collaborators, including STANISŁAW PONIATOWSKI and Rev. BOLESŁAW ROSIŃSKI, at that time involved in studying the dermatoglyphs. of the Polish population. Later Rev. B. ROSIŃSKI moved to Lvov, to Professor JAN CZEKANOWSKI's school, where he dedicated himself to teaching, organizational work and anthropogenetic studies, which gave him the title of professor at Jan Casimirus University. After the Second World War, he became the first and only Holder of the Chair of Anthropology at the Faculty of Mathematics and Natural Sciences at Warsaw University.

Several graduates of Zurich University, disciples of the famous Professor RUDOLF MARTIN, contributed very much to the development of Polish anthropology between the wars. Among them were STANISŁAW PONIATOWSKI and JAN CZEKANOWSKI, as well as EDWARD LOTH, and MICHAŁ REICHER. After the reactivation of Warsaw University, EDWARD LOTH received the Chair of Normal Anatomy and owing to his research Warsaw became the leading

centre of Polish anthropo-anatomical research. Roughly at the same time JAN MYDLARSKI established the anthropological laboratory at the Central Institute for Physical Education in Warsaw, while STANISŁAW PONIATOWSKI dedicated himself to ethnological studies and was offered the Chair of Ethnology at Warsaw University. This was also KAZIMIERZ STOŁYHWO's Laboratory, which later developed and transformed into the Institute of Anthropological and Ethnological Sciences within the Warsaw Society for Science.

This great and multidirectional development was severed abruptly by the II World War. As KAZIMIERZ STOŁYHWO had moved to Cracow already in 1933, the Institute of Anthropological and Ethnological Sciences, strongly depending on his activity, ceased to exist. During the war, the anthropology in Warsaw, just as Polish science on the whole, suffered immense losses. Professor EDWARD LOTH died a soldier's death in the Warsaw Uprising in 1944, and professor STANISŁAW PONIATOWSKI died in the concentration camp in Majdanek Lubelski. Most University buildings and collections were subject to complete destruction.

CHAPTER II

Chair of Anthropology within the Faculty of Biology and Earth Sciences (1946–1960)

Right after the war in 1945, when the Warsaw University was being reactivated by the decimated staff and located in random buildings dispersed all over the city area, the Chair of Anthropology was planned. An official letter from the Ministry of Education, dated November 19th, 1945, incorporated the Chair into the structure of the Faculty of Mathematics and Natural Sciences. However, due to lack of personnel, no lecture concerning anthropology was delivered for several months. It was not until the beginning of 1946 that Professor JAN MYDLARSKI began to give a series of guest lectures and conduct a class. Some time later Rev. Professor BOLESŁAW ROSIŃSKI returned to Warsaw for good and started building up a new unit, initially only as a laboratory and a seminar.

In July 1946 Rev. B. ROSIŃSKI was nominated a nominal professor and thanks to that the Chair of Anthropology at Warsaw University could be established. The Chair's provisional seat consisted of three rooms at the so called Main School, in the campus complex at 26/28, Krakowskie Przedmieście Street. The position of the Chair Holder remained unoccupied for almost two years. In 1946 the authorities of the Faculty of Mathematics and Natural Sciences sent out a query to three outstanding Polish anthropologists: JAN CZEKANOWSKI, KAZIMIERZ STOŁYHWO, and JAN MYDLARSKI. CZEKANOWSKI and STOŁYHWO were invited to the Commission for Appointment to the Chair of Anthropology, in order to consider the candidacies of J. MYDLARSKI and B. ROSIŃSKI. By that time Prof. MYDLARSKI accepted the Chair of Anthropology at the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin and began to organizing an Anthropological Laboratory in the State Insti-

tute for Sport in Warsaw. Not only for that reason, but also because of his friendship with B. ROSIŃSKI, and “for the good of Polish science”, as he had written in his letter to the Commission, Professor MYDLARSKI finally resigned in the latter’s favour. In this situation, the Commission decided to favour the candidacy of Professor ROSIŃSKI for the Chair of Anthropology at the Faculty of Mathematics and Natural Sciences with the title of assistant professor on February 14th, 1948.

Rev. B. ROSIŃSKI was not the only staff member of the organized unit. Already in November 1946 JERZY DAŃBSKI, a student of the 4th year of zoology at that time, who has been studying biology at the Jagiellonian University for two years before the war, began his work at the Chair as junior assistant. He started collecting anthropological and serological materials of Warsaw University’s students and basing his research on these data wrote his Master’s thesis. In 1949, DAŃBSKI received his MSc degree and was promoted to the position of a senior assistant. The same year, another student, CZESŁAW CZAPÓW, was employed as nominal junior assistant.

During this initial period, scientific research was overshadowed by organizational matters. It suffices to say that in 1947 the Chair’s library consisted only of 28 volumes, most from Prof. ROSIŃSKI private collection, and that only five students studied anthropology. In spite of all these difficulties, Prof. ROSIŃSKI continued his anthropogenetic research concerning eye-and-hair pigmentation characteristics in Polish families and, together with J. DAŃBSKI, started researching the variability of anthropometric and serological characteristics in professional groups.

From April till September 1949 the Chair of Anthropology was gradually moved to the so called “Korbutianum” building close to the previous location. Its seat consisted of four spacious rooms: professor’s office, classroom, laboratory and assistants’ office. This move was part of the University’s reform, which, establishing organizational structures, completed the initial period. The Faculty of Mathematics and Natural Sciences had been divided and the Chair of Anthropology was incorporated into the structure of the new Faculty of Biology and Earth Sciences.

Staff changes followed. CZESŁAW CZAPÓW resigned from work for health reasons, and two new workers were employed in February 1950: Dr. ALEKSANDER LECH GODLEWSKI as senior assistant and ANDRZEJ WIERCIŃSKI as nominal junior assistant. The former, as disciple of prof. STANISŁAW PONIATOWSKI, was interested mainly in the ethnology of South-Eastern Asia and Oceania. However, Dr. GODLEWSKI also had biological background, for his doctorate, written under the supervision of Prof. JAN TUR, dealt with the ratology. A. WIERCIŃSKI, who began his studies in 1949, already that year became the assistant at the *Institute for Anthropological Sciences*, which was then reactivated at the *Warsaw Society for Science*. Thus, in 1950 the staff of the Chair of Anthropology consisted of: one professor, two senior assistants, (including J. DĄBSKI working on his doctorate), and one nominal junior assistant. A. WIERCIŃSKI was one of a twelve students finishing their MSc theses. Next year the number of advanced students increased to 16. The skeletal collection grew considerably in comparison with 1947. The storage-room contained 44 complete and 5 broken skulls, two skeletons, a set of maps and tables as well as anatomical models. In the beginning of 1950 the library included 540 volumes and in one year only this number increased to 663 volumes together with 1340 volumes in deposit. Eventually the number of volumes exceeded one thousand in 1952. The Chair was equipped with the basic instruments: a set of anthropometric instruments, a photo camera, two microscopes and one typewriter. These new acquisitions were made thanks to J. DĄBSKI and A. WIERCIŃSKI.

The Chair flourished under the direction of Prof. B. ROŚIŃSKI in the years 1951–1953. The number of students grew very quickly. In the years 1950–1952 there were 14 candidates for the Master's degree, while in 1953 25 persons studied anthropology. The list of graduates from those years contains the names of future outstanding scholars and professors of anthropology: ANDRZEJ WIERCIŃSKI, NAPOLEON WOLAŃSKI, and BRUNON MISZKIEWICZ. Also TADEUSZ BIELICKI had studied there, although he received his degree at the University of Wrocław. The Chair's staff carried on lectures and classes in human anatomy, anthropology,

and statistics not only for their own students, but also for students of zoology, geography and prehistorical archaeology.

At the same time, scientific work advanced as well. Professor ROSIŃSKI wrote an anatomy handbook, which was published in three volumes in 1952–1954, and also conducted research on patients at the hospital in Tworki near Warsaw. Dr. GODLEWSKI was busy with anthropological studies on the peoples of Tasmania, New Guinea and Easter Island, based on the data published so far. In 1950–1952 J. DAŃBSKI made efforts to acquire new publications and simultaneously started collecting materials concerning the ethnogenesis of the peoples of South–West Asia and Africa. Unfortunately, this project was never completed. Additionally, DAŃBSKI described an Early Medieval skulls series from the cemetery in Końskie and investigated the question of the origins of Fatyanovo culture, an Early Bronze group related to single-grave cultures. A. WIERCIŃSKI published his first paper concerning the craniometrical variability of the peoples of Ceylon and actively joined the discussion concerning methodological issues, which in the mid-50-ties reached its apogee and brought about the formal founding of the Polish School of Anthropology. Next, he published his MSc thesis on the series of South Siberian skulls dated from the Upper Paleolithic to the Early Bronze Age.

The activity of the Chair can be evaluated in the light of the early history of the Warsaw Unit of the Polish Anthropological Society, founded on 30th October, 1951. ALEKSANDER GODLEWSKI became its first Chairman and ANDRZEJ WIERCIŃSKI was elected its first Secretary. The Unit organized open lectures, read mainly by the Chair's staff. In the one of them, for example, J. DAŃBSKI presented the prehistory of Africa in the light of archaeological and anthropological finds, and in another A. WIERCIŃSKI summarized his works on the traces of Goths on Polish territory based on anthropological data. He presented also a lecture titled "Anthropological and Prehistorical Issues on the Asian Continent" at the invitation of the Students Society for Ancient Eastern Archeology.

Unfortunately, in the next years the Chair passed through an organizational crisis, which had begun with J. DĄMBSKI's transfer to the 2nd Department of Polish Academy of Sciences in 1952. Dąmbski received the position of tutor and—in 1955—of nominal professor, working on planning and coordination of scientific institutions and societies dependent on this Department. Although he never broke up his connections with the Chair of Anthropology, the administrative work did not leave him enough time for scientific research. The second blow came in January 1954 when Prof. B. ROSIŃSKI retired. Being a parish priest at St. Theresa's church on Tamka Street in Warsaw he moved to the Catholic Theological Academy and occupied the Chair of Anthropology there. Thus, in two years the Chair of Anthropology at Warsaw University lost its two earliest staff members. The worst, however, happened in 1956. In the beginning of that year J. DĄMBSKI had fallen ill with leukaemia and in spite of a temporary recovery, died on October 22nd. In his obituary, Prof. ROSIŃSKI very emphatically presented the situation in the Chair:

"We — who with such joy have been meeting for scientific discussions in the assistants room, at DĄMBSKI's desk, have gathered here today at the cemetery. What a contrast to our former assemblies is this cemetery gathering: the Professor retired, JERZY DĄMBSKI lies in a coffin, the Chair lives on, but it hardly breathes having lost its management. JERZY DĄMBSKI was not indifferent to the Chair's lot, although formally he did not belong to the staff. Illness troubled him and the future of such a splendid Warsaw centre troubled him as well. Now he closed his eyes".

And so in 1954 the Chair remained with two workers and without a head. ALEKSANDER GODLEWSKI on June 30th 1954 obtained the position of assistant professor and became the Chair's acting head, while in 1956 he was elected a member of the Anthropological Committee of Polish Academy of Sciences and in 1957–59 fulfilled the duties of the Deputy Dean of the Faculty. Most of his activity was directed to the popularization of anthropology and, first and foremost, of Oceania's ethnology. However, in 1956 the number of workers increased once again. Dr

GODLEWSKI was employed for the position of assistant professor, ANDRZEJ WIERCIŃSKI—for the position of tutor, and STANISŁAW SIENICKI, a student of anthropology at the time, for the position of nominal assistant. The latter's field of interest was evolutionary variability of the human mandible.

Scientific research was continued in the late 50-ties mainly by ANDRZEJ WIERCIŃSKI. He worked on the methodological issues of the Polish School of Anthropology, mainly on the law of anthropological arithmetic mean. The results were presented at the conference of Czech and Slovak anthropologists in Kokořin in April 1957. The same year on 31st October, A. WIERCIŃSKI received his Doctor's degree having defended his dissertation titled "Heredity of Anthropological Type", written under the supervision of Professor IRENEUSZ MICHAŁSKI from Łódź University. In this work, based on Polish families' anthropological data, as well as family data from South Africa and Indonesia, certain correlations between relatives in anthropological type, as defined in Polish School of Anthropology, have been proved.

At the end of 1957, A. WIERCIŃSKI was granted a scholarship granted by the Egyptian Ministry of Education and left for Cairo. At first, he planned to study only some Pre-dynastic series of skulls, but it appeared later that his work initiated very close Egyptian-Polish collaboration concerning anthropological studies on the peoples of both ancient and modern Egypt. In 1958 the official cooperation of the 2nd Department of Polish Academy of Sciences and the Egyptian National Research Centre began and both sides agreed on the organization of the 1st Arab-Polish Anthropological Expedition to Egypt. Already in November 1958 A. WIERCIŃSKI and Prof. A. EL-BATRAWI from Egyptian side initiated a series of lectures on anthropology and anthropometrics at the Medical Faculty of Qasr el-Aini University in Cairo. The course was dedicated to the Egyptian members of the expedition. Polish members, among them prof. T. DZIERŻYKRAY-ROGAŁSKI (director of the expedition) and prof. E. STOŁYHWOWA, arrived in Egypt either by plane, or by ship in December 1958. Dr WIERCIŃSKI, as the representative of the Egyptian side, played the function of a liaison officer. The expedition,

consisting of 18 scholars and some auxiliary personnel, was lodged in a small town Marsa Matrouh situated in the Western Desert on the shore of the Mediterranean. The staff was divided into three units: “feminine”, “masculine”, and “child-oriented” one. These units were responsible for research on respective classes of local Bedouin populations, regarding to morphology, physiology, general health status and diet quality. DZIERŻYKRAY-ROGAŁSKI’S and WIERCIŃSKI’S group came to Siwah Oasis in order to collect comparative material with demographic data and to take measurements of skeletons buried in the Mount of the Dead (Gebel el-Mauta, late period, about 1100–400 BCE). The expedition’s field research was completed on January 31st, 1959. The results proved to be impressive: measurements of more than 2000 living individuals as well as hundreds of skeletons. The Arabian–Polish expedition still remains the largest research of this kind conducted in Egypt. Collected data were published in numerous articles by Polish and Egyptian anthropologists, and the expedition’s history, with a summary of results was, presented in several volumes of “Publications of Joint Arabian–Polish Anthropological Expedition”. In the 60-ties, T. DZIERŻYKRAY-ROGAŁSKI organised next two expeditions to Egypt, without A. WIERCIŃSKI’S participation

In 1959 A. WIERCIŃSKI returned to Poland. The next year was very dramatic for anthropology at Warsaw University. ALEKSANDER GODLEWSKI moved to Wrocław, where he was nominated the Holder of the Chair of Ethnology. That fact had decreased the staff of the Chair of Anthropology to one tutor and one assistant and, therefore, its activity was suspended at the Faculty’s authorities’ request.

Thanks to the Dr. WIERCIŃSKI’S efforts, Prof. W. ANTONIEWICZ, Chair Holder of Prehistorical and Early Medieval Archaeology at the Faculty of History, agreed to create the Anthropological Section at his Chair. Prof. ANTONIEWICZ always maintained close relationship with both B. ROŚIŃSKI and A. WIERCIŃSKI. In the past he reviewed all MSc theses concerning historical anthropology, Dr WIERCIŃSKI’S dissertation as well. On the other hand, anthropologists delivered lectures for students of prehistorical archaeology and trained them in osteology. As we can see, the founda-

tion of the Section was the result of a close, long-term, collaboration.

Two members of the former Chair of Anthropology staff moved to this new unit together with the larger part of library and equipment. However, already in 1961, STANISŁAW SIENICKI left the Section due to poor health. For almost ten years anthropology at Warsaw University was represented only by Dr. ANDRZEJ WIERCIŃSKI, who initiated the slow process of organizational recovery.

Anthropological Laboratory at the Chair of Prehistorical Archaeology (1960–1976)

The Anthropological Section, later renamed the Anthropological Laboratory, inherited the larger part of the library of the former Chair. Some volumes were taken over by the Institute of Zoology and two microscopes were handed over to the Chair of Cytology as a deposit. Also the former premises had to be abandoned; the Chair of Archaeology placed the new unit in the cellar of the Faculty's of Philosophy building at 3, Krakowskie Przedmieście Street. This storage-room was used simultaneously as a laboratory and lecture hall.

In the beginning of the 60-ties, on account of the forthcoming celebrations of the Polish State's Millennium, a vast project of broadly conceived medieval sites archaeological excavations was started. The Team for Research on Polish Middle Ages was established by Warsaw University and the Warsaw Technology Institute, with A. WIERCIŃSKI as co-ordinator of anthropological research at several medieval cemeteries, e.g. Wiślica, Złota Pińczowska, and Pińczów-Wierciszów, which yielded most numerous and interesting skeletal material. The Anthropological Laboratory performed its own excavations in two church cemeteries in Kije and Zagość, in the southern regions of Poland, between Cracow and Kielce. As results of the field research conducted in the years 1961–1966, the collection of stored skeletons and skulls increased up to almost two thousands. Throughout this time Dr. WIERCIŃSKI was busy studying the whole material. Particularly the series from Wiślica, representing successive chronological levels from the 10th till the 16th century, became the object of study as far as the process of micro-evolution, especial-

ly of brachycephalisation, goes. As A. WIERCIŃSKI had written in his report,

“the research brought about the first synthetic theory of micro-evolutionary changes of the Polish people and has revealed its continuity since the end of the Neolithic. Also the characteristic of directed processes taking place during the last millennium was demonstrated, i.e. brachycephalisation, vertical and transversal globulling of cranial vault, profilization of face and nose, sex dimorphization as well as transformation of racial compositions”.

These studies, since they needed an advanced statistical apparatus, prompted A. WIERCIŃSKI to collaboration with Dr A. GÓRALSKI, a professional mathematician and author of some new statistical methods based on nominal-scale variables. Their innovative statistical research, performed with the help of computing machines, was applied as that time mostly to the ethnogenesis of Slavs, A. WIERCIŃSKI was the coordinator of Polish Academy of Science's broader research project on the subject. Apart from the works related to the Polish State's Millenium, A. WIERCIŃSKI continued his lectures and classes for students of archaeology and ethnology, including: elements of anthropology, statistics with elements of system theory, as well as, introduction to the archaeology and anthropology of Americas. The series of lectures concerning this last topic was initiated in 1963, having no precedent in Poland. It is worth mentioning that this subject is discussed in lectures until the present.

Throughout the discussed period Dr. WIERCIŃSKI continued to work on Egyptian material collected by the Arab-Polish expedition of 1958–1959. In 1965, taking advantage of a monthly stay in Torino and collaboration with Italian scholars, he studied more Egyptian skulls together with one Etruscan series. The first summary of results of studies on Egyptian Pre-dynastic series was published in 1965. Next, in 1967, Dr WIERCIŃSKI presented the synthesis of his research defending his thesis at the Faculty of Biology and Earth Sciences at Wrocław University, which gave him the assistant professor's degree.

In 1968 the series of studies on Egyptian material were completed, but already two years earlier A. WIERCIŃSKI had begun a new research project in quite a new area, i.e. Mexico. Between February and May of 1966 he examined some series of skulls excavated at the sites of Pre-columbian civilizations. Most of them belonged to bearers of the so called Olmecoid culture and its continuators. The results of analysis, published in the early 70-ties, proved to be very significant. According to the author himself,

“sensational results of these studies, confirmed by a new original method of calculation of racial skull affinity indicate that in ancient times clear cultural and populational influences originated probably in the Megalithic cultures’ circle”.

This thesis initiated a vivid international discussion, continuing up to the present days, especially in United States of America.

These scientific and didactic achievements of the Chair of Archaeology testify to the great activity and intellectual potential of the Anthropological Section, which still consisted of only one person – ANDRZEJ WIERCIŃSKI, who received constant support from his wife, ALINA WIERCIŃSKA. During WIERCIŃSKI’s research work in Mexico, she took up his lectures and classes.

Apart from his analytical studies, A. WIERCIŃSKI propagated the achievements of Polish anthropology on the international forum. In the early of the 60-ties he became an associate founder of “Current Anthropology” and in 1962 he published in this journal a long text on typological approach to the variability of mankind, which involved the fundamental thesis of the, so called, Polish Anthropological School. This publication, accompanied by a polemical paper by TADEUSZ BIELICKI, who represented the populational approach, initiated a very interesting discussion that has been continuing for some years in “Current Anthropology”, acquainting foreign anthropologists with this Polish anthropologists methodological dispute.

In 1969 the staff of the Anthropological Section increased, when HENRYK RYSIEWSKI became employed after a period of voluntary work. He was an archaeologist interested in the analysis of human bones, as well as, in methodological issues of anthropology. RYSIEWSKI continued the collaboration with Polish

archaeologists, doing detailed analyses of skeletal remains found in archeological excavations in Żerniki Górne, Wiślica, and Sandomierz. Results obtained at the last site were intended to serve as basis for his doctorate, which, however, was never finished. As far as methodology goes, RYSIEWSKI proposed a taxonomic method of finding racial affiliation based on a set of diagnostic characteristics of the skull, represented by a graph in a form of an equilateral triangle. He also published a paper on the methodology of measurements.

In 1972 a new archaeologist, PIOTR BRYKCYŃSKI, was employed by the Section. He took an interest in the cultures of Pre-columbian Mexico and in the system theory. He actively continued WIERCIŃSKI's works on the Olmecs and their successors. In 1973 Brykczyński spent a month and a half in London, where he visited the centres of American studies at British Museum and London University, collecting recent literature and reading the latest news on Olmec studies. After his return, he took part in the preparation of an exhibition on Maya culture at the State Archaeological Museum in Warsaw. At the same time, he also started to write his doctorate on the model of Olmec culture's development, which, however, he never finished.

Department of Historical Anthropology within the Institute of Archaeology (since 1976)

In 1976 the Chair of Prehistorical and Early Medieval Archaeology merged with the Chair of Mediterranean Archaeology to form a single Institute of Archaeology. Within this new unit, the former Anthropological Laboratory was replaced by the new Department of Historical Anthropology. About this time Prof. A. WIERCIŃSKI took interest in new topics, related to cultural anthropology, including the definition of magic and religion, as well as the elements of system theory. Between 1977 and 1985 he formulated his own theory of culture, presented in numerous articles and assembled in 1994 in a book titled *Evolution of Magic and Religion*. BRYKCYŃSKI turned his attention to methodological issues, while RYSIEWSKI continued his works in the field of physical anthropology. Prof. WIERCIŃSKI returned also to his old project on the process of anthropogenesis, which had been initiated in the 50-ties. As far as the field of American studies goes, he moved step by step from physical anthropology towards general anthropology and began studying Mexican religious systems, also with the use of statistical methods.

Other projects were also carried out with success. The number of volumes in the library increased due to P. BRYKCYŃSKI's efforts. He collected recent publications concerning Mexican archaeology and Olmec studies. In 1976 the Department moved to its new premises at 69, Nowy Świat Street, consisting of two rooms. The previous seat was turned into a storage-room and at a later date replaced by new space in the attic of the same building. There was enough space for a lecture hall for 40 students, a laboratory with four desks, and a storage-room. The collection of skeletons didn't grew so rapidly as in the previous deca-

de, but still it exceeded two thousand. Some changes were also visible in didactics. A. WIERCIŃSKI initiated his own seminar and anthropology became one of specializations available for students of archaeology. In 1977 the first Master's thesis supervised by WIERCIŃSKI was completed.

In 1977 P. BRYKCZYŃSKI left the Department and started his PhD studies at the Institute of Philosophy at Warsaw University. H. RYSIEWSKI also quit next year. The positions of assistants were taken by MARIUSZ S. ZIÓŁKOWSKI, an archaeologist and historian of art, interested in Andean archaeology and later by KAROL PIASECKI, an ecologist and ornithologist, a disciple of prof. KAZIMIERZ DOBROWOLSKI interested in osteology. In 1979 Piasecki was temporarily substituted by JAKUB SZACKI, another Dobrowolski's disciple, a biologist specializing in animal ecology. It was necessary, as PIASECKI had to undergo army training.

In 1978 A. WIERCIŃSKI received the degree of a titular professor. At that time, he carried on research, in collaboration with T. BIELICKI, on the ontogenetic retardations in human evolution. The results were presented at the International Anthropological Conference held in Prague in 1978. WIERCIŃSKI's conclusion was that the ontogenetic retardations are the main factor of evolution, which caused the gradual transformation of mankind from the *Homo habilis* stage to the recent *Homo sapiens sapiens*. In 1978 WIERCIŃSKI initiated another project entitled "Anthropological Research on the Populations of Megalithic Cultures". Its aim was to explain the origins and genetic relations among the considered populations. The project was realised in collaboration with the archaeologist ZYGMUNT KRZAK and with the participation of J. SZACKI and K. PIASECKI.

About the same time, collaboration with ROBERT SADOWSKI was initiated. SADOWSKI, an astronomer interested in the history of this science, joined the research considering the meaning of celestial phenomena in magical and religious systems. From this time archaeo- and ethnoastronomy became one of the main fields of study at the Department. M. ZIÓŁKOWSKI's and R. SADOWSKI's collaboration at the time resulted in the reconstruction of official calendar of Inca state. Their work, presented during the

44th International Congress of Americanists in 1982, was awarded with the first prize in the category of prehistoric studies. On the whole, American studies entered a new phase due to the activity of M. ZIÓŁKOWSKI and his participation in field research in South America. In 1978–1979 he was one of the leaders of the First Polish Scientific Expedition to the Andes, that collected rich anthropological and zoological material, subject later to extensive studies at the Department. In effect A. WIERCIŃSKI and K. PIASECKI could present the first estimation of ancient Peru's racial structure, followed by K. PIASECKI's other new papers.

Simultaneously, WIERCIŃSKI carried on his studies on the variability of calvaria from Upper Paleolithic to the present day. The results were published in 1980. The statistical analysis of measurements included chronological sequences from various geographical regions and revealed the process of the regular decrease of the brain volume, starting from the late phase of Upper Paleolithic. Some increase, or stabilization, could be observed only in series of skulls of shepherds, hunters, and fishermen from Siberia, and in skulls of people from contemporary highly urbanized regions. This led to a conclusion that this tendency is related to environmental, not evolutionary, variability.

The activity of Department increased, along with the number of students, in the 80-ties. In 1974 A. WIERCIŃSKI started working at Pedagogical University in Kielce, where he organized the Department of General Anthropology, and in 1983 at Jagiellonian University in Cracow, where he initiated a series of lectures at the Institute for the History of Religions. In 1983 ANDRZEJ WIERCIŃSKI received full professorship, three years later MARIUSZ ZIÓŁKOWSKI finished his doctorate and KAROL PIASECKI got his PhD in 1987.

Prof. WIERCIŃSKI's next project was to organize the "Peculiarity of Man" discussion group, which was meant to be a part of the "Interrevolution" international research programme. In 1983, thanks to Dr. JAN JASKANIS, the director of the State Archaeological Museum, it was transformed into the "Multidisciplinary Team of Warsaw University and State Archaeological Museum for Research on the Peculiarity of Man". WIERCIŃSKI

has been acting as its head from the beginning till now, with prof. JERZY CHMURZYŃSKI (Institute of Experimental Biology, Polish Academy of Sciences) as vice-president. Prof. ALINA WIERCIŃSKA from the Anthropological Laboratory at the State Archaeological Museum, plays the function of its scientific secretary. Owing to kindness of prof. ALEKSANDER GIEYSZTOR and prof. ANDRZEJ ROTTERMUND, the successive directors of the *Royal Castle in Warsaw*, the Team organizes there half-day meetings several times a year, at which lectures by professionals from various fields of study are delivered. The multidisciplinary character of the Team allows to gather together the representatives of anthropology, other biological sciences, archaeology, history of religion, philosophy, other humanities as well as physics and astronomy. Over the years 1983–1999 almost one hundred such meetings took place; about half of the lectures were given by foreigners. Detailed list of lectures can be found in Appendix 4. The scope of Team's activity results to great extent from the organizational efforts of ALINA WIERCIŃSKA, who provides suitable finances and invites foreign scholars.

Throughout that time biological anthropology remained K. PIASECKI's main interest. He worked on the synthesis of studies concerning the evolution of morphology and the function of the pineal complex and his final publication on that subject appeared in 1984. The work on methodology of the measurement of cranioscopic characteristics, performed by A. WIERCIŃSKI and K. PIASECKI, resulted in the construction of M–W–P (MICHAŁSKI–WIERCIŃSKI–PIASECKI) comparative scales, published in 1992. In 1984 K. PIASECKI also took a part in the Students' Scientific Expedition to Sudan, where he examined Nuba tribes in the mountains of Kordofan. In the second half of the 80-ties the common projects of K. PIASECKI and the research workers of Warsaw Medical Academy concerned the spatial analysis of orbital shape, the asymmetry of cranial base, and the variability of frontal sinuses.

American studies developed very extensively due to M. ZIÓŁKOWSKI's great energy. In 1985 he initiated a collaboration with Centro Italiano di Studi e Ricerche Archeologiche Precolombiane in Brescia. From 1986 M. ZIÓŁKOWSKI and K. PIASECKI have been participating in the "Nasca" project realised by CISRAP. Also

Pontificia Universidad Catolica in Lima was drawn into cooperation. The intensive archaeological and anthropological work in South America demanded better organization and Dr. ZIÓŁKOWSKI started trying to establish a new unit within the Institute of Archaeology, responsible for Andean expeditions. In June 1988 his project came into being in the form of the Andean Archaeological Mission. The Mission was connected with the Department and its staff was recruited from the Department staff. About this time ZIÓŁKOWSKI's studies on the ideology of Inca empire were enriched by elements of political anthropology. Together with MICHAŁ TYMOWSKI and ZBIGNIEW SZAFRAŃSKI he prepared an interdisciplinary session concerning the problems of origins and impact of early state forms as seen from the comparative perspective. The session, co-organized by the Historical Institute, Department of Historical Anthropology and the Polish Society for Archaeology and Numismatics, took place in April 1987 and the proceedings were published in 1992. ZIÓŁKOWSKI deepened his research and in 1996 he published a book about politics in the Inca empire, which gave him the assistant professor's position.

In 1988 the staff of the Department increased once again. ROBERT SADOWSKI, who has been collaborating with A. WIERCIŃSKI and M. ZIÓŁKOWSKI for about ten years, was employed and the interest in archaeoastronomy was formally expressed in a series of lectures conducted both by ZIÓŁKOWSKI and SADOWSKI. They both carried out research on archaeoastronomical problems, as well as on calendar systems of central Andes. During that time the Department became strong centre in this field of study, attracting also three scholars interested in Mesoamerican astronomy: Dr. ARNOLD LE BEUF, Dr. STANISŁAW IWANISZEWSKI (State Archaeological Museum in Warsaw) and Dr. ELŻBIETA SIARKIEWICZ (Chair of Iberian Studies, Warsaw University). A. LE BEUF, a Frenchman, received a scholarship from the Ministry of Education, which gave him opportunity to do research work at the Department from 1989 till 1992. At present, he lectures at the Jagiellonian University in Cracow. In the years 1991–1992 ZIÓŁKOWSKI, SADOWSKI, and LE BEUF involved themselves in a heated discussion with ethnologist LUDWIK STOMMA about the methodo-

logical issues of ethnoastronomy. Although SADOWSKI left the Department in 1992, for several years still he has been conducting lectures on archaeoastronomy for several years and continues to collaborate with M. ZIÓŁKOWSKI and A. WIERCIŃSKI. The importance of archaeoastronomy in the Department was emphasized by the organization of three international conferences. The first one took place in 1990 and concerned some methodological issues. Two years later, in April and May 1992, the conference "Time and Astronomy at the Meetings of Two Worlds" was held in Frombork, the city of Copernicus. Finally, in 1997 the Annual Conference of The European Society for Astronomy in the Culture was organized by the Department of Historical Anthropology and The Central Maritime Museum in Gdańsk.

In December 1989 the Department received an additional room adjacent to the seat at 69, Nowy Świat Street. Thus, the premises increased to three rooms at Nowy Świat, and the laboratory, storage-room, and lecture hall at Krakowskie Przedmieście. Also the staff grew to five persons. In 1991 MACIEJ PAMPUSZKO was employed by the Andean Archaeological Mission and joined the didactics of both the Department and the Mission, conducting among other classes, a class on statistics. Next year he took part in archaeological excavations in Bolivia. In 1994 PAMPUSZKO resigned and his place was taken by JANUSZ WOŁOŻYŃ, former assistant at the Anthropological Laboratory at the State Archaeological Museum. Since that time WOŁOŻYŃ has been participating in all archaeological projects of the Mission. Now, after a 9-month scholarship in Peru (1998) he is finishing his doctorate on the Moche portrait vases. In years 1993–1995 PRZEMYSŁAW LISZYK, an archaeology student, was employed and conducted classes in physical anthropology. He was interested specially in the application of computer methods in anthropology. In 1995 he resigned and was replaced by WIEŚŁAW WIECKOWSKI, also an archaeology student, who in 1998 started his PhD studies. WIECKOWSKI specializes in osteology, although he wrote his Master's thesis about the phenomenon of multiple personality.

During that period ANDRZEJ WIERCIŃSKI undertook very intensive studies on Biblical hermeneutics and Jewish gematria, the results of

which were presented in a book titled *Through Water and Fire – the Bible and the Cabbala* and in a series of articles. Moreover, he devoted himself to the organization of scientific conferences concerning the peculiarity of human nature. Since 1997 they have been assuming the form of a regular annual conference organized by the Department of General Anthropology at the Chair of Contemporary Philosophy of Pedagogical University in Kielce. This WIERCIŃSKI's activity met strong support from prof. ALINA WIERCIŃSKA, since 1997 the head of above-mentioned Chair. There were six meetings up to now (first three organized by the Multidisciplinary Team for Research on the Peculiarity of Man): the conference "Multidisciplinary Aspects of Culture" (Warsaw, 1992), "Peculiarity of Man as a Biocultural Species. Symposium of the World Congress of Universalism" (Warsaw, 1993), the conference "The Individual and Society in the Face of Civilisation Threats and Possibilities of Genetics and Genetic Engineering Development" (Warsaw, 1995), the conference „Contemporary Civilization. Positive and Negative Trends" (Kielce, 1997), the conference "To Be One-self in Modern Civilization" (Kielce, 1998), and the conference "Traditional and Contemporary Systems of Values. First Opposition: Good and Evil" (Staszów, 1999). In 1996 WIERCIŃSKI established the annual "Peculiarity of Man". Its four issues had appeared so far and joined the earlier three volumes of proceedings: „The Peculiarity of Man, Sociobiological Perspective and Other Approaches" (Poznań 1991, edited by JANUSZ PIONTEK and ANDRZEJ WIERCIŃSKI), „Man in Biocultural Perspective" (Poznań 1993, edited by JANUSZ PIONTEK and ALINA WIERCIŃSKA) and „Peculiarity of Man as a Biocultural Species" (Poznań 1996, edited by ALINA WIERCIŃSKA). ANDRZEJ WIERCIŃSKI and ALINA WIERCIŃSKA are also editors of the „Miscellanea Philosophica" series issued by the *Chair of Contemporary Philosophy at the Faculty of Management and Administration of Pedagogical University* in Kielce. WIERCIŃSKI's activity brought him many awards and honorary membership in Accademia Ligure di Scienze e Lettere (Genova, 1991), The Explorers Club (New York, 1993), and Polish Anthropological Society (Warsaw, 1999).

In the beginning of the 90-ties archaeological researches in the Andes developed very quickly. The most important project was realized in Cahuachi in the Nazca valley in Peru in 1986–1998. The excavations of the remains of a large town were con-

nected with an archaeomusicological survey carried out by Dr. ANNA GRUSZCZYŃSKA-ZIÓŁKOWSKA from the Institute of Musicology at Warsaw University. In the years 1988–1991 the staff of the Andean Mission participated in excavations at Ingapirca in Ecuador, and in 1992 in excavations on Easter Island. From 1996 M. ZIÓŁKOWSKI realizes his own project *Condesuyos*, in collaboration with Universidad Catolica Santa María in Arequipa. The project includes archaeological survey in the neighbourhood of Copuna Volcano in Peru. In the 90-ties the Andean Mission, in collaboration with Gliwice Radiocarbon Laboratory of the Institute of Physics at the Silesian Technical University, collected extensive data base of radiocarbon datings from Ecuador, Bolivia and Peru. This data base was published in 1994 and its content is currently updated in the Internet. In 1998 the Mission received its own two rooms close to the Department premises. Since that time M. ZIÓŁKOWSKI and J. WOŁOSZYN have been carrying on studies in aerial archaeology and conducting lectures on the subject. During that period K. PIASECKI continued the Andean Mission's anthropological activity. A summary of his long-term studies on the ethnogenesis and population differences in Peru was published in 1999. In recent years, PIASECKI and ZIÓŁKOWSKI delivered several series of lectures at the *Pontifical Catholic University* in Lima.

In 1998 the Department employed ARKADIUSZ SOŁTYSIAK, a student of archaeology at that time, who was interested in anthropology of religion and astral symbolism in the cultures of ancient Mesopotamia. A. SOŁTYSIAK started his PhD studies together with W. WIECKOWSKI in 1998. Since 1999, in collaboration with other Department graduates, namely PIOTR JASKULSKI and ELŻBIETA DĄBROWSKA, SOŁTYSIAK has been continuing research on historical anthropology's methodological issues.

Since 1997, when M. ZIÓŁKOWSKI received the position of titular professor, the Department's curriculum has considerably increased. A physical anthropology section, led by PIASECKI, sprung from WIERCIŃSKI's general anthropology seminar, while ZIÓŁKOWSKI initiated his own seminar on American archaeology and anthropology. Next, in 1999, WIERCIŃSKI's seminar transfor-

med into a seminar on anthropology of religion, conducted both by him and by M. ZIÓŁKOWSKI. Thus, at present the three main fields of research in the Department are officially represented by three seminars: K. PIASECKI and W. WIECKOWSKI are responsible for the didactics of physical anthropology, M. ZIÓŁKOWSKI and J. WOŁOSZYN—for American studies, while A. WIERCIŃSKI, M. ZIÓŁKOWSKI, and A. SOŁTYSIAK for anthropology of religion. The additional curriculum varies and also includes, apart from the already mentioned lectures and seminars, statistics (PIASECKI and WIECKOWSKI), general anthropology (PIASECKI), archaeoastronomy (ZIÓŁKOWSKI and SOŁTYSIAK), as well as history and religion of the Inca state (ZIÓŁKOWSKI).

Since 1998 the annual “Bulletin of Anthropology”, the Department’s new journal, has been published. Edited by the Department’s graduates and students, it is partially available in the Internet. Moreover, two student scientific associations came into existence in recent years: the Association for American Studies “Puerta del Sol” in 1995 and the Students Association of the Department of Historical Anthropology in 1997. Both organizations support the activity of the Department; for example the members of “Puerta del Sol” take part in excavations carried out by the Andean Mission in Peru and Bolivia.

Recently the number of Department and Mission publications has also been increasing rapidly. Aside from the already mentioned titles, the Mission issues its own annual bulletin and, in collaboration with the Polish Society for Latin American Studies, the journal „Estudios Latinoamericanos”. In 1998 Wierciński’s book titled *Tlillan–Tlapallan. Estudios sobre la religión mesoamericana* was published by the above mentioned Society. Also the sub-series of anthropological publications has been initiated in the series of monographs issued by the Institute of Archaeology, as well as the Department’s own series “Anthropology of religion” presenting the students’ best works. The Department and the Mission actively joined the organization of the 50th International Congress of Americanists in 2000. M. ZIÓŁKOWSKI acts as its scientific secretary, while K. PIASECKI is one of two co-ordinators of the anthropological session.

Summary

Usually, there are two main indicators of the status of a research institution: the number of staff members and the number of publications. Since the unstable history of anthropology at Warsaw University has been already outlined and a complete list of publications may be found in Appendix 2, only a general summary will be presented here. The analysis of number of staff members (fig. 1) shows clearly two different periods: the years 1946–1961 when the staff was somewhat unstable and the years 1961–2000, when after the crisis due to A. WIERCIŃSKI's transfer from the Faculty of Biology to the Faculty of History, the number of staff increases constantly.

The number of publications (fig. 2) is expected to correlate with the number of staff members. Actually, in the second period (from 1970 till present) such relation can be observed, although in recent years the number of publications was growing faster than the number of employees (fig. 3), which makes good forecasts for the future. The first period, however, does not show the expected correlation.

The next point is the variety of subjects touched upon in the publications (fig. 4). On the diagram one can see changes in the number of publication in successive years (this time not averaged, in order to show great fluctuations), with four sections distinguished: 1) physical anthropology with statistics, 2) American studies, 3) cultural anthropology with anthropology of religion and archaeoastronomy, 4) other topics. When one publication could be assigned to more than one section, it was halved. The yearly reports are not taken into account, as opposed to the popular and review articles. This diagram is clearer after avera-

ging data in five years periods and presenting them in percents (fig. 5). It is obvious that physical anthropology dominates absolutely until the mid-70-ties, and until 1984 it keeps a superiority over remaining categories. The anthropology of culture and studies on religion dominate relatively in years 1985–1998, with the highest point in 1989. In 1999 the physical anthropology bounced back to first place. It is hard to say, however, whether this phenomenon indicates a constant tendency. The American studies were most frequently represented in publications in years 1973–1977, but they still maintain a steady level. Other researched topics were: popular ethnology in the 50-ties (papers by GODLEWSKI) and recently archaeology, as well as, (to some extent), ornithology by K. PIASECKI. At present, three main directions of research remain in a relative balance, although some slight domination of physical anthropology and anthropology of religion over American studies may be seen.

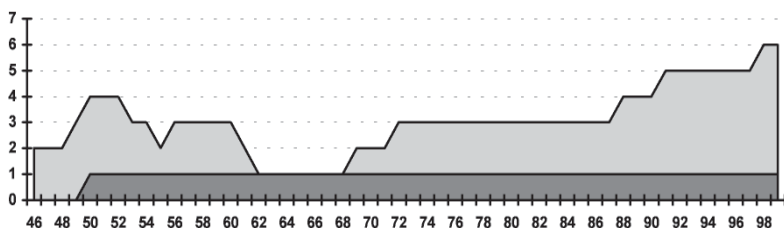

FIG.1. NUMBER OF STAFF MEMBERS BY YEARS. ANDRZEJ WIERCIŃSKI INDICATED BY DARKER COLOUR.

RYC. 1. LICZBA PRACOWNIKÓW W KOLEJNYCH LATACH. ANDRZEJ WIERCIŃSKI OZNACZONY CIEMNIEJSZĄ BARWĄ

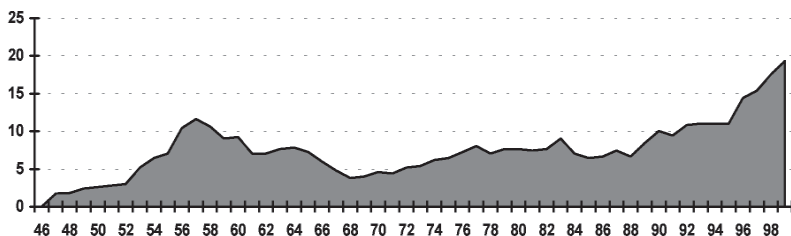

FIG.2. GENERAL NUMBER OF PUBLICATIONS BY YEARS, AVERAGED IN FIVE YEARS PERIODS.

RYC. 2. OGÓLNA LICZBA PUBLIKACJI W KOLEJNYCH LATACH, UŚREDNIONA W OKRESACH PIĘCIOLETNICH

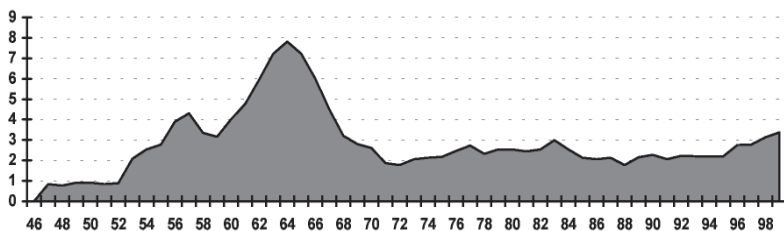

FIG. 3. NUMBER OF PUBLICATIONS BY YEARS, AVERAGED IN FIVE YEARS PERIODS, PER CAPITA.

Ryc. 3. Liczba publikacji w kolejnych latach, usredniona w okresach pięcioletnich i podzielona przez liczbę pracowników

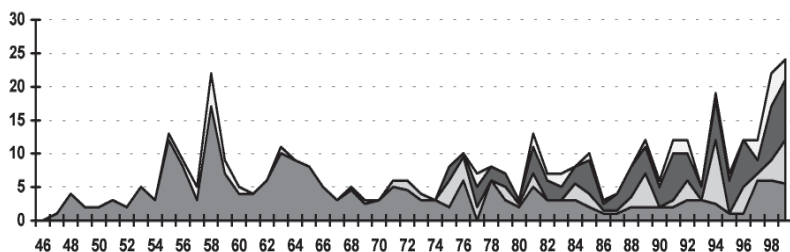

FIG. 4. NUMBER OF PUBLICATION BY YEARS, WITH SPECIFIED AREAS OF STUDY: BIOLOGICAL ANTHROPOLOGY (DARK GREY), AMERICAN STUDIES (MIDDLE GREY), ANTHOPOLOGY OF RELIGION AND ARCHAEOASTRONOMY (BLACK), AND OTHER (WHITE) .

Ryc.4. Liczba publikacji w kolejnych latach, z wyszczególnionymi dziedzinami: antropologia fizyczna (ciemnoszary), amerykanistyka (szary), antropologia religii i archaeoastronomia (czarny) oraz inne (biały)

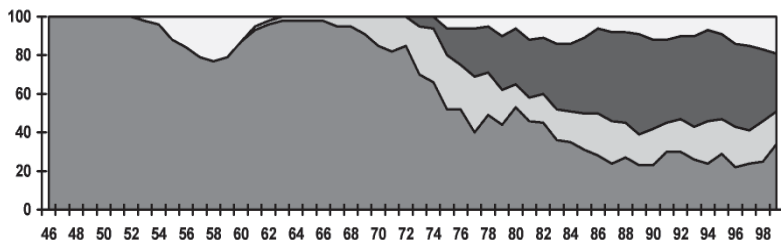
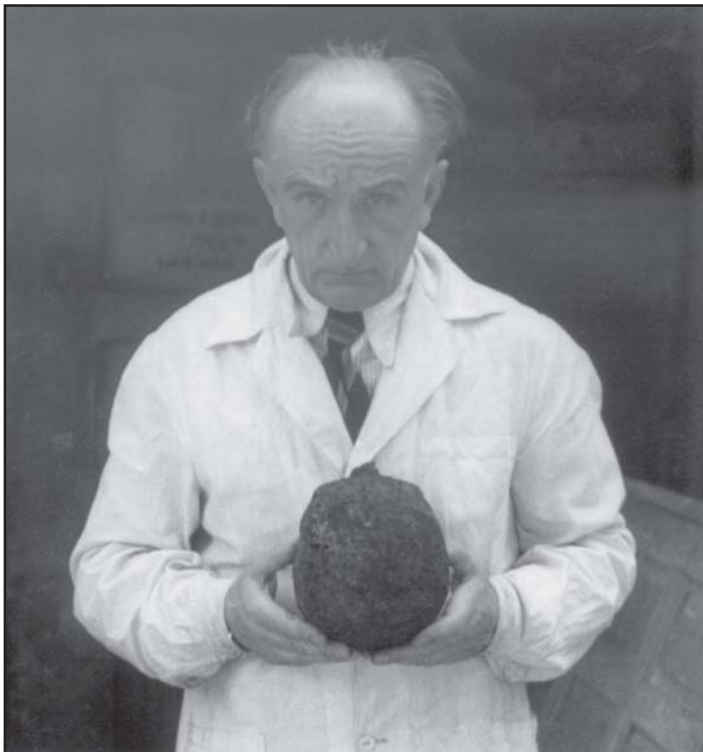

FIG. 5. SHARE OF SPECIFIED AREAS OF STUDY IN THE GENERAL NUMBER OF PUBLICATIONS PER YEAR (IN PER CENTS)

Ryc.5. Procentowy udział poszczególnych dziedzin w ogólnej liczbie publikacji w kolejnych latach.

Ks. Prof. Bolesław Rosiński

Wstęp

Niniejsza publikacja ukazuje się w szczególnym momencie. Na ten rok przypadają trzy ważne rocznice: 70 urodziny profesora ANDRZEJA WIERCIŃSKIEGO, 50-lecie Jego pracy na Uniwersytecie Warszawskim oraz 40-lecie Jego pracy w środowisku archeologów. Co więcej, w przyszłym roku antropologia na powojennym Uniwersytecie Warszawskim będzie obchodzić 55 rocznicę, zaś Zakład Antropologii Historycznej — 25 rocznicę istnienia. Tak więc w ciągu dwóch kolejnych lat obchodzić będziemy pięć istotnych rocznic, co trudno uznać za przypadek.

Wymienione powyżej rocznice związane są przede wszystkim z postacią profesora ANDRZEJA WIERCIŃSKIEGO, który zainicjował w Polsce badania prahistorii Ameryk i sformułował własną antropologiczną teorię kultury, stosowaną w badaniach religioznawczych. Obecna antropologia na Uniwersytecie Warszawskim zawdzięcza swój kształt organizacyjny oraz zakres badań przede wszystkim profesorowi WIERCIŃSKIEMU, Jego wielkiej wytrwałości i mądrości. Niech ta książeczka będzie wyrazem uznania dla Profesora złożonym przez Jego uczniów.

Chcielibyśmy podziękować prof. TOMASZOWI MIKOCKIEMU, dyrektorowi Instytutu Archeologii UW, który poparł pomysł niniejszej publikacji i zapewnił środki finansowe na jej wydanie. Pragniemy także wyrazić wdzięczność JACKOWI DOBROWOLSKIEMU oraz ROBERTOWI SADOWSKIEMU, którzy swoimi uwagami przyczynili się do obecnego kształtu publikacji.

Warszawa, 22 kwietnia 2000

Spis treści

CZĘŚĆ ANGIELSKOJĘZYCZNA	7
WSTĘP	39
ROZDZIAŁ I Poprzednicy (1905–1946)	43
ROZDZIAŁ II Katedra Antropologii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi (1946–1960)	45
ROZDZIAŁ III Pracownia Antropologiczna w Katedrze Archeologii Pradziejowej (1960–1976)	53
ROZDZIAŁ IV Zakład Antropologii Historycznej w Instytucie Archeologii (od 1976)	57
ROZDZIAŁ V Podsumowanie	66
DODATEK NR 1 Pracownicy Katedry, Laboratorium i Zakładu (1946–2000)	68
DODATEK NR 2 Publikacje pracowników Katedry, Laboratorium i Zakładu	69
Bolesław Rosiński	71
Jerzy M. Dąbski	73
Aleksander Lech Godlewski	74
Andrzej K. Wierciński	76
Stanisław Sienicki	91
Henryk Rysiewski	92
Piotr Brykczyński	92
Mariusz S. Ziółkowski	93
Karol Piasecki	97
Robert M. Sadowski	100
Janusz Z. Wołoszyn	103
Wiesław Więckowski	103
Arkadiusz Sołtysiak	103
DODATEK NR 3 Prace magisterskie i doktorskie, które powstały w Katedrze i Zakładzie	105
DODATEK NR 4 Konferencje półdienne Multidyscyplinarnego Zespołu Uniwersytetu Warszawskiego i Państwowego Muzeum Archeologicznego do Badan nad Osobliwością Natury Gatunkowej Człowieka w latach 1983–2000	109
DODATKOWA LITERATURA	112
INDEKS	119

Poprzednicy (1905–1946)

Historia antropologii w Warszawie sięga wstecz do roku 1905, kiedy KAZIMIERZ STOŁYHWO założył Laboratorium Antropologiczne przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Początki były bardzo trudne. Prof. STOŁYHWO nie otrzymywał żadnej pensji, a jedynym współpracownikiem była jego żona Maria. Prywatna kolekcja STOŁYHWY oraz nowe nabytki bardzo szybko zapełniły dwa pomieszczenia należące do Laboratorium i dalsza praca stała się niemal niemożliwa. Na szczęście w roku 1911 Laboratorium zostało przejęte przez właśnie utworzone Towarzystwo Naukowe Warszawskie. Nowe pomieszczenia w siedzibie Towarzystwa przy ulicy Kaliksta były znacznie obszerniejsze — i to, wraz z większymi funduszami, umożliwiło bardzo szybki rozwój Laboratorium. Prof. STOŁYHWO skupił wokół siebie kilkunastu współpracowników, między innymi STANISŁAWA PONIATOWSKIEGO i ks. BOLESŁAWA ROSIŃSKIEGO, w tym czasie zajmującego się badaniami linii papilarnych u Polaków. Później B. ROSIŃSKI przeniósł się do Lwowa, do szkoły JANA CZEKANOWSKIEGO, gdzie poświęcił się dydaktyce, sprawom organizacyjnym oraz pracom antropogenetycznym, dzięki którym uzyskał tytułarną profesurę na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Później, już po II wojnie światowej, stał się on pierwszym i jedynym kierownikiem Katedry Antropologii na Wydziale Matematyki i Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Warszawskiego.

Rozwój antropologii polskiej w okresie międzywojennym wiele zawdzięcza pracom absolwentów Uniwersytetu w Zurychu, uczniom słynnego RUDOLFA MARTINA. Do grupy tej należał już wzmiankowany STANISŁAW PONIATOWSKI, a także JAN CZEKANOWSKI, EDWARD LOTH oraz MICHAŁ REICHER. Po wznowieniu działalności Uniwersytetu Warszawskiego EDWARD LOTH objął Katedrę

Anatomii Prawidłowej i dzięki jego pracy Warszawa stała się wiodącym ośrodkiem badań nad anatomią człowieka. W tym okresie JAN MYDLARSKI założył pracownię antropologiczną w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego, zaś STANISŁAW PONIATOWSKI poświęcił się studiom etnograficznym i objął Katedrę Etnografii na Uniwersytecie Warszawskim. Można również dodać, że Laboratorium KAZIMIERZA STOŁYHWY przekształciło się w tych latach w Instytut Nauk Antropologicznych i Etnologicznych przy Towarzystwie Naukowym Warszawskim.

Ten znaczny i wielokierunkowy rozwój został nagle przerwany przez II wojnę światową. Wcześniej jeszcze, w roku 1933 KAZIMIERZ STOŁYHWO przeniósł się do Krakowa, w związku z czym Instytut Nauk Antropologicznych i Etnologicznych, silnie związany z jego działalnością, przestał istnieć. Podczas wojny antropologia warszawska, tak jak cała nauka polska, poniosła wielkie straty. Profesor EDWARD LOTH zginął na posterunku podczas Powstania Warszawskiego (1944), natomiast profesor STANISŁAW PONIATOWSKI zmarł w obozie koncentracyjnym w Majdanku Lubelskim. Większość budynków i zbiorów uległa pełnemu zniszczeniu.

Katedra Antropologii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi (1946–1960)

W roku 1945, gdy Uniwersytet Warszawski został reaktywowany przez zdziesiątkowaną kadrę i umieszczony w rozmaitych budynkach rozproszonych po całej Warszawie i w okolicach, zaplanowano utworzenie Katedry Antropologii. Oficjalny dokument z Ministerstwa Oświaty datowany na 19 listopada 1945 roku umieszcza ją w strukturze Wydziału Matematyki i Nauk Przyrodniczych. Ze względu na brak obsady, jeszcze przez kilka miesięcy nie odbywały się wykłady z antropologii. Dopiero na początku 1946 roku profesor JAN MYDLARSKI rozpoczął cykl gościnnych wykładów wraz z ćwiczeniami. Nieco później ks. prof. BOLESŁAW ROSIŃSKI wrócił na dobre do Warszawy i zaczął organizować nową jednostkę, na którą z początku składało się jedynie laboratorium i seminarium.

W lipcu 1946 B. ROSIŃSKI otrzymał stanowisko zastępcy profesora i tę datę można uznać za organizacyjny początek antropologii na Uniwersytecie Warszawskim. Tymczasowa siedziba organizowanej właśnie Katedry Antropologii składała się z trzech pomieszczeń w budynku Szkoły Głównej, na terenie Uniwersytetu przy Krakowskim Przedmieściu 26/28. Stanowisko kierownika Katedry pozostawało nieobsadzone przez niemal dwa lata. W roku 1946 władze Wydziału Matematyki i Nauk Przyrodniczych wysłały ankietę do wybitnych polskich antropologów, m.in. JANA CZEKANOWSKIEGO, KAZIMIERZA STOŁYHWHY i JANA MYDLARSKIEGO. CZEKANOWSKI i STOŁYHWO zostali zaproszeni do Komisji do Obsadzenia Katedry Antropologii, utworzonej w celu rozpatrzenia kandydatur J. MYDLARSKIEGO i B. ROSIŃSKIEGO. W tym czasie prof. Mydlarski objął Katedrę Antropologii na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie i jednocześnie zaczął or-

ganizować Pracownię Antropologiczną w Państwowym Instytucie Wychowania Fizycznego w Warszawie. Z tego powodu, jak również ze względu na przyjaźń z B. ROSIŃSKIM, oraz „dla dobra nauki polskiej”, jak napisał w swoim liście do Komisji, profesor MYDLARSKI ostatecznie zrezygnował na rzecz kontrkandydata. W tej sytuacji 14 lutego 1948 roku Komisja postanowiła poprzeć kandydaturę profesora ROSIŃSKIEGO na stanowisko kierownika Katedry Antropologii na Wydziale Matematyki i Nauk Przyrodniczych, ze stopniem profesora nadzwyczajnego.

B. ROSIŃSKI nie był jedynym członkiem kadry organizowanej jednostki. Już w listopadzie 1946 na stanowisku młodszego asystenta zatrudniony został JERZY M. DĄMBSKI, będący wówczas studentem IV roku zoologii. Przed wojną przez dwa lata studiował on biologię na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po zatrudnieniu w Katedrze, zaczął zbierać dane antropologiczne i serologiczne studentów Uniwersytetu Warszawskiego i na tej podstawie napisał swoją pracę magisterską. W roku 1949 obronił ją i awansował na stanowisko starszego asystenta. W tym samym roku kolejny student, CZESŁAW CZAPÓW, został zatrudniony na stanowisku zastępcy młodszego asystenta.

W tym początkowym okresie praca naukowa została przytłumiona przez sprawy organizacyjne. Wystarczy stwierdzić, że w 1947 roku biblioteka Katedry składała się tylko z 28 tomów, głównie z prywatnych zbiorów ROSIŃSKIEGO. W tym czasie antropologię studiowało nie więcej niż pięć osób. Pomimo trudności, B. ROSIŃSKI nadal prowadził badania antropogenetyczne nad cechami pigmentacyjnymi oczu i włosów w rodzinach polskich oraz, razem z J. DĄMBSKIM, przystąpił do analizy różnicowania cech antropometrycznych i serologicznych różnych grup zawodowych.

Od kwietnia do września 1949 roku Katedra Antropologii stopniowo przenosiła się do nowej siedziby w tak zwanym Korbutianum w pobliżu poprzedniego lokum (obecnie w budynku tym mieści się Wydział Historii). Składała się ona z czterech obszernych pomieszczeń: pokoju profesorskiego, sali świczeń, pracowni oraz pokoju asystenckiego. Przeprowadzka była związana z reformą Uniwersytetu, która zakończyła okres odbudowy i wprowadziła nową organizację. Wydział Matematyki i Nauk Przy-

rodniczych został podzielony i Katedra Antropologii znalazła się w strukturze nowego Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi. Oznaczało to również powiększenie kadry. CZESŁAW CZAPÓW zrezygnował z pracy z powodów zdrowotnych, lecz w lutym 1950 roku zostali zatrudnieni dwaj nowi pracownicy: dr ALEKSANDER LECH GODLEWSKI jako starszy asystent oraz ANDRZEJ WIERCIŃSKI jako zastępca młodszego asystenta. Pierwszy z nich, uczeń prof. STANISŁAWA PONIATOWSKIEGO, interesował się przede wszystkim etnografią Azji Południowo-Wschodniej i Oceanii. Miał jednak również przygotowanie biologiczne, ponieważ napisał pod kierunkiem prof. JANA TURA doktorat z teratologii. A. WIERCIŃSKI, który rozpoczął studia w roku 1949, już w tym samym roku został asystentem w reaktywowanym w tym czasie Instytucie Nauk Antropologicznych przy Towarzystwie Naukowym Warszawskim. Tak więc w roku 1950 kadra Katedry Antropologii składała się z jednego profesora, dwóch starszych asystentów, w tym J. DĄBSKIEGO pracującego nad doktoratem, oraz jednego zastępcy młodszego asystenta. A. WIERCIŃSKI był jednym z dwunastu studentów kończących prace magisterskie; w następnym roku liczba magistrantów wzrosła do 16. Również zbiory Katedry powiększyły się w porównaniu z rokiem 1947. Magazyn zawierał 44 kompletne czaszki i 5 uszkodzonych, dwa szkielety, zestaw map oraz modele anatomiczne. Na początku roku 1950 w skład biblioteki wchodziło 540 tomów i podczas jednego tylko roku liczba ta wzrosła do 663 tomów należących do Katedry oraz 1340 tomów w depozycie. Z kolei w roku 1952 liczba własnych książek przekroczyła tysiąc. Katedra była wyposażona w podstawowy sprzęt: zestaw instrumentów antropometrycznych, aparat fotograficzny, dwa mikroskopy i maszynę do pisania. Nowe nabytki były wynikiem aktywności J. DĄBSKIEGO i A. WIERCIŃSKIEGO.

Lata 1951–1953 to okres największego rozwoju Katedry pod kierownictwem B. ROŚIŃSKIEGO. Liczba studentów wzrastała bardzo szybko. W latach 1950–1952 było 14 magistrantów, zaś w 1953 antropologię studiowało już 25 osób. Wykaz absolwentów z tych lat zawiera nazwiska przyszłych wybitnych uczonych i profesorów antropologii: ANDRZEJA WIERCIŃSKIEGO, NAPOLEONA WOLAŃSKIEGO i BRUNONA MISZKIEWICZA. Także TADEUSZ BIELICKI studiował w Warszawie, choć pracę magisterską obronił na

Uniwersytecie Wrocławskim. Pracownicy Katedry prowadzili wykłady i ćwiczenia z anatomii człowieka, antropologii oraz statystyki nie tylko dla własnych studentów, lecz także dla studentów zoologii, geografii oraz archeologii pradziejowej.

Również praca naukowa posuwała się w tym okresie naprzód. Profesor ROŚIŃSKI napisał podręcznik anatomii, który został opublikowany w trzech tomach w latach 1952–1954, oraz przeprowadził badania antropologiczne pacjentów szpitala w Tworkach pod Warszawą. Dr GODLEWSKI zajmował się antropologiczną analizą ludów Tasmanii, Nowej Gwinei oraz Wyspy Wielkanocnej, opartą na danych z literatury. W latach 1950–1952 J. DĄBSKI starał się pozyskiwać nowe publikacje, a jednocześnie zaczął gromadzić materiały dotyczące etnogenezy południowo-zachodniej Azji i Afryki. Niestety, projekt ten nigdy nie został ukończony. Poza tym DĄBSKI opracował wczesnośredniowieczną serię czaszek z cmentarzyska w Końskich i zajął się zagadnieniem pochodzenia kultury fatjanowskiej. A. WIERCIŃSKI opublikował swój pierwszy artykuł dotyczący zmienności kraniometrycznej ludów Cejlonu i aktywnie włączył się w dyskusję na tematy metodologiczne, która właśnie w połowie lat 50-tych osiągnęła swoje apogeum i doprowadziła do określenia założeń Polskiej Szkoły Antropologicznej. WIERCIŃSKI opublikował również swoją pracę magisterską poświęconą serii czaszek z południowej Syberii od górnego paleolitu po wczesną epokę brązu.

Aktywność Katedry może być oceniona w świetle wczesnej historii warszawskiego koła Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, które zostało założone 30 października 1951 roku. Jego pierwszym przewodniczącym został ALEKSANDER GODLEWSKI, zaś na sekretarza wybrano ANDRZEJA WIERCIŃSKIEGO. Koło organizowało otwarte wykłady, wygłaszane głównie przez pracowników Katedry Antropologii. Podczas jednego z nich J. DĄBSKI przedstawił pradzieje Afryki w świetle znalezisk archeologicznych i antropologicznych, innym razem A. WIERCIŃSKI podsumował swoje prace nad śladami pobytu Gotów na ziemiach polskich oparte na danych antropologicznych. Przedstawił on także odczyt zatytułowany „Stosunki antropologiczno-przedhistoryczne

na kontynencie azjatyckim” na zaproszenie Koła Studentów Archeologii Starożytnego Wschodu UW.

Niestety, podczas następnych lat Katedra stopniowo weszła w okres kryzysu organizacyjnego, który rozpoczął się wraz z odejściem J. DĄMBSKIEGO do II Wydziału Polskiej Akademii Nauk w 1952 roku. DĄMBSKI otrzymał tam stanowisko adiunkta i — w roku 1955 — zastępcy profesora. Do jego obowiązków należało planowanie i koordynowanie prac instytutów naukowych i towarzystw zależnych od II Wydziału. Chociaż nigdy nie zerwał związków z Katedrą Antropologii, praca urzędnicza nie pozostawiała mu wiele czasu na badania naukowe. Kolejny cios nastąpił w styczniu 1954 roku, kiedy prof. B. ROSIŃSKI został przeniesiony na emeryturę. Jako proboszcz kościoła przy ul. Tamka w Warszawie znalazł zatrudnienie na Akademii Teologii Katolickiej i tam objął Katedrę Antropologii. Tak więc w ciągu dwóch lat Katedra Antropologii na Uniwersytecie Warszawskim straciła dwóch swoich najwcześniejszych pracowników. Najgorsze jednak nadeszło w 1956 roku. Na początku tego roku J. DĄMBSKI zachorował na białaczkę i, pomimo czasowej poprawy stanu zdrowia, zmarł 22 października. W jego nekrologu prof. ROSIŃSKI w bardzo obrazowy sposób przedstawił sytuację Katedry:

„Zebraliśmy się na cmentarzu my, cośmy z taką radością gromadzili się w pokoju asystenckim przy biurku DĄMBSKIEGO na konferencje naukowe. Jakież kontrast do dawnych naszych zebrań stanowiło to cmentarne zebranie: profesor przeniesiony w stan spoczynku, DĄMBSKI w trumnie, Zakład wprawdzie jeszcze żyje, lecz ledwie dycha, pozbawiony kierownictwa. Losy Zakładu nie były obojętne dla DĄMBSKIEGO, jakkolwiek formalnie nie należał do jego zespołu. Dręczyła go choroba, dręczyła i przyszłość tak świetnego ośrodka warszawskiego. Zamknął oczy”.

Tak więc w roku 1954 Katedra pozostała z dwuosobową obsadą i bez kierownika. 30 czerwca 1954 roku ALEKSANDER GODLEWSKI uzyskał docenturę i został pełniącym obowiązki kierownika Katedry. Dwa lata później został wybrany członkiem Komitetu Antropologicznego Polskiej Akademii Nauk, zaś w latach 1957–59 pełnił funkcję prodziekana. Większość jego prac dotyczyła

popularyzacji antropologii i — przede wszystkim — etnografii Oceanii. W roku 1956 liczba pracowników Katedry wzrosła raz jeszcze. W tym okresie ANDRZEJ WIERCIŃSKI był zatrudniony na stanowisku adiunkta, zaś nowy pracownik, STANISŁAW SIENICKI, wówczas student antropologii — na stanowisku zastępcy asystenta. Głównym obszarem zainteresowań tego ostatniego była zmienność ewolucyjna zuchwy ludzkiej.

Prace naukowe w dziedzinie antropologii w drugiej połowie dzieściolecia były kontynuowana przede wszystkim przez ANDRZEJA WIERCIŃSKIEGO, który zajmował się zagadnieniami metodologii Polskiej Szkoły Antropologicznej, a zwłaszcza prawem antropologicznej średniej arytmetycznej. Rezultaty jego badań zostały przedstawione podczas konferencji czeskich i słowackich antropologów w Kokořinie w kwietniu 1957 roku. W tym samym roku, 31 października, A. WIERCIŃSKI uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy zatytułowanej „Dziedziczenie typu antropologicznego”, napisanej pod kierunkiem profesora IRENEUSZA MICHAŁSKIEGO z Uniwersytetu Łódzkiego. W pracy tej, opartej na wynikach badań przeprowadzonych wśród rodzin polskich oraz danych z Afryki Południowej oraz Indonezji pochodzących z literatury, wykazane zostały korelacje pomiędzy krewnymi w zakresie typu antropologicznego według definicji Polskiej Szkoły Antropologicznej.

Pod koniec 1957 roku A. WIERCIŃSKI wyjechał do Kairu, gdzie otrzymał stypendium od egipskiego Ministerstwa Oświaty. Z początku planował badania dostępnych predynastycznych serii czaszek, później jednak okazało się, że jego prace zapoczątkowały szeroko zakrojoną współpracę egipsko-polską w zakresie badań antropologicznych nad mieszkańcami zarówno starożytnego, jak i współczesnego Egiptu. W roku 1958 została nawiązana oficjalna współpraca pomiędzy II Wydziałem Polskiej Akademii Nauk oraz egipskim Narodowym Centrum Badań. Obie strony porozumiały się w sprawie organizacji Pierwszej Arabsko-Polskiej Wyprawy Antropologicznej do Egiptu. Już w listopadzie 1958 roku A. WIERCIŃSKI i prof. A. EL-BATRAWI po stronie egipskiej rozpoczęli serię wykładów na temat antropologii i antropometrii na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Qasr el-Aini w Kairze. Kurs był przeznaczony dla egipskich członków wypra-

wy. Polscy członkowie, w tym prof. TADEUSZ DZIERŻYKRAY–ROGAŁSKI (kierownik ekspedycji) i prof. EUGENIA STOŁYHOWA, przybyli do Egiptu samolotem lub drogą morską w grudniu 1958. Dr WIERCIŃSKI, jako przedstawiciel strony egipskiej, pełnił funkcję oficera łącznikowego. Ekspedycja, składająca się z 18 naukowców i pewnej liczby personelu pomocniczego, została zakwaterowana w małym miasteczku Marsa Matrouh położonym na brzegu Morza Śródziemnego, na granicy Pustyni Zachodniej. Antropolodzy zostali podzieleni na trzy grupy: „kobietą”, „męską” oraz „dziecięcą”. Grupy te były odpowiedzialne za badanie odpowiednich części lokalnych populacji Beduinów pod względem morfologii, fizjologii, ogólnego stanu zdrowia oraz jakości pożywienia. Grupa DZIERŻYKRAYA–ROGAŁSKIEGO i WIERCIŃSKIEGO wyruszyła do oazy Siwah w celu zebrania porównawczego materiału oraz danych demograficznych, a także pomiarów szkieletów z cmentarzyska na Górze Zmarłych (Džebel el–Mauta, okres późny, ok. 1100–400 p.n.e.). Badania terenowe ekspedycji zostały zakończone 31 stycznia 1959 roku. Rezultaty okazały się imponujące: dokonano pomiarów ponad 2000 żywych osobników oraz setek szkieletów. Arabsko–polska wyprawa nadal pozostaje największym przedsięwzięciem tego rodzaju w Egipcie. Zebrane dane zostały opublikowane w licznych artykułach polskich oraz egipskich antropologów, zaś historia wyprawy oraz podsumowanie wyników zajęły kilka tomów „Publications of Joint Arabic–Polish Anthropological Expedition”. W latach 60–tych T. DZIERŻYKRAY–ROGAŁSKI zorganizował kolejne dwie wyprawy do Egiptu, już bez uczestnictwa A. WIERCIŃSKIEGO.

W roku 1959 A. WIERCIŃSKI powrócił do Polski. Następny rok był bardzo dramatyczny dla antropologii na Uniwersytecie Warszawskim. ALEKSANDER GODLEWSKI przeniósł się do Wrocławia, gdzie został kierownikiem Katedry Etnologii. To wydarzenie zmniejszyło kadrę Katedry Antropologii do jednego adiunkta i jednego asystenta. W związku z tym władze Wydziału postanowiły zawiesić jej działalność.

W wyniku starań dr WIERCIŃSKIEGO, prof. WŁODZIMIERZ ANTONIEWICZ, kierownik Katedry Archeologii Pradziejowej i Wczesnośredniowiecznej na Wydziale Historycznym, zgodził się na utworzenie Działu Antropologii na tej Katedrze. Prof. ANTONIEWICZ

zawsze utrzymywał bliskie stosunki zarówno z B. ROSIŃSKIM, jak i z A. WIERCIŃSKIM. W poprzednim okresie był recenzentem wszystkich magisteriów dotyczących antropologii historycznej, wśród nich również pracy WIERCIŃSKIEGO. Z drugiej strony, antropolodzy prowadzili wykłady i ćwiczenia dla studentów archeologii pradziejowej i szkolili ich w osteologii. Tak więc utworzenie Działu było wynikiem długotrwałej i intensywnej współpracy.

Dwaj członkowie kadry poprzedniej Katedry Antropologii przenieśli się do tej nowej jednostki wraz z większością książek z biblioteki oraz sprzętu. Jednak już w roku 1961 STANISŁAW SIENICKI opuścił Dział ze względu na zły stan zdrowia. Przez niemal dziesięć lat antropologia na Uniwersytecie Warszawskim była reprezentowana tylko przez dr ANDRZEJA WIERCIŃSKIEGO, który rozpoczął powolny proces organizacyjnej odbudowy.

Pracownia Antropologiczna w Katedrze Archeologii Pradziejowej (1960–1976)

Dział Antropologiczny, później przemianowany na Pracownię Antropologiczną, odziedziczył większą część biblioteki poprzedniej Katedry. Niektóre tomy zostały przekazane Instytutowi Zoologii, zaś dwa mikroskopy wzięła w depozyt Katedra Cytologii. Również poprzednia siedziba musiała zostać opuszczona: Katedra Archeologii ulokowała nową jednostkę w piwnicach budynku Wydziału Filozofii przy ul. Krakowskie Przedmieście 3. Znalazło się tam miejsce na magazyn używany równocześnie jako pracownia i sala wykładowa.

Na początku lat 60-tych, w związku ze zbliżającymi się obchodami Tysiąclecia Państwa Polskiego, rozpoczęła się realizacja szeroko zakrojonego projektu wykopalisk archeologicznych na stanowiskach średniowiecznych. Uniwersytet Warszawski i Politechnika Warszawska utworzyły Zespół do Badań nad Polskim Średniowieczem, w którym A. WIERCIŃSKI został koordynatorem badań antropologicznych na niektórych średniowiecznych cmentarzyskach, na przykład w Wiślicy, Złotej Pińczowskiej oraz Pińczowie–Wierciszowie. Dostarczyły one bardzo liczny i interesujący materiał szkieletowy. Pracownia Antropologiczna prowadziła także własne wykopaliska na dwóch cmentarzyskach przykościelnych w Kijach i Zagościu, położonych w południowej Polsce, pomiędzy Krakowem i Kielcami. W wyniku prac terenowych prowadzonych w latach 1961–1966 zbiór szkieletów i czaszek przechowywany w magazynie wzrósł do niemal dwóch tysięcy osobników. Dr. WIERCIŃSKI w tamtym czasie zajmował się głównie opracowywaniem tego bogatego materiału. Zwłaszcza seria z Wiślicy, reprezentująca kolejne poziomy chronologiczne od X do XVI wieku, stała się obiektem badań doty-

czących procesu mikroewolucji, a zwłaszcza krótkogłowienia. Jak WIERCIŃSKI napisał w swym raporcie,

„Dokonane badania doprowadziły do osiągnięcia pierwszego syntetycznego ujęcia przemian mikroewolucyjnych ludności Polski, uzasadniając jej kontynuację od końca epoki neolitycznej, oraz ujawniając charakterystykę kierunkowych procesów zachodzących w ciągu ostatniego tysiąclecia tj. brachycefalizacji, wysklepienia wzwyż i wszereż mózgowcaszki, profilizacji twarzy i nosa, dymorfizacji płciowej i transformacji składów rasowych”.

Badania te, ponieważ wymagały zastosowania zaawansowanych metod statystycznych, skłoniły A. WIERCIŃSKIEGO do nawiązania współpracy z dr ANDRZEJEM GÓRALSKIM, matematykiem i twórcą kilku metod statystycznych operujących na zmiennych nominalnych. Wspólne badania statystyczne przy użyciu maszyn obliczeniowych dotyczyły głównie etnogenezy Słowian, ponieważ w tym okresie A. WIERCIŃSKI pełnił rolę koordynatora większego projektu badawczego Polskiej Akademii Nauk poświęconego temu właśnie zagadnieniu. Oprócz prac związanych z Tysiącleciem Państwa Polskiego, A. WIERCIŃSKI nadal prowadził wykłady i ćwiczenia dla studentów archeologii i etnografii, obejmujące elementy antropologii, statystykę z elementami cybernetyki oraz, co było w Polsce nowością, wstęp do archeologii i antropologii obu Ameryk. Seria wykładów dotyczących tego ostatniego tematu rozpoczęła się w roku 1963. Trzeba dodać, że problematyka ta wciąż jest obecna w zajęciach dydaktycznych realizowanych przez uczniów WIERCIŃSKIEGO.

W omawianym okresie dr WIERCIŃSKI nadal zajmował się opracowywaniem egipskich materiałów zebranych przez arabsko-polską wyprawę z lat 1958–1959. W roku 1965, korzystając z miesięcznego pobytu w Turynie oraz ze współpracy z włoskimi naukowcami, przebadał więcej czaszek egipskich oraz jedną serię etruską. Pierwsze podsumowanie wyników badań nad egipskimi seriami predynastycznymi zostało opublikowane w roku 1965. Następnie, w roku 1968, WIERCIŃSKI przedstawił syntezę swoich badań i na tej podstawie uzyskał habilitację na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Wrocławskiego.

Rok 1968 zakończył okres badań serii egipskich, lecz już dwa lata wcześniej A. WIERCIŃSKI rozpoczął nowy projekt badawczy w zupełnie innym regionie — Meksyku. Między lutym i majem 1966 roku przebadł kilka serii czaszek znalezionych na stanowiskach należących do cywilizacji prekolumbijskich. Większość z nich należała do kontynuatorów kultury olmeckiej. Wyniki analizy, opublikowane na początku lat 70-tych, okazały się bardzo znaczące. Według samego autora,

„rewelacyjne wyniki tych badań potwierdzone nową oryginalną metodą obliczania odmianowej przynależności czaszek, dowodzą istnienia w starożytności wyraźnych wpływów kulturowych i ludnościowych pochodzących prawdopodobnie z kręgu kultur megalitycznych”.

Teza ta wywołała ożywioną międzynarodową dyskusję, która toczy się do dziś, zwłaszcza w USA.

Prace naukowe i dydaktyka w Katedrze Archeologii świadczą o wielkiej aktywności i potencjale intelektualnym Pracowni Antropologicznej, mimo że jej kadra wciąż składała się tylko z jednej osoby – ANDRZEJA WIERCIŃSKIEGO, z którym stale współpracowała żona, ALINA WIERCIŃSKA, między innymi prowadząc w zastępstwie zajęcia ze studentami podczas badań A. WIERCIŃSKIEGO w Meksyku.

Poza swymi pracami badawczymi, WIERCIŃSKI zajmował się propagowaniem dorobku polskiej antropologii na forum międzynarodowym. Na początku lat 60-tych został członkiem–założycielem Stowarzyszenia „Current Anthropology” i w roku 1962 opublikował w tym czasopiśmie artykuł na temat podejścia typologicznego do zróżnicowania gatunku ludzkiego, które stanowiło podstawę tak zwanej Polskiej Szkoły Antropologicznej. Publikacja ta, zestawiona z artykułem TADEUSZA BIELICKIEGO, który przedstawił podejście populacyjne, zapoczątkowała bardzo interesującą dyskusję toczącą się jeszcze przez kilka lat na łamach „Current Anthropology” i zapoznającą zagranicznych antropologów z metodologiczną dyskusją pomiędzy antropologami polskimi.

Na przełomie lat 60-tych i 70-tych liczba pracowników Pracowni Antropologicznej ponownie wzrosła. W roku 1969, po okresie wolontariatu, zatrudniony został HENRYK RYSIEWSKI. Był on archeologiem zainteresowanym badaniami kości ludzkich oraz metodologią antropologii. RYSIEWSKI kontynuował współpracę z polskimi archeologami, opracowując szczątki ludzkie znalezio-

ne podczas wykopalisk w Żernikach Górnych, Wiślicy i Sandomierzu. Wyniki uzyskane na tym ostatnim stanowisku miały stanowić podstawę jego doktoratu, który jednak nigdy nie został ukończony. W zakresie metodologii, RYSIEWSKI zaproponował taksonomiczną metodę określania przynależności odmianowej opartą na zestawie diagnostycznych cech czaszki przedstawionych graficznie w postaci trójkąta równobocznego. Opublikował również artykuł na temat metodologii pomiarów.

W roku 1972 w Pracowni został zatrudniony kolejny archeolog, PIOTR BRYKCYŃSKI. Był on zainteresowany kulturami prekolumbijskiego Meksyku oraz cybernetyką. Zajął się kontynuowaniem prac WIERCIŃSKIEGO dotyczących Olmeków oraz ich następców. W roku 1973 BRYKCYŃSKI spędził półtora miesiąca w Londynie, gdzie odwiedził ośrodki amerykańistyczne w British Museum oraz na uniwersytecie w Londynie, zbierając najnowszą literaturę i zapoznając się z najnowszymi wynikami badań kultury Olmeków. Po powrocie wziął udział w przygotowywaniu wystawy dotyczącej kultury Majów w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie. W tym samym czasie rozpoczął również pracę nad swym doktoratem na temat modelu rozwojowego kultury Olmeków, który jednak nigdy nie został ukończony.

Zakład Antropologii Historycznej w Instytucie Archeologii (od 1976)

W roku 1976 Katedra Archeologii Pradziejowej i Wczesnośredniowiecznej została połączona z Katedrą Archeologii Śródziemnomorskiej w jeden Instytut Archeologii. W ramach nowej jednostki dawna Pracownia Antropologiczna została przekształcona w Zakład Antropologii Historycznej. Mniej więcej w tym okresie A. WIERCIŃSKI zainteresował się nowymi tematami, dotyczącymi antropologii kulturowej i obejmującymi definicję magii i religii oraz elementy cybernetyki. W latach 1977–1985 sformułował własną teorię kultury, przedstawioną w wielu artykułach, które w roku 1994 zostały zebrane w postaci książki zatytułowanej „Ewolucja magii i religii”. BRYKCYŃSKI zajął się zagadnieniami metodologicznymi, podczas gdy RYSIEWSKI nadal pracował w dziedzinie antropologii fizycznej. WIERCIŃSKI powrócił w tym okresie do swojego projektu dotyczącego procesu antropogenezy, zapoczątkowanego w latach 50–tych. W dziedzinie amerykanistyki stopniowo odszedł od antropologii fizycznej w kierunku antropologii ogólnej i zaczął badać systemy religijne prekolumbijskiego Meksyku, także przy użyciu metod statystycznych.

Rozwój był zauważalny także w innych dziedzinach. Liczba tomów w bibliotece znacznie wzrosła dzięki aktywności P. BRYKCYŃSKIEGO. Gromadził on najnowsze publikacje dotyczące archeologii Meksyku i Olmeków. W roku 1976 Zakład przeniósł się do nowej siedziby przy ul. Nowy Świat 69, składającej się z dwóch pomieszczeń. Poprzednie lokum zostało przekształcone w magazyn, a później zastąpione przez nowe pomieszczenia na strychu tego samego budynku. Znalazło się tam wystarczająco wiele miejsca na salę wykładową mogącą pomieścić 40 studentów, pracownię z czterema biurkami oraz magazyny. Zbiór szkieletów

nie wzrastał już tak szybko, jak w poprzednim dziesięcioleciu, lecz wciąż przekraczał 2000 osobników. Pewne zmiany nastąpiły także w dydaktyce. A. WIERCIŃSKI stworzył własne seminarium i antropologia stała się jedną ze specjalizacji dostępnych dla studentów archeologii. W roku 1977 ukończona została pierwsza praca magisterska pod kierunkiem WIERCIŃSKIEGO.

W roku 1977 P. BRYKCYŃSKI opuścił Zakład i rozpoczął studia doktoranckie w Instytucie Filozofii na Uniwersytecie Warszawskim. H. RYSIEWSKI odszedł w roku następnym. Stanowisko asystenta zostało zająterw obsadzone przez MARIUSZA S. ZIÓŁKOWSKIEGO — archeologa i historyka sztuki, zainteresowanego archeologią andyjską — do którego następnie dołączył KAROL PIASECKI, ekolog i ornitolog, uczeń prof. KAZIMIERZA DOBROWOLSKIEGO, zainteresowany osteologią. W roku 1979 PIASECKI został czasowo zastąpiony przez JAKUBA SZACKIEGO, innego ucznia DOBROWOLSKIEGO i biologa specjalizującego się w ekologii zwierząt. Było to niezbędne w związku z tym, że PIASECKI musiał odbyć służbę wojskową.

Rok wcześniej WIERCIŃSKI uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego. Mniej więcej w tym samym czasie, we współpracy z T. BIELICKIM przeprowadził badania nad znaczeniem retardacji ontogenetycznych w ewolucji człowieka. Ich wyniki przedstawiono podczas międzynarodowej konferencji antropologicznej w Pradze w roku 1978. Retardacje ontogenetyczne zostały uznane za główny czynnik ewolucji, który spowodował stopniowe przejście od etapu *Homo habilis* do współczesnego *Homo sapiens sapiens*. W roku 1978 WIERCIŃSKI rozpoczął kolejny projekt zatytułowany „Badania antropologiczne nad populacjami kultur kręgu megalitycznego”. Jego celem było wyjaśnienie pochodzenia tytułowych kultur, jak również związków genetycznych pomiędzy nimi. Projekt był realizowany we współpracy z archeologiem dr ZYGMUNTEM KRZAKIEM oraz przy udziale J. SZACKIEGO i K. PIASECKIEGO.

W tym okresie została nawiązana współpraca z ROBERTEM SADOWSKIM. SADOWSKI, astronom interesujący się historią tej nauki, przyłączył się do badań dotyczących znaczenia zjawisk niebieskich w systemach magicznych i religijnych. Od tego okresu archeo- i etnoastronomia stała się jedną z głównych dziedzin ba-

dań w Zakładzie. Współpraca M. ZIOŁKOWSKIEGO i R. SADOWSKIEGO w tym okresie doprowadziła do zrekonstruowania oficjalnego kalendarza państwa Inków. Przedstawiona podczas 44 Międzynarodowego Kongresu Amerykanistów w roku 1982, praca ta otrzymała pierwszą nagrodę w kategorii badań nad pradziejami. Ogólnie rzecz biorąc, amerykanistyka wkroczyła w nową fazę dzięki aktywności M. ZIOŁKOWSKIEGO oraz jego uczestnictwu w pracach terenowych w Ameryce Południowej. W latach 1978–1979 został on zastępcą kierownika Pierwszej Polskiej Wyprawy Naukowej w Andy, która zebrała wiele materiałów antropologicznych i zoologicznych, następnie analizowanych w Zakładzie. W wyniku tych badań A. WIERCIŃSKI i K. PIASECKI przedstawili później pierwszą ocenę struktury rasowej starożytnego Peru, następnie uzupełnianą przez kolejne artykuły PIASECKIEGO.

Równocześnie WIERCIŃSKI prowadził badania zmienności wielkości mózgowcaszki od górnego paleolitu do czasów współczesnych. Wyniki zostały opublikowane w roku 1980. Analiza statystyczna pomiarów obejmowała sekwencje chronologiczne z różnych rejonów geograficznych i ukazała proces regularnego zmniejszania się pojemności mózgu, poczynając od późnej fazy górnego paleolitu. Pewien wzrost lub stabilizację można zaobserwować tylko w seriach pasterzy, rolników i rybaków z Syberii oraz we współczesnych obszarach silnie zurbanizowanych. Można z tego wysuć wniosek, że jest to zmienność środowiskowa, a nie ewolucyjna.

W latach 80-tych wzrosła aktywność Zakładu, a także liczba studentów. W 1974 roku A. WIERCIŃSKI rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach, gdzie utworzył Zakład Antropologii Ogólnej, a w roku 1983 także na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, gdzie rozpoczął serię wykładów w Instytucie Religioznawstwa. W tym samym roku otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. W trzy lata później MARIUSZ ZIOŁKOWSKI ukończył doktorat, zaś KAROL PIASECKI został doktorem w roku 1987.

Kolejny projekt WIERCIŃSKIEGO to organizacja zespołu „Peculiarity of Man”, pomyślanego jako część międzynarodowego programu badawczego „Interewolucja”. W roku 1983 został on przekształcony, dzięki pomocy prof. JANA JASKANISA, dyrektora Państwowego Muzeum Archeologicznego, w *Multidyscyplinar-*

ny Zespół Uniwersytetu Warszawskiego i Państwowego Muzeum Archeologicznego do Badań nad Osobliwością Natury Gatunkowej Człowieka. A. WIERCIŃSKI pełni rolę kierownika Zespołu od powstania do chwili obecnej, prof. JERZY CHMURZYŃSKI z Instytutu Biologii Doświadczalnej PAN jest zastępcą kierownika, zaś prof. ALINA WIERCIŃSKA z Pracowni Antropologicznej PMA sekretarzem naukowym. Dzięki życzliwości prof. ALEKSANDRA GIEYSZTORA i prof. ANDRZEJA ROTTERMUNDA, kolejnych dyrektorów Zamku Królewskiego w Warszawie, Zespół kilka razy do roku organizuje tam półdniowe spotkania, podczas których specjaliści z różnych dziedzin nauki wygłaszają wykłady dotyczące szczególnych właściwości gatunku ludzkiego. Multidyscyplinarność Zespołu pozwala zgromadzić razem antropologów, przyrodników, archeologów, religioznawców, filozofów, fizyków, astronomów oraz przedstawicieli innych nauk. W latach 1983–1999 odbyło się niemal sto takich spotkań; prawie połowa wykładów została wygłoszona przez referentów zagranicznych zagranicznych. Dokładny spis referatów został przedstawiony w dodatku nr 4. Aktywność Zespołu wynika w dużym stopniu z działalności organizacyjnej ALINY WIERCIŃSKIEJ, która zdobywa odpowiednie fundusze i sprowadza gości z zagranicy.

W tamtym okresie antropologia fizyczna pozostawała główną dziedziną badań K. PIASECKIEGO. Pracował on nad syntezą badań dotyczących ewolucji morfologii i funkcji szyszynki; ostateczna publikacja ukazała się w roku 1984. Prace dotyczące metodologii pomiaru cech kranioskopowych, wykonane przez WIERCIŃSKIEGO i PIASECKIEGO, zakończyły się skonstruowaniem porównawczych skal M–W–P (MICHAŁSKIEGO–WIERCIŃSKIEGO–PIASECKIEGO), opublikowanych w roku 1992. W roku 1984 K. PIASECKI wziął udział w Studenckiej Wyprawie Naukowej do Sudanu, gdzie badał plemiona Nuba w górach Kordofanu. W drugiej połowie lat 80-tych realizowany był wspólny projekt K. PIASECKIEGO oraz naukowców z Akademii Medycznej w Warszawie, który dotyczył analizy przestrzennej kształtu oczodołu, asymetrii podstawy czaszki oraz zmienności zatok czołowych.

Amerykanistyka rozwijała się bardzo intensywnie dzięki wielkiej energii M. ZIÓŁKOWSKIEGO. W roku 1985 rozpoczął on współpracę z Centro Italiano di Studi e Ricerche Archeologiche Precolombiane w Brescia. Od roku 1986 M. Ziółkowski i K. Piasecki uczestniczyli w projekcie „Nasca” realizowanym przez CISRAP. Nawiązana została także

współpraca z Pontifica Universidad Catolica w Limie. Zwiększone zaangażowanie w prace archeologiczne i antropologiczne w Ameryce Południowej wymagało lepszej organizacji, a zatem dr ZIÓŁKOWSKI rozpoczął starania o utworzenie nowej jednostki w obrębie Instytutu Archeologii, odpowiedzialnej za ekspedycje w Andy. W czerwcu 1988 roku projekt ten został zrealizowany i powstała Andyjska Misja Archeologiczna. Misja pozostała związana z Zakładem i jej kadre utworzyli pracownicy Zakładu. W tym samym czasie badania ZIÓŁKOWSKIEGO nad ideologią imperium Inków zostały wzbogacone przez elementy antropologii politycznej. Wraz z MICHAŁEM TYMOWSKIM i ZBIGNIEWEM SZAFRĄŃSKIM przygotował on interdyscyplinarną sesję dotyczącą problematyki genezy i rozwoju wczesnych form państwowości na tle porównawczym. Sesja, współorganizowana przez Instytut Historyczny, Zakład Antropologii Historycznej oraz Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne, odbyła się w kwietniu 1987 roku, zaś sprawozdanie zostało opublikowane w 1992. Następnie ZIÓŁKOWSKI pogłębił swoje badania i w roku 1996 opublikował książkę na temat polityki w imperium Inków, na podstawie której uzyskał habilitację.

W roku 1988 liczba pracowników Zakładów wzrosła ponownie. Zatrudniony został ROBERT SADOWSKI, od dziesięciu lat współpracujący z A. WIERCIŃSKIM i M. ZIÓŁKOWSKIM. Zainteresowanie archeoastronomią spowodowało zapoczątkowanie serii wykładów prowadzonych przez ZIÓŁKOWSKIEGO i SADOWSKIEGO, którzy jednocześnie prowadzili badania dotyczące archeoastronomii oraz systemów kalendarzowych śródkowych Andów. W tych latach Zakład stał się silnym ośrodkiem tej dziedziny nauki i przyciągnął również trzech innych badaczy zainteresowanych astronomią w prekolumbijskiej Mezoameryce: dr ARNOLDA LE BEUF, dr STANISŁAWA IWANISZEWSKIEGO (Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie) oraz dr ELŻBIETĘ SIARKIEWICZ (Katedra Iberystyki, Uniwersytet Warszawski). Pierwszy z nich, A. LE BEUF, otrzymał stypendium od Ministerstwa Oświaty, które pozwoliło mu odbyć w Zakładzie staż naukowy w latach 1989–1992. W chwili obecnej LE BEUF wykłada na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W latach 1991–1992 ZIÓŁKOWSKI, SADOWSKI i LE BEUF zaangażowali się w polemikę z etnografem LUDWIKIEM STOMMĄ dotyczącą kwestii metodologicznych etnoastronomii. SADOWSKI opuścił Zakład w roku 1992, lecz w ciągu kilku następnych lat wciąż wygłaszał wykłady z archeoastronomii i obecnie nadal

współpracuje z M. ZiÓŁKOWSKIM i A. WIERCINSKIM. Waga archeoastronomii w Zakładzie została podkreślona przez zorganizowanie trzech konferencji międzynarodowych. Pierwsza z nich miała miejsce w roku 1990 i dotyczyła kwestii metodologicznych. Dwa lata później, na przełomie kwietnia i maja 1992 roku we Fromborku, mieście Kopernika, odbyła się konferencja „Time and Astronomy at the Meetings of Two Worlds”. Wreszcie w roku 1997 odbyła się doroczna konferencja European Society for Astronomy in Culture zorganizowana przez Zakład Antropologii Historycznej i Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku.

W związku z rozwojem organizacyjnym, w grudniu 1989 roku Zakład otrzymał dodatkowy pokój sąsiadujący z siedzibą przy ul. Nowy Świat 69. Tak więc liczba pomieszczeń wzrosła do trzech pokoi przy Nowym Świecie oraz laboratorium, magazynu i sali wykładowej znajdujących się przy Krakowskim Przedmieściu. Także liczba pracowników wzrosła do pięciu. W roku 1991 MACIEJ PAMPUSZKO został zatrudniony w Andyjskiej Misji Archeologicznej i włączył się w dydaktykę Zakładu i Misji, między innymi prowadząc ćwiczenia ze statystyki. W następnym roku wziął udział w wykopalskach w Boliwii. W roku 1994 Pampuszko zrezygnował z pracy i na jego miejsce przyjęto JANUSZA WOŁOŻYNA, który wcześniej był asystentem w Pracowni Antropologicznej w Państwowym Muzeum Archeologicznym. Od tego czasu WOŁOŻYŃ uczestniczy we wszystkich archeologicznych projektach Misji. Ostatnio, po dziewięciomiesięcznym stypendium w Peru (1998) kończy swój doktorat na temat naczyń portretowych kultury Moche. W latach 1993–1995 został zatrudniony PRZEMYSŁAW LISZYK, student archeologii, który przejął prowadzenie ćwiczeń z antropologii fizycznej. Jego zainteresowania skupiały się głównie na zastosowaniu metod komputerowych w antropologii. W roku 1995 opuścił on Zakład i na jego miejsce został zatrudniony WIEŚLAW WIECKOWSKI, również student archeologii, który w roku 1998 rozpoczął studia doktoranckie. WIECKOWSKI specjalizuje się w osteologii, choć tematem jego pracy magisterskiej było zjawisko osobowości naprzemiennej.

ANDRZEJ WIERCINSKI w tym okresie prowadził bardzo intensywne studia nad hermeneutyką biblijną oraz gematrią żydowską, których rezultaty zostały przedstawione w książce zatytułowanej *Przez wodę i ogień. Biblia i Kabała* oraz w serii artykułów. Ponadto zajął

się organizowaniem konferencji dotyczących osobliwości ludzkiej natury gatunkowej. Od roku 1997 przyjęły one postać stałej corocznej konferencji organizowanej przez Zakład Antropologii Ogólnej w Katedrze Filozofii Współczesnej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach. Działalność organizacyjna A. WIERCIŃSKIEGO jest wspierana przez prof. ALINĘ WIERCIŃSKĄ od roku 1997 kierownika wyżej wymienionej Katedry. Do tej pory odbyło się sześć spotkań, z których trzy pierwsze zostały zorganizowane przez Multidyscyplinarny Zespół do Badań nad Osobliwością Natury Gatunkowej Człowieka: konferencja „Multidyscyplinarne Aspekty Kultury” (Warszawa, 1992), Symposium of the World Congress of Universalism (Warszawa, 1993), konferencja „Jednostka i społeczeństwo w obliczu zagrożeń cywilizacyjnych oraz możliwości rozwoju genetyki i inżynierii genetycznej” (Warszawa, 1995), konferencja „Cywilizacja współczesna. Trendy pozytywne i negatywne” (Kielce, 1997), konferencja „Być sobą w warunkach współczesnej cywilizacji” (Kielce, 1998), konferencja „Tradycyjne i współczesne systemy wartości. Pierwsza opozycja: Dobro i Zło” (Staszów, 1999). W roku 1996 WIERCIŃSKI założył rocznik „Peculiarity of Man”, wydawany wspólnie przez organizatorów wymienionych wyżej konferencji. Dotychczas ukazały się cztery numery tego pisma, stanowiące kontynuację wcześniej opublikowanych trzech tomów sprawozdań z poprzednich konferencji: „The Peculiarity of Man, Sociobiological Perspective and Other Approaches” (Poznań 1991, pod redakcją JANUSZA PIONTKA i ANDRZEJA WIERCIŃSKIEGO), „Człowiek w perspektywie ujęć biokulturowych” (Poznań 1993, pod redakcją JANUSZA PIONTKA i ALINY WIERCIŃSKIEJ) oraz „Peculiarity of Man as a Biocultural Species” (Warszawa 1994, pod redakcją ALINY WIERCIŃSKIEJ). WIERCIŃSKI i WIERCIŃSKA są również redaktorami serii „Miscellanea Philosophica” wydawanej przez Katedrę Filozofii Współczesnej na Wydziale Zarządzania i Administracji WSP w Kielcach. Osiągnięcia badawcze przyniosły WIERCIŃSKIEMU wiele wyróżnień, między innymi honorowe członkostwo w Accademia Ligure di Scienze e Lettere (Genova, 1991), The Explorers Club (Nowy Jork, 1993) oraz Polskiego Towarzystwa Antropologicznego (Warszawa, 1999).

Na początku lat 90-tych prace wykopaliskowe w Andach rozwijały się bardzo szybko. Najważniejszy projekt był realizowany

w Cahuachi w dolinie Nasca w latach 1986–1998. Wykopaliska na terenie rozległego stanowiska zostały połączone z projektem etnomuzykologicznym przeprowadzonym przez dr ANNĘ GRUSZCZYŃSKĄ-ZIÓŁKOWSKĄ z Instytutu Muzykologii na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1988–1991 pracownicy Misji Andyjskiej uczestniczyli w wykopaliskach w Ingapirca w Ekwadorze, zaś w roku 1992 — na Wyspie Wielkanocnej. Od roku 1996 M. Ziółkowski realizuje swój własny projekt Condesuyos, we współpracy z Uniwersytetem Katolickim *Santa María* w Arequipie. Projekt ten obejmuje badania powierzchniowe i wykopaliska w okolicach wulkanu Coropuna. W latach 90-tych Misja Andyjska we współpracy z Gliwickim Laboratorium Radiowęglowym Instytutu Fizyki Politechniki Śląskiej zebrała wyczerpującą bazę datowań radiowęglowych z Ekwadoru, Boliwii i Peru. Baza została opublikowana w roku 1994, zaś jej zawartość jest stale uaktualniana w wersji internetowej. W roku 1998 Misja otrzymała własne dwa pomieszczenia przylegające do siedziby Zakładu. Od tego czasu M. Ziółkowski i J. Wołoszyn prowadzą badania oraz zajęcia dydaktyczne z zakresu archeologii lotniczej. Natomiast K. PIASECKI kontynuuje antropologiczny wątek działalności Misji Andyjskiej. Podsumowanie jego długotrwałych badań nad etnogenezą i zróżnicowaniem ludności Peru zostało opublikowane w roku 1999. W ostatnich latach PIASECKI i ZiÓŁKOWSKI wygłosili cykl wykładów na Uniwersytecie Katolickim w Limie.

Dwa lata temu (1998) w Zakładzie został zatrudniony ARKADIUSZ SOŁTYSIAK, wówczas student archeologii zainteresowany antropologią religii oraz symboliką astralną w kulturach starożytnej Mezopotamii. A. SOŁTYSIAK rozpoczął studia doktoranckie razem z W. Więckowskim w roku 1998. Od roku 1999 we współpracy z innymi absolwentami Zakładu, PIOTREM JASKULSKIM i ELŻBIETĄ DĄBROWSKĄ, SOŁTYSIAK prowadzi badania nad zagadnieniami metodologicznymi antropologii historycznej.

Od roku 1997, kiedy M. ZiÓŁKOWSKI otrzymał stanowisko profesora UW, oferta dydaktyczna Zakładu znacząco się zwiększyła. Od seminarium antropologii ogólnej WIERCIŃSKIEGO oddzieliła się sekcja antropologii fizycznej, zaś ZiÓŁKOWSKI otworzył własne seminarium poświęcone archeologii i antropologii Ameryki. Następnie,

w roku 1999, seminarium WIERCIŃSKIEGO zostało przekształcone w seminarium z antropologii religii, prowadzone wspólnie przez A. WIERCIŃSKIEGO i M. ZIÓŁKOWSKIEGO. Tak więc obecnie trzy główne dziedziny badań w Zakładzie są oficjalnie reprezentowane przez trzy seminaria. K. PIASECKI i W. WIĘCKOWSKI prowadzą zajęcia dydaktyczne z antropologii fizycznej, M. ZIÓŁKOWSKI i J. WOŁOSZYN — z amerykanistyki, zaś A. WIERCIŃSKI, M. ZIÓŁKOWSKI i A. SOŁTYSIAK — z antropologii religii. Dodatkowa oferta dydaktyczna jest bardzo zróżnicowana i zawiera, poza już wymienionymi wykładami i seminariami, także statystykę (PIASECKI i WIĘCKOWSKI), antropologię ogólną (PIASECKI), archeoastronomię (ZIÓŁKOWSKI i SOŁTYSIAK) oraz historię i religię państwa Inków (ZIÓŁKOWSKI).

W roku 1997 zaczął być wydawany rocznik „Biuletyn Antropologiczny”, nowe czasopismo Zakładu. Redagowany przez absolwentów i studentów Zakładu, jest częściowo dostępny w Internecie. Co więcej, w ostatnich latach powstały dwa koła naukowe: Amerykanistyczne Koło Naukowe „Puerta del Sol” w roku 1995 oraz Koło Naukowe Studentów Zakładu Antropologii Historycznej w roku 1997. Obie organizacje wspierają działalność Zakładu; na przykład członkowie „Puerta del Sol” biorą udział w wykopaliskach prowadzonych przez Misję Andyjską w Peru oraz przez inne instytucje w Gwatemali i Boliwii.

Ostatnio liczba publikacji Zakładu i Misji szybko wzrasta. Poza wymienionymi już tytułami, Misja wydaje swój własny biuletyn oraz, we współpracy z Polskim Towarzystwem Studiów Latinoamerykanistycznych, rocznik „Estudios Latinoamericanos”. Towarzystwo opublikowało także książkę A. Wiercińskiego zatytułowaną *Tlil-lan–Tlapallan. Estudios sobre la religión mesoamericana* (1998). W ramach serii monografii wydawanych przez Instytut Archeologii została zapoczątkowana seria wydawnictw antropologicznych, powstała również własna seria Zakładu zatytułowana „Antropologia religii” i przedstawiająca najlepsze prace studentów. Zakład i Misja aktywnie włączyły się w organizację 50 Międzynarodowego Kongresu Amerykanistów w roku 2000. M. ZIÓŁKOWSKI jest jego sekretarzem naukowym, zaś K. PIASECKI jednym z dwóch koordynatorów sesji antropologicznej.

Podsumowanie

Zwykle pod uwagę brane są dwa główne wskaźniki stanu jednostki naukowej: liczba pracowników oraz liczba publikacji. Ponieważ historia antropologii na Uniwersytecie Warszawskim została już w zarysie przedstawiona, zaś kompletną listę publikacji można znaleźć w dodatku nr 2, tutaj zostanie przedstawione jedynie ogólne podsumowanie. Analiza liczby pracowników (Ryc. 1, s. 35) odróżnia od siebie w sposób wyraźny dwa okresy: lata 1946–1961, kiedy liczba pracowników była niestabilna oraz lata 1961–2000, kiedy po kryzysie i przejściu A. WIERCIŃSKIEGO z Wydziału Biologii na Wydział Historyczny liczba pracowników stale wzrasta.

Liczba publikacji (Ryc. 2, s. 35) powinna być teoretycznie skorelowana z liczbą pracowników. W istocie, w drugim okresie (od roku 1970 do chwili obecnej) można zaobserwować taką relację, chociaż podczas ostatnich kilku lat liczba publikacji wzrastała szybciej, niż liczba pracowników (Ryc. 3, s. 36), co stanowi dobrą wróżbę na przyszłość. Pierwszy okres jednak nie wykazuje oczekiwanej korelacji.

Kolejne zagadnienie to zróżnicowanie tematyki poruszanej w publikacjach (Ryc. 4, s. 36). Na wykresie zostały zaznaczone zmiany w liczbie publikacji w kolejnych latach (tym razem nie uśredniane w celu pokazania wielkich wahań), z wydzielonymi czterema sekcjami: 1) antropologia fizyczna i statystyka, 2) amerykańistyka, 3) antropologia kulturowa wraz z antropologią religii i archeoastronomią, 4) inne zagadnienia. Jeśli jakaś publikacja może być przydzielona do więcej niż jednej sekcji, została odpowiednio zważona. Raporty roczne nie były brane pod uwagę, w przeciwieństwie do artykułów popularyzatorskich i prze-

gładowych. Wykres jest bardziej czytelny po uśrednieniu danych w okresach pięcioletnich i przedstawieniu w procentach (wykres nr 5, s. 36). Jest jasne, że antropologia fizyczna dominuje zupełnie aż do połowy lat 70-tych, natomiast aż do roku 1984 utrzymuje przewagę nad innymi kategoriami. Antropologia kulturowa i religioznawstwo względnie przeważają w latach 1985–1998, z punktem szczytowym w roku 1989. W roku 1999 antropologia fizyczna powróciła na pierwsze miejsce, trudno jednak powiedzieć, na ile trwała jest ta tendencja. Amerykanistyka była najczęściej reprezentowana w publikacjach z lat 1973–1977, lecz wciąż utrzymuje w miarę stały poziom. Kategoria innych zagadnień obejmuje etnograficzne teksty popularyzatorskie GODLEWSKIEGO publikowane w latach 50-tych, ostatnio zaś archeologię oraz, w pewnym stopniu, ornitologię reprezentowaną przez K. PIASECKIEGO. Obecnie trzy główne wątki badań pozostają we względnej równowadze, choć można zaobserwować niewielką przewagę antropologii fizycznej i antropologii religii nad amerykanistyką.

Staff members of the Chair, the Laboratory, and the Department (1946–2000)

Pracownicy Katedry, Laboratorium i Zakładu (1946–2000)

Names of contemporary staff members are bolded. Highest titles and degrees acquired during the work at the Chair, the Laboratory, or the Department were specified. ROBERT SADOWSKI still actively collaborates with the Department.

Nazwiska wciąż zatrudnionych pracowników zostały zaznaczone tłustym drukiem. Podano również najwyższe stopnie i tytuły naukowe uzyskane podczas pracy w Katedrze, Laboratorium lub Zakładzie. ROBERT SADOWSKI wciąż pozostaje aktywnym współpracownikiem Zakładu.

1. ks. prof. dr hab. **BOLESŁAW ROSIŃSKI** (1946–1954)
2. mgr **JERZY M. DAŃBSKI** (1946–1952)
3. **CZESŁAW CZAPÓW** (1949–1950)
4. dr hab. **ALEKSANDER LECH GODLEWSKI** (1950–1960)
5. prof. dr hab. **ANDRZEJ K. WIERCIŃSKI** (1950–)
6. mgr **STANISŁAW SIENICKI** (1956–1961)
7. mgr **HENRYK RYSIEWSKI** (1969–1978)
8. mgr **PIOTR BRYKCZYŃSKI** (1972–1977)
9. dr hab. prof. UW **MARIUSZ S. ZIOŁKOWSKI** (1977–)
10. dr **KAROL PIASECKI** (1978–)
11. mgr **JAKUB SZACKI** (1978–1979)
12. mgr **ROBERT M. SADOWSKI** (1988–1992)
13. mgr **MACIEJ PAMPUSZKO** (1991–1994)
14. mgr **PRZEMYSŁAW LISZYK** (1993–1995)
15. mgr **JANUSZ Z. WOŁOSZYN** (1994–)
16. mgr **WIESŁAW WIECKOWSKI** (1995–)
17. mgr **ARKADIUSZ SOŁTYSIAK** (1998–)

Publications of the Chair, the Laboratory, and the Department staff

Publikacje pracowników Katedry, Laboratorium i Zakładu

Books and monographs are bolded, summary articles and polemics preceded by an asterisk (*), while popular articles, reports, obituaries and review articles preceded by a circle (°). The bibliography was compiled from various sources and thus some deviations in the record system may be found. It may be assumed that the bibliography is rather complete, although in the case of A. WIERCIŃSKI it is possible that several popular articles were omitted. Not all works of every author were listed, but only these more or less related to the work in our anthropological institution at Warsaw University. For example, in the case of K. PIASECKI guide-books and touring articles were omitted, in case of A. SOŁTYSIAK — published algorithms and literary works. On the other hand, the works by R. SADOWSKI written before he became staff member, were included due to his constant collaboration with the Department. The same refers to the articles by J. DĄBBSKI after 1952. In the years 1916–1938 B. ROSIŃSKI published 23 scientific works as well as 10 popular articles, which can be found in the bibliography compiled by A. WRZOSEK (positions 2919–2942). Also A. GODLEWSKI in the years 1938–1939 and 1946–1947 wrote 7 popular articles concerning the ethnology of Oceania (positions 882–888). Five of ROSIŃSKI's publications, from the years 1955–1962, were taken into account, as they directly refer to his activity when he held the Chair of Anthropology. GODLEWSKI's papers published after his departure to Wrocław were omitted, since he wrote mainly about ethnology and discussed certain anthropological issues only in popular articles. It is worth noticing, however, that in 1963 Polish Ethnological Society issued his book titled "Paths of Sun's Children".

Tytuły książek oraz artykułów monograficznych zostały wyróżnione tłustym drukiem, artykuły przeglądowe i polemiki oznaczone gwiazdką (*), zaś teksty popularyzatorskie, nekrologi i recenzje poprzedzone kółkiem (°). Bibliografia poniższa została skompilowana z wielu źródeł i w związku z tym mogą się pojawić pewne odchylenia w sposobie zapisu. Można ją uznać za w miarę kompletną, choć w przypadku A. WIERCIŃSKIEGO jest możliwe, że niektóre teksty popularyzatorskie zostały pominięte. Nie podano wszystkich publikacji poszczególnych autorów, a jedynie te w mniejszym lub większym stopniu związane z pracą w instytucji antropologicznej na Uniwersytecie Warszawskim. Na przykład w przypadku K. PIASECKIEGO pominięte zostały przewodniki i artykuły krajoznawcze, zaś w przypadku A. SOŁTYSIAKA — opublikowane algorytmy oraz prace literackie. Z drugiej strony, ze względu na stałą współpracę R. SADOWSKIEGO z Zakładem, podano również tytuły tych jego prac, które powstały przed jego zatrudnieniem. To samo dotyczy artykułów J. DĄBSKIEGO opublikowanych po roku 1952. W latach 1916–1938 B. ROSIŃSKI opublikował 23 prace naukowe oraz 10 popularyzatorskich. Zostały one wymienione w bibliografii skompilowanej przez A. WRZOSKA (numery 2919–2942). Z kolei A. GODLEWSKI w latach 1938–1939 oraz 1946–1947 był autorem 7 artykułów popularyzatorskich dotyczących etnografii Oceanii (numery 882–888 w bibliografii Wrzoska). W poniższym wykazie wzięto także pod uwagę prace ROSIŃSKIEGO z lat 1955–1962, ponieważ odnoszą się one bezpośrednio do działalności tego autora w Katedrze Antropologii. Publikacje GODLEWSKIEGO z okresu po jego przeniesieniu się do Wrocławia zostały pominięte, gdyż ich tematyka obejmuje głównie etnografię, zaś kwestie antropologiczne poruszane są wyłącznie w pracach popularyzatorskich. Trzeba jednak dodać, że w roku 1963 Polskie Towarzystwo Ludoznawcze wydało jego książkę zatytułowaną „Drogi Synów Słońca”.

Bolesław Rośniński

1. *O dziedziczeniu barwy oczu u człowieka*, „Przegląd Antropologiczny” 14:1946–1947, pp. 32–45.
2. *°Cóż ciekawszego nad: poznaj siebie?*, „Życie Warszawy” z 18 maja 1947.
3. *O dziedziczeniu barwy włosów u człowieka*, „Prace Towarzystwa Naukowego Warszawskiego” 41:1947–1948, pp. 43–71.
4. *Wyniki badań nad personelem latającym wojskowym i turystycznym oraz nad kandydatami do Oficerskiej Szkoły Lotniczej*, „Przegląd Antropologiczny” 15:1948, pp. 252–266.
5. *Owzrościeczłowieka*, „Przegląd Antropologiczny” 15:1948, pp. 86–100.
6. *Rola ruchów i wymowa kształtów w anatomii rozpoznawczej prof. dra Romana Poplewskiego*, „Wychowanie Fizyczne” 1948, vol. 7–8, pp. 11–19.
7. *°Sprawozdanie z działalności Zakładu Antropologii Uniwersytetu Warszawskiego za rok akademicki 1946/47*, „Przegląd Antropologiczny” 15:1948, pp. 359–361.
8. *°Sprawozdanie z działalności Zakładu Antropologii Uniwersytetu Warszawskiego za rok akademicki 1947/48*, „Przegląd Antropologiczny” 15:1948, pp. 361–363.
9. *Najstarsze wykopaliska afrykańskie z grupy hominoidea*, „Przegląd Antropologiczny” 16:1949, pp. 162–168.
10. *°R.A. Dart, Australopithecus prometheus from Makapansgat*, „Przegląd Antropologiczny” 16:1949, pp. 180–182.
11. *°Sprawozdanie z działalności Zakładu Antropologii Uniwersytetu Warszawskiego za rok akademicki 1948/49*, „Przegląd Antropologiczny” 16:1949, vol. 4, pp. 354–355.
12. *O szczątkach kostnych ludzkich odkrytych w osadzie neolitycznej na górze Gawroniec w Ćmielowie pow. Opatów*, „Wiadomości Archeologiczne” 17:1950, pp. 155–164; [argumentum:] „Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności” 51:1950, vol. 3, p. 145.
13. *Charakterystyka antropologiczna kostnych szczątków ludzkich z cmentarzyska wczesnohistorycznego w Radomiu*, „Wiadomości Archeologiczne” 17:1950–1951, pp. 327–340.

14. *O szczątkach kostnych rodziców Fryderyka Chopina*, „Przegląd Antropologiczny” 17:1951, pp. 303–319; [argumentum:] „Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności” 51:1950, pp. 143–144.
15. °*Sprawozdanie z działalności Zakładu antropologii Uniwersytetu Warszawskiego za rok akad. 1949/50*, „Przegląd Antropologiczny” 17:1951, pp. 507–509.
16. ***Anatomia i fizjologia człowieka. Część I. Układ kostno-stawowy***, Warszawa 1952, pp. 133.
17. ***Anatomia i fizjologia człowieka. Część II. Układ mięśniowy***, Warszawa 1953, pp. 85.
18. °*Sprawozdanie z działalności Zakładu Antropologii Uniwersytetu Warszawskiego za lata akademickie 1950/51 i 1951/52*, „Przegląd Antropologiczny” 19:1953, pp. 464–466.
19. ***Anatomia i fizjologia człowieka. Część III. Układ krwionośny, Część IV. Układ pokarmowy***, Warszawa 1954, pp. 74.
20. [+ J. CZEKANOWSKI, W. KÓČKA, J. MYDLARSKI, E. STOŁYHWOWA, A. WIERCIŃSKI] *Zagadnienie etnogenezy w antropologii polskiej*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, pp. 68–83.
21. [+ W. KÓČKA, J. MYDLARSKI, E. STOŁYHWOWA, A. WIERCIŃSKI] *Krytyczna ocena dotychczasowego dorobku antropologii polskiej w zakresie etnogenezy*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 1, pp. 78–117.
22. °*Dr Marta Rzewuska-Frankowska*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 3, p. 1191.
23. °*Jerzy Dąmbski, 21 VII 1919 r. – 22 X 1956 r.*, „Przegląd Antropologiczny” 24:1958, vol. 1, pp. 247–250.
24. °*Podstawy materiałowe antropogenezy cz.1*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 1:1958, vol. 3, pp. 135–141.
25. °*Podstawy materiałowe antropogenezy cz.2*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 2:1959, vol. 3, pp. 143–148.
26. °*Wspomnienia z Texasu*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 2:1959, vol. 4, pp. 193–197.
27. *The heredity of eye and hair colour in man* [in:] *Congres internationale des sciences anthropologiques et ethnologiques. Compte-rendue de la III session, Bruxelles 1948*, Te-rvuren 1960, pp. 198–199.

28. °*Sprawozdanie z VI Międzynarodowego Kongresu Nauk Antropologicznych i Etnologicznych w Paryżu (30.VII – 6.VIII. 1960)*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 3:1960, vol. 3, pp. 142–146.
29. °*Prace polskich antropologów na kongresie międzynarodowym*, „Życie Warszawy” 1960, fasc. 229, p. 9.
30. °*VI Międzynarodowy Kongres Nauk Antropologicznych i Etnologicznych*, „Problemy” 1960, fasc. 11, pp. 834–835.
31. °*Metoda antropologiczna w procesach o ojcostwo*, „Prawo i Życie” 6:1961, fasc. 3, p. 3.
32. *Studies on the patients of the psychiatric hospital at Tworki (near Warsaw)* [in:] VIe Congrès internationale des sciences anthropologiques et ethnologiques, Paris 31 VII – 6 VIII 1960, Paris 1962, vol. I, pp. 531–536.

Jerzy Dąbski

1. *Badania antropologiczne i serologiczne nad studentami Uniwersytetu Warszawskiego*, „Przegląd Antropologiczny” 16:1949, vol. 1–3, pp. 85–113.
2. **Badanie wieku czaszki z Piltdown*, „Przegląd Antropologiczny” 17:1951, pp. 405–406.
3. **Badania dra Stanisława Kruka nad cechami płciowymi miednicy człowieka*, „Przegląd Antropologiczny” 17:1951, pp. 406–407.
4. *Szczątki kostne ludzkie z cmentarzyska w Końskich wieku XI*, „Materiały Wczesnohistoryczne” 2:1952, pp. 178–200.
5. °[+ A. WIERCIŃSKI] *Zjazd Polskiego Towarzystwa Antropologicznego we Wrocławiu*, „Kosmos” 1954, fasc. 1, pp. 113–115.
6. °*Sprawozdanie z tomu XIX i XX Przeglądu Antropologicznego z lat 1953 i 1954*, „Kosmos” 1954, fasc. 6, pp. 770–774.
7. ***Crania et alia ossa Polonica. Wczesnohistoryczne cmentarzysko w Końskich***, „Materiały i Prace Antropologiczne” 5:1955, pp. 54.
8. *Szczątki kopalnych małp afrykańskich*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 1, pp. 345–360.
9. *O nowych próbach systematyki rzędu Naczelnnych. Na marginesie artykułu W. Stęślickiej w XIX tomie Przeglądu An-*

- tropologicznego*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 1, pp. 402–408.
10. *Ludność kultury fatianowskiej w świetle badań antropologicznych*, „Światowit” 21:1955, pp. 139–146.
 11. °*Ważne odkrycie paleoantropologiczne w Afryce Północnej*, „Kosmos A” 1955, fasc. 2, p. 299.
 12. °*E. Vlczek, Nalez neandertalskeho človeka na Slovensku*, „Kosmos A” 1956, fasc. 2, pp. 191–193.
 13. °*Sporne zagadnienia w badaniach nad pochodzeniem człowieka*, „Trybuna Wolności” 1956, fasc. 12–13, p. 10; fasc. 24, p. 10.
 14. °*Mydlarski J. Uczony o młodzieńczym entuzjazmie... Wspomnienie o prof. Janie Mydlarskim*, „Trybuna Wolności” 1956, fasc. 16, p. 10.
 15. °*Współczesne poglądy na jedność rodzaju ludzkiego*, „Przegląd Antropologiczny” 23:1957, vol. 1, pp. 160–181.

Aleksander Lech Godlewski

1. *Pierwotna ludność Tasmanii*, „Przegląd Antropologiczny” 19:1953, pp. 292–308.
2. *Charakterystyka antropologiczna dawnych mieszkańców Wyspy Wielkanocnej*, „Przegląd Antropologiczny” 20:1954, pp. 105–126.
3. °*Człowiek z Piltdown. Tajemnicze oszustwo na szczątkach kostrych człowieka kopalnego*, „Życie Warszawy”, 18 IX 1954, nr 223.
4. °*Najmniejsi ludzie na świecie w dżunglach Gwinei*, „Życie Warszawy”, 16 X 1954, nr 247.
5. ***Struktura antropologiczna Polinezyjczyków***, „**Materiały i Prace Antropologiczne**” 8:1955, pp. 62.
6. °*O rasach i rasiźmie*, „Walka Młodych” 8:1955, fasc. 6, pp. 51–55.
7. °*Istoty praludzkie z Czu-Ku-Tien*, „Życie Warszawy”, 25 VI 1955.
8. °*Kon-Tiki przeciw uczonym. Hipoteza pochodzenia ludności polinezyjskiej*, „Życie Warszawy”, 3 XII 1955.
9. °*Z Azji na Pacyfik. Pochodzenie i skład rasowy Polinezyjczyków*, „Poznaj Świat” 4:1956, fasc. 7, pp. 7–10.
10. °*Stulecie neandertalczyka*, „Życie Warszawy”, 11 III 1956, nr 60, p. 6.

11. °*Tahiti najpiękniejsza*, Warszawa 1957, pp. 252 [repetitio:] *Tahiti najkрасnějši*, trans. Jaroslav Janouch, Praha 1960, pp. 216.
12. °*Pustynna Antinea (odkrycie malowideł naskalnych w dolinie Tassili w 1933 i 56 latach)*, „Dookoła świata” 4:1957, fasc. 14 [7 IV 1957].
13. *Pojęcie „mana” wśród ludów Oceanii* [in:] Sbornik materialu I Sjezdu čsk. antropologu, Opava 1958.
14. *Problem Pigmejów z Nowej Gwinei* [in:] Sbornik materialu I Sjezdu čsk. antropologu, Opava 1958.
15. °*Neandertalczyk z Shanidar*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 1:1958, vol. 1, pp. 53–54.
16. °*Gdzie znajdowała się kolebka ludzkości*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 1:1958, vol. 3, pp. 142–145.
17. °*Fidzi archipelag kontrastów*, „Poznaj Świat” 6:1958, fasc. 4.
18. °*Melanezja, Mikronezja, Polinezja*, „Poznaj Świat” 6:1958, fasc. 10, pp. 34–36.
19. °*Mana, Tabu, Atua z cyklu „Religie Świata”*, „Młodzież Świata” 12:1958, fasc. 11.
20. °*Neandertalczyk sprzed 45000 lat*, „Życie Warszawy”, 1 III 1958.
21. °*Tragedia ludów pierwotnych, wielka strata dla nauki*, „Życie Warszawy”, 15 XI 1958.
22. °*Czy Plesiantrop był człowiekiem? Antropolodzy szukają kolebki ludzkości*, „Życie Warszawy”, 16 XII 1958.
23. ***Struktura antropologiczna rdzennej ludności Nowej Gwinei, Australii i Melanezji***, „Materiały i Prace Antropologiczne” 12:1959, pp. 68.
24. °*Przysłowia tahityjskie* [in:] Mądrości z palmowego liścia. Seria wschodnia. Sentencje indyjskie i austronezyjskie, ed. E. SŁUŻKIEWICZ – R. STILLER, Warszawa 1959.
25. °*A'ai (legendy polinezyjskie)*, „Zagadnienia rodzajów literackich” 2:1959, vol. 1, pp. 149–152.
26. °*Po Czechosłowacji – Egipt. Sukcesy polskich antropologów*, „Życie Warszawy”, 17 I 1959.
27. °*Prapigmeje z wyspy Flores*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 2:1959, vol. 4, pp. 232–234.

28. °*Pigmeje z wyspy Flores. Problemy rasogenezy pigmejskiej*, „Życie Warszawy”, 21 III 1959.
29. °*Święta Kura Pacyfiku*, „Poznaj Świat” 7:1959, fasc. 5, pp. 33–36.
30. *Obrzędy przy zgonie, rodzaje pochówków i wiara w byt pośmiertny wśród Polinezyjczyków*, „Zeszyty Etnograficzne Muzeum Kultury i Sztuki Ludowej” 1:1960, pp. 87–96.
31. °*Rozważanie nad przyczynami zmian zaszłych w strukturze antropologicznej i somatycznej niektórych wybranych populacji*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 3:1960, vol. 4, pp. 207–211.
32. °*Mele–śpiewy okolicznościowe polinezyjskie*, „Zagadnienia rodzajów literackich” 3:1960, vol. 1.
33. *Struktura antropologiczna ludności Mikronezji*, „Materiały i Prace Antropologiczne” 37:1961, pp. 53–74.

Andrzej Wierciński

1. °*F.G. Diebiec, Palieoantropologija SSSR*, „Przegląd Antropologiczny” 17:1952, pp. 415–420.
2. *Typy kraniologiczne ludności Cejlonu*, „Przegląd Antropologiczny” 19:1953, pp. 309–328.
3. °*Konferencja antropologiczna poświęcona zagadnieniom etnogenezy, odbyta w Osiecznej koło Leszna Wielkopolskiego w r. 1952*, „Sprawozdania Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie” 3:1953, pp. 67–71.
4. °*Sprawozdanie z działalności Warszawskiego Koła Oddziałowego P.T.A. za lata 1951 i 1952*, „Przegląd Antropologiczny” 20:1954, p. 758.
5. °[+ J. Dąbbski] *Zjazd Polskiego Towarzystwa Antropologicznego we Wrocławiu*, „Kosmos” 1:1954, pp. 113–115.
6. *Badania antropologiczne nad czaszkami Syberii Południowej od epoki paleolitu młodszego do środkowego brązu*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 1, pp. 182–204.
7. *Zagadnienie pobytu Gotów na ziemiach polskich w świetle danych antropologii*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 2, pp. 892–914.

8. [+ J. CZEKANOWSKI, W. KÓČKA, J. MYDLARSKI, E. STOŁYHWOWA, B. ROSIŃSKI] *Zagadnienie etnogenezy w antropologii polskiej*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 1, pp. 68–73.
9. [+ W. KÓČKA, J. MYDLARSKI, B. ROSIŃSKI, E. STOŁYHWOWA] *Krytyczna ocena dotychczasowego dorobku antropologii polskiej w zakresie etnogenezy*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 1, pp. 78–117.
10. **Rzut oka na zagadnienia klasyfikacji w antropologii światowej*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 2, pp. 670–679.
11. **Uwagi o klasyfikacji antropologicznej*, „Kosmos A” 2:1955, pp. 287–293.
12. **Uwagi o zastosowaniach metod matematycznych w naukach biologicznych*, „Myśl Filozoficzna” 4:1955, pp. 991–994; [repetitio:] „Voprosy Filozofii”, Moskwa 1:1956, pp. 135–138.
13. **Kilka uwag na temat typologii kierunku morfologiczno-porównawczego*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 2, pp. 991–994.
14. **Odpowiedź na uwagi prof. I. Michalskiego*, „Przegląd Antropologiczny” 21:1955, vol. 4, pp. 1391–1395.
15. *Zagadnienie występowania form Homo sapiens we wczesnym i środkowym plejstocenie*, „Przegląd Antropologiczny” 22:1956, vol. 1, pp. 267–285.
16. *Evolutionary rate of craniometric traits in Hominidae*, „Acta Paleontologica Poloniae” 3:1956, pp. 241–258.
17. **Zagadnienie tempa ewolucji cech kraniometrycznych u Hominidae*, „Kosmos A” 1956, fasc. 4, pp. 458–466.
18. **O starożytności Homo sapiens*, „Postępy Archeologii” 2:1956, pp. 57–64.
19. *°Antropologia polska* [in:] Encyklopedia Współczesna, Warszawa 1957, pp. 481–482.
20. *°Jerzy Dąmbski*, „Kosmos A” 1957, fasc. 1, pp. 105–107.
21. ***Dziedziczenie typu antropologicznego***, „Materiały i Prace Antropologiczne” 43:1958, pp. 72.
22. *Report on human crania: Abu Roash cemetery*, „Oudheikundige Medelingen uit het Rijksmuseum Van Oudheden to Leyden” 39:1958, pp. 35–37.

23. *Charakterystyka antropologiczna szkieletu ludzkiego z grobu wczesnorzymskiego z Borzymowic*, „Przegląd Antropologiczny” 24:1958, pp. 217–220.
24. *Zagadnienie prawa antropologicznej średniej arytmetycznej*, „Przegląd Antropologiczny” 24:1958, pp. 291–307 [repetitio:] II Konferencje Československých antropologů na Koříně 1957, Praha 1958, pp. 119–121.
25. *The racial analysis of the prehistoric human remains from Kenya* [in:] Sborník sjezdového materiálu I Sjesda Českosl. Antropol., Opava 1958, pp. 295–297.
26. *Zagadnienie stanowiska systematycznego znaleziska z Gánoviec (Słowacja)*, „Przegląd Antropologiczny” 24:1958, vol. 1, pp. 111–122.
27. **The heredity of racial type in man* [in:] Sborník sjezdového materiálu I Sjesda Českosl. Antropol., Opava 1958, pp. 301–304.
28. **The problem of the racial structure of the most ancient Egypt* [in:] Sborník sjezdového materiálu I Sjesda Českosl. Antropol., Opava 1958, pp. 298–301.
29. **Introductory remarks concerning the anthropology of ancient Egypt*, „Bulletin de la société de géographie de l’Égypte”, Cairo 31:1958, pp. 73–84.
30. **O antropologii starożytnego Egiptu*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 1:1958, vol. 4, pp. 184–191.
31. *Charakterystyka antropologiczna szkieletu ludzkiego z grobu wczesnorzymskiego ze Szczytna, pow. włocławski*, „Przegląd Antropologiczny” 25:1959, vol. 1, pp. 217–220.
32. **Badania antropologiczne starożytnych czaszek z oazy Siwah*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 2:1959, vol. 5, pp. 185–190.
33. *°UNESCO, antropologia i rasizm*, „Polityka” 1960, nr 9, p. 11.
34. *°Polscy antropolodzy w Egipcie*, „Polska” 3:1960, pp. 24–25.
35. *Racial analysis of ancient crania from the Siwah Oasis*, „Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Bratislava” 5:1961, vol. 3–6, pp. 315–318.
36. **A critical survey of different methods of typologization in anthropology* [in:] Program a these V celostátní Konf. Českosl. Antropol., Mikulov 1961, pp. 124–130.

37. **The racial analysis of predynastic populations in Egypt* [in:] Atti del I° Congresso di Scienze Antropolog. Etnologie di Folklore, Torino 1961, pp. 431–440.
38. *°Sprawozdanie z prac wykopaliskowych prowadzonych w 1967 r. w Kijach, pow. Pińczów*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 4:1961, vol. 1, pp. 36–38.
39. *°Ewolucja kierowana. Badania antropologiczne i człowiek współczesny*, „Polityka” 5:1961, nr 50, p. 11.
40. *The racial analysis of human populations in relation to their ethnogenesis*, „Current Anthropology” 3:1962, vol. 1, pp. 2–40.
41. *Typological affinities of the stone head from Goun-Maryin (Central Mongolia)*, „Central Asiatic Journal”, Hague–Wiesbaden 7:1962, pp. 192–196.
42. *Report on human crania discovered at Maadi Cemetery*, „Anthropologie”, Brno 1:1962, pp. 38–48.
43. [+ J. TRZECIAKOWSKI, K. SZLACHETKO] *Znalezisko czaszki ludzkiej z okresu atlantyckiego na terenie Grochowa II w Warszawie*, „Archeologia Polski” 9:1962, vol. 1, pp. 46–71.
44. *Ob obshchikh polozheniyakh teorii rasovogo analiza*, „Voprosy Antropologii” 9:1962, pp. 32–42.
45. **Comment on J. Comas review article*, „Current Anthropology” 3:1962, p. 108.
46. ***Analiza struktury rasowej ludności Egiptu w epoce przeddynastycznej***, „Materiały i Prace Antropologiczne” 56:1963, pp. 80.
47. *Some microevolutionary changes in Wislica population in the last millenary*, „Mitteilungen d. Sekt. Anthropologie”, Berlin 11:1963, pp. 73–94.
48. *Report on human crania discovered at Wadi Digla cemetery*, „Anthropologie”, Brno 2:1963, pp. 41–48.
49. **Źródła starożytnych cywilizacji Ameryki Środkowej*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 6:1963, vol. 3, pp. 119–122.
50. **Comment on Newman’s review article*, „Current Anthropology” 4:1963, pp. 201–204.
51. **O stosunku prawa liczności typów antropologicznych do metody połówkowej obliczania składów rasowych*, „Kosmos A” 12:1963, fasc. 1, pp. 79–80.

52. °*Wstępne badania antropologiczne materiału szkieletowego z mogiły zbiorowej na polach Grunwaldu*, „Rocznik Olsztyński” 5:1963, pp. 207–211.
53. *Analiza antropologiczna serii czaszek wiślickich z cmentarza wczesnośredniowiecznego przy ul. Batalionów Chłopskich. Wykopalka w latach 1958–1959* [in:] *Odkrycia w Wiślicy*, vol. 2, Warszawa 1964, pp. 273–294.
54. *Analiza antropologiczna mezołitycznej czaszki ludzkiej ze stanowiska Grochów II*, „Archeologia Polski” 9:1964, vol. 1, pp. 55–64.
55. [+ A. GÓRALSKI] *An attempt to formalize the concept of phylo- and ontogeny of the human skull* [in:] „Report of the VIth International Congress of Quaternary”, vol. 4, Łódź 1964, pp. 259–290.
56. *An attempt to formalize the theory of racial differentiation of man*, „Homo” 15:1964, vol. 4, pp. 193–200.
57. **Zastosowania badań antropologicznych w dziedzinie etnogenezy*, „Archeologia Polski” 9:1964, vol. 2, pp. 283–313.
58. **Theoretical assumptions of Polish anthropology*, „Current Anthropology” 5:1964, pp. 327–328.
59. **Einige Probleme der Anthropogenese in den Arbeiten der Polnischer Anthropologen*, „Mitteil. d. Sect. Anthropol. DDR”, Berlin 12:1964, pp. 45–56.
60. °*Reply on Valski's comment*, „Current Anthropology” 5:1964, pp. 425–426.
61. °*Ist comment on Brace's review article*, „Current Anthropology” 5:1964, pp. 318–319.
62. °O „przykrym sprostowaniu” prof. Czekanowskiego, „Kosmos A” 1964, fasc. 1, p. 52.
63. ***The analysis of racial structure of Early Dynastic populations in Egypt***, „Materiały i Prace Antropologiczne” 71:1965, pp. 3–48.
64. *Analiza antropologiczna ludzkich szczątków kostnych z cmentarza nowożytnego (XVI–XVIII w.) w Wawrzyszewie*, „Wiadomości Archeologiczne” 31:1965, vol. 1, pp. 55–67.
65. [+ A. KIETLIŃSKA] *Antropomorficzna szklana nasadka szpili w zbiorach Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie*, „Wiadomości Archeologiczne” 31:1965, pp. 149–153.

66. *Il problema della differenziazione tipologica delle serie di crani Etruschi Tarquinesi (VIII–II sec.c.C.)*, „Studi Etruschi”, Firenze 33:1965, pp. 603–607.
67. *The territorial differentiation of anthropological structure in Poland in the Early Medieval period* [in:] I Międzynarodowy Kongres Archeologów Krajów Słowiańskich, Warszawa 1965, pp. 191–203.
68. **O zastosowaniach metod antropologicznych w dziedzinie historii sztuki*, „Biuletyn Historii Sztuki” 27:1965, vol. 1, pp. 85–86.
69. **Przegląd badań antropologicznych prowadzonych w Warszawie i okolicach w powojennym dwudziestoleciu*, „Wiadomości Archeologiczne” 31:1965, vol. 1, pp. 120–121.
70. *Analiza antropologiczna serii czaszek z cmentarzyska okresu rzymskiego w Brulinie Koskach*, „Wiadomości Archeologiczne” 32:1966, pp. 451–456.
71. *Analiza porównawcza struktury rasowej wczesnośredniowiecznej ludności ze Złotej Pińczowskiej* [in:] Odkrycia w Wiślicy, vol. 4, Warszawa 1966, pp. 143–145.
72. *The problem of microevolutionary changes in Wislica*, „Acta Anthropologica Universitatis Comenianae”, Bratislava 10:1966, pp. 43–57.
73. [+ Z. KAPICA] *Analiza antropologiczna ludzkich szczątków kostnych z jaskini Maszyckiej, pow. Olkusz z okresu magdaleńskiego epoki paleolitu młodszego*, „Archeologia Polski” 11:1966, pp. 313–354.
74. *Znaczenie cech serologicznych w antroposystematyce*, „Przegląd Antropologiczny” 32:1966, pp. 97–111.
75. *The application of the method of multiple stochastic correlations to anthropology*, „Anthropos”, Brno 19:1967, pp. 279–284.
76. *°Sprawozdanie z pobytu naukowego w Meksyku*, „Przegląd Antropologiczny” 33:1967, pp. 153–155.
77. *Analiza antropologiczna materiału ciałopalnego z cmentarzyska okresu rzymskiego w Korzeniu, pow. Gostynin*, „Materiały Starożytne” 11:1968, pp. 417–421.
78. *A new method of establishing the affinities between great racial varieties on the basis of cranioscopic traits*, „Materiały i Prace Antropologiczne” 76:1968, pp. 157–196.

79. *The question of Amerindian race* [in:] VII Congress Intern. Sc. Anthropol. et Ethnol., vol. 3, Moscow 1968, pp. 48–54.
80. **Ind comment on Brace's review article*, „Current Anthropology” 7:1968, pp. 208–210.
81. **The applications of anthropological investigations in the field of ethnogenesis* [in:] Congr. Intern. Sc. Pre-Protohistoriques, vol. 7, Prague 1968, pp. 208–210.
82. °*Sprawozdanie z badań nad izolatami ludzkimi Polsko-Czechosłowackiej Ekspedycji Antropologicznej w 1967 roku*, „Przegląd Antropologiczny” 34:1968, vol. 2, pp. 363–365.
83. °*Jesteśmy inni niż przed 100 laty*, „Tygodnik Kulturalny”, 1968, fasc. 15, p. 2.
84. *Heredity of the classic cephalometric indices: Polish family materials*, „Genetica Polonica” 10:1969, pp. 269–275.
85. [+ T. BIELICKI] *O potrzebie antropologii*, „Kultura” 1969, fasc. 36, p. 1.
86. *Ricerca antropologica sugli Olmechi*, „Terra Ameriga”, Genova 18–19:1969, pp. 17–28.
87. *Ecosensitivity and heritability of some anthropometric traits within various Egyptian regional populations* [in:] Publications of Joint Arabic–Polish Anthropological Expedition, vol. 4, Warsaw–Cairo 1970, pp. 197–204.
88. *Some inter- and intrapopulation comparisons in anthropometry of the inhabitants of the Western Desert, Siwah Oasis, El Fayoum and El Beheira*, „Materiały i Prace Antropologiczne” 78:1970, pp. 99–107.
89. *Time-spatial regularities in the distribution of anthropological structure in Egypt*, „Światowit” 31:1970, pp. 281–291.
90. *Współzależność między cechami pomiarowymi stopy a wzrostem*, „Problemy Kryminalistyki” 98:1971, pp. 610–614.
91. *Racial affinities of some ancient populations in Mexico* [in:] Anthropological Congress Dedicated to Aleš Hrdlička. 30th August – 5th September 1969, Praha–Humpolec 1971, pp. 485–499.
92. *Zmiany w strukturze antropologicznej ludności Wiślicy w ostatnim tysiącleciu*, „Rozprawy Naukowe Zespołu do Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW” 1971, pp. 181–182.

93. *Afidentes raciales de algunas poblaciones antiguas de Mexico*, „Anales de INAH”, Mexico 1971, vol. 2, pp. 124–144.
94. **Antropologia starożytnej Mezopotamii* [in:] *Mezopotamia*, ed. J. Braun, Warszawa 1971, pp. 42–45.
95. ***An anthropological study on the origin of „Olmecs”, „Światowit” 33:1972, pp. 143–174.***
96. *Inter- and intrapopulational racial differentiation of Tlatilco, Cerro de las Mesas, Teotihuacan, Monte Alban and Yucatan Maya*, „Światowit” 33:1972, pp. 175–197.
97. [+ N. WOLAŃSKI] *Niektóre problemy genetyki cech ilościowych człowieka* [in:] IV Zjazd Polskiego Towarzystwa Genetycznego, Warszawa 1972, p. 72.
98. „Człowiek w pomierzonym kosmosie”, „Argumenty” 16:1972, fasc. 6, pp. 6–7.
99. „Człowiek: gatunek i proces”, „Argumenty” 16:1972, fasc. 9, pp. 6–7.
100. *The problem of anthroposcopic variations of ancient Egyptians* [in:] *Population Biology of Ancient Egyptians*, London–New York 1973, pp. 143–165.
101. **Dziedzina etnogenezy w badaniach polskiej antropologii*, „Materiały i Prace Antropologiczne” 87:1973, pp. 103–109.
102. **Aktualny stan badań nad etnogenezą Słowian w antropologii*, „Slavia Antiqua” 20:1973, pp. 15–27.
103. „Sprawozdanie z roboczej narady europejskich antropologów odbytej w Pradze w dniach od 5 do 9 czerwca 1972 r.”, „Przegląd Antropologiczny” 39:1973, pp. 156–160.
104. *Brachycephalisation: definitions and statistical facts* [in:] *Bevolkerungsbiologie*, Stuttgart 1974, pp. 503–511.
105. *Untersuchungen zur Anthropologie des Neolithikums in Polen*, „Fundamenta”, Koln 1974, pp. 175–197.
106. *Racial taxonomy of some past and living populations of Peru*, „Wiadomości Archeologiczne” 40:1975, pp. 441–456.
107. *Megalithic yard in Teotihuacan?*, „Almogaren”, Graz 5–6:1974–75, pp. 271–276.
108. *Some problems of the taxonomy of living and past populations of Amerindians* [in:] *Actas del XLIX Congreso Intern. Americanistas*, Mexico 1975, pp. 116–126.

109. *The dark and light side of the Aztec Stone Calendar and their symbolical significance* [in:] *Actas del XLX Congreso Intern. Americanistas*, Mexico 1975, pp. 274–278.
110. *Interpopulational differentiation of the living Amerindian tribes in Mexico*, „Światowit” 34:1975, pp. 189–206.
111. ***Pyramids and ziggurats as the architectonic representations of the archetype of the Cosmic Mountain***, „Almogaren” 7–8:1976–77, Graz, pp. 167–176; [repetitio:] „Occasional Publications in Classical Studies”, Northern Colorado University: Greeley 1978, pp. 120.
112. *Question of archi- and neomorfic pattern of the human skull*, „Acta Universitatis Comeniae”, Bratislava 23:1976, pp. 321–334.
113. *El analisis multivarido de asociaciones entre las deidades mexicanos y los signos dias de Tonalpohualli* [in:] *Atti del I Convegno Intern. di Studi Americanistici*, Genova 1976, pp. 248–260.
114. *Problem strukturalnej i procesualnej identyfikacji antropologicznej Prastłowian*, „Slavia Antiqua” 23:1976, pp. 1–16.
115. *Brachycephalisation: microevolution and ontogeny*, „Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comeniannae”, Bratislava 1976, pp. 313–315.
116. **Antropologia starożytnego Egiptu* [in:] *Starożytny Egipt*, Warszawa 1976, pp. 34–38.
117. *°Rasa geograficzna* [in:] *Mały Słownik Antropologiczny*, Warszawa 1976, pp. 370–377.
118. *°Skład rasowy* [in:] *Mały Słownik Antropologiczny*, Warszawa 1976, pp. 423–426.
119. *°Typologia rasowa* [in:] *Mały Słownik Antropologiczny*, Warszawa 1976, pp. 471–481.
120. *°Sprawozdanie z uczestnictwa w XII Międzynarodowym Kongresie Amerykanistów odbyłym w Meksyku w czasie od 1 do 7 IX 1974 r.*, „Przegląd Antropologiczny” 42:1976, vol. 1, pp. 137–139.
121. *Time and space in the Sun Pyramid from Teotihuacan* [in:] *Polish Contributions in New World Archeology*, Kraków 1977, pp. 87–103.
122. *Dark and light side of the Aztec Stone Calendar and their symbolical significance* [in:] *Polish Contributions in New World Archeology*, Kraków 1977, pp. 105–109.

123. *Antropologiczna definicja kultury*, „Problemy” 1977, nr 377, pp. 27–30.
124. *Co nowego w antropologii?*, „Argumenty” 1977, fasc. 40. p. 10.
125. *Ontogenetic retardations and human evolution* [in:] Proc. Symp. Natur. Select. Libice, CSAV, Praha 1978, pp. 277–301.
126. *The comparative analysis of racial structure of Pre- and Early Dynastic populations in Egypt*, „Fundamenta”, Koln–Wien 3:1978, pp. 1–21.
127. [+ A. WIERCIŃSKA] *An anthropological contribution to the origin of Slavs* [in:] Colloquium Anthropologicum, Zagreb 1978, pp. 148–153.
128. *Geneza i ewolucja systemów trwałych oznakowań symbolicznych*, „Problemy” 1978, fasc. 8, pp. 20–24.
129. *The processual and structural analysis of paleoethnic affinities in the historical anthropology* [in:] I Simposio de Antropologia Biologica de Espana, ed. M.D. Garralda – R.M. Grande, Madrid 1978, pp. 221–230.
130. *Racial history of Poland* [in:] Rassengeschichte der Menschheit, vol. 5, Munchen–Wien 1978, pp. 75–93.
131. *The meaning and scope of anthropology* [in:] Colloquium Anthropologicum, Zagreb 1978, pp. 10–16.
132. *Piramidy i zigguraty jako architektoniczne reprezentacje archetypu Góry Kosmicznej*, „Problemy” 1978, fasc. 387, pp. 21–31.
133. *Has the brain size decreased since the Upper Paleolithic period?*, „Bulletin et Memoires de la Societe d'Anthropologie de Paris” 6:1979, pp. 419–427.
134. *Individual typology and the intraspecific taxonomy of man*, „Soma”, Bordeaux 1:1979 [repetitio:] „Przegląd Antropologiczny” 46:1980, vol. 2, pp. 279–296.
135. *Biorytmy i plazma* [in:] Bioelektronika, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1979, pp. 87–102.
136. *Antropologiczny szkic o Antypersonie*, „Literatura na Świecie” 1979, fasc. 102, pp. 5–25.
137. *I Kongres Hiszpańskiego Towarzystwa Antropologii Biologicznej (28–31 III 1978)*, „Przegląd Antropologiczny” 45:1979, vol. 1/2, pp. 108–112.

138. *Canon of the human body, Mexican measures of length and the Pyramid of Quetzalcoatl from Teotihuacan* [in:] Polish Contributions in New World Archeology, ed. J.K. Kozłowski, vol. 2, Kraków 1980, pp. 103–124.
139. *Treść antropologii, jej zakres i znaczenie dla filozofii*, „Przegląd Antropologiczny” 46:1980, vol. 2, pp. 309–314.
140. *Ontogeneza człowieka a jego ewolucja*, „Problemy” 1980, vol. 8, pp. 7–12.
141. *Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji n/t paleodemografii w Sarospatak*, „Przegląd Antropologiczny” 46:1980, vol. 1, pp. 207–210.
142. *Sprawozdanie z prac naukowo-badawczych Zakładu Antropologii Historycznej za rok akademicki 1977/78*, „Przegląd Antropologiczny” 46:1980, vol. 1, pp. 213–217.
143. **Antropogeneza – ewolucja cywilizacji, „Studium o wychowaniu” vol. 3, Warszawa 1981, pp. 181.**
144. *The question of evolutionary transition between Neanderthals and the recent man* [in:] Colloque International „L'Aurignacien et le Gravettien (Périgordien) dans leur cadre écologique” (supplément), ed. L. Bânesz – J.K. Kozłowski, Kraków 1981, pp. 73–84.
145. [+ R. SADOWSKI] *Tajemniczy symbolizm w obrazie H. Boscha „Siedem grzechów głównych”*, „Problemy” 1981, vol. 419, pp. 103–124.
146. *Symboliczna rola dymorfizmu płciowego w archaicznych światopoglądach*, „Przegląd Antropologiczny” 47:1981, vol. 2, pp. 285–299.
147. [+ A. BOCZKOWSKA] *Hieronimus Bosch's self-portraits* [in:] Ars Auro Prior. Studia Ioanni Białostocki Seaxagenario Dicata, Warszawa 1981, pp. 193–199.
148. **The recent evolution in Poland* [in:] Les processus de l'humanisation et de l'évolution humaine, ed. D. Ferembach, Paris 1981, pp. 177–181.
149. [+ A. WIERCIŃSKA] *Ludność kultury trzcinieckiej i kultury łużyckiej a problem Prastłowiańszczyzny* [in:] Przemiany ludnościowe i kulturowe I tysiąclecia p.n.e. na ziemiach między Odrą i Dnieprem, Wrocław 1982, pp. 432–447.

150. *Człowiek i jego naczelné paradigmaty*, „Literatura na Świecie” 1982, fasc. 128–129, pp. 308–315.
151. [+ A. PRIVRATSKY] *The semantic content and definition of neoteny as related to some basic concept of general morphology, man and his origins*, „Anthropos”, Brno 21:1982, pp. 31–37.
152. *The anthropological meaning of cultural evolution* [in:] IInd Anthropological Congress of Aleš Hrdlička, Praha 1982, pp. 49–52.
153. **Uwagi o pojęciu systemu w antropologii*, „Poznańskie Studia z Filozofii Nauki. Filozofia i Biologia” 7, Poznań 1982, pp. 113–120.
154. *An anthropological vision of culture and cultural evolution*, „Ethnologia Polona” 9:1983, pp. 23–31.
155. *Symbol and symbolisation*, „Ethnologia Polona” 9:1983, pp. 33–44.
156. **Procesy zmienności mikroewolucyjnej i ekosensytywnej człowieka*, [in:] Człowiek w pradziejach i jego środowisko, Warszawa 1983, pp. 246–254.
157. **On the odonthological research of Krystyna Szlachetko*, „Głosnik antropološkog društva jugoslavije” 20:1983, pp. 83–87.
158. **Commentary on World Society: the range of possible futures*, by K.B. Bouling [in:] How Humans Adapt?, Washington 1983, pp. 415–417.
159. [+ A. WIERCIŃSKA, I. SCHWIDETZKY] *Long term trends in European populations*, „Studies in Human Ecology” 6:1984, pp. 27–36.
160. *Antropologiczne ujęcie kultury i ewolucji kulturowej* [in:] Wizje człowieka i społeczeństwa w teoriach i badaniach naukowych, Warszawa 1984, pp. 60–82.
161. *Kamień – analogia i archetyp*, „Architektura” 1984, pp. 30–35.
162. *Ometeotl – una conception de la deidad suprema en el Mexico prehispanico*, „Estudios Latinoamericanos” 10:1985, pp. 9–32.
163. *Morphogenesis in a cosmic dimension* [in:] Evolution and Morphogenesis, Praha 1985, pp. 748–758.
164. [+ A. WIERCIŃSKA] *Human consciousness as a morphogenetic field* [in:] Evolution and Morphogenesis, Praga 1985, pp. 695–700.
165. *Kontrowersje wokół Polskiej Szkoły Antropologicznej* [in:] Teoria i empiria w Polskiej Szkole Antropologicznej, „Seria Antropologia” 11, Poznań 1985, pp. 19–33.

166. *Bioanthropological consequences of the „Neolithic Revolution”, „Studies in Physical Anthropology”* 6:1985, pp. 105–110.
167. *Antropologiczna koncepcja procesu symbolizacji* [in:] *O komunikacyjnej funkcji przedstawień symbolicznych*, Warszawa 1985, pp. 18–42.
168. *The symbolic role of sexual dimorphism in archaic world-views*, „Hemispheres” 2:1986, pp. 37–47.
169. [+ K. PIASECKI] *Analisis antropologica de los restos oseos humanos de la region Cayash* [in:] *Cayash Prehispánico*, Kraków 1986, pp. 249–265.
170. *W. OSIATYŃSKI, Potencjał człowieczeństwa. Rozmowa z ANDRZEJEM WIERCIŃSKIM*, „Literatura” 46:1986, fasc. 7–8, pp. 36–39.
171. *The human world models – an evolutionary view* [in:] *International Symposium „Biological Evolution” Proceedings*, ed. V. Pesce Delfino, Bari 1987, pp. 335–355.
172. *Age at death and sex distribution in the Paleoanthropus stage* [in:] *Studia nad etnogenezą Słowian*, Wrocław 1987, pp. 185–187.
173. *The religious myth and modern scientific account*, „Ethnologia Polona” 13:1987, pp. 35–44.
174. *Antropologiczna koncepcja rozwoju światopoglądowego ludzkości* [in:] *Szkice z Antropologii Ogólnej*, „Seria Antropologia” 12, Poznań 1988, pp. 29–42.
175. *Antropologiczny model rozwoju światopoglądowego ludzkości* [in:] *Scripta Archaeologica III. Myśl przez pryzmat rzeczy*, ed. Z. KOBYLIŃSKI – B. LICHY – P. URBAŃCZYK, Warszawa 1988.
176. ***Ewolucja magii i religii. Materiały do wykładów, vol. 1/2, Warszawa: Uniwersytet Warszawski 1989.***
177. *El analisis multivariado asociaciones entre las deidades mexicanas y los signos de las dias de Tonalpohualli, y vice versa* [in:] *Atti del Convegno Internazionale „Archeologia, Scienza e Societa nell’ America Precolombiana”*. Brescia, 17–18–19 giugno 1988, Centro Italiano Studi e Ricerche Archeologiche Precolumbione, Brescia 1989, pp. 121–129.
178. *Zagadnienia antropogenezy oraz pojawienie się gatunku Homo sapiens* [in:] *Pradzieje Ziemi Polskich vol. I, fasc. 1*, ed. J. Kmiecinski, Warszawa–Łódź 1989, pp. 40–53.

179. *Badania antropologiczne nad ludnością okresu neolitu w Polsce i na obszarach sąsiednich* [in:] *Pradzieje Ziemi Polskich* vol. I, fasc. 1, ed. J. Kmieciński, Warszawa–Łódź 1989, pp. 369–376.
180. *The Great Goddess – an ideological shift in the Neolithic societies* [in:] *People and Culture in Change*, „B.A.R.”, Oxford – Tel Aviv 1989, pp. 221–230.
181. *On the origin of shamanism* [in:] *Shamanism: Past and Present*, ed. M. HOPPÁL – O.J. VON SADOVSZKY, Budapest – Los Angeles 1989.
182. *O odrębności taksonomicznej, naturze i istocie gatunkowej człowieka*, „Problemy” 1990, fasc. 8, pp. 4–10.
183. *Arka Noego, wody potopu i ogień*, „Arcanum”, fasc. 1–10, 1990–92.
184. *Man or ape-man?* [in:] *The Peculiarity of Man, Sociobiological Perspective and Other Approaches*, Poznań 1991, pp. 123–131.
185. *On the notion of magic*, „Ethnologia Polona”, 15/16:1991, pp. 23–32.
186. *On the concepts of the taxonomic distinction, nature and essence of man*, „Human Evolution” 7:1992, vol. 3, pp. 41–47.
187. [+ Z. KAPICA] *Anthropological analysis of human skeletal remains from the Magdalenian Period (younger Palaeolithic) recovered in Maszycka Cave, Olkusz Commune* [in:] S. K. KOZŁOWSKI ET AL., *Maszycka Cave. A Magdalenian Site in Southern Poland*, „Jahrbuch des Römisch–Germanischen Zentralmuseums Mainz” 40:1993, pp. 245–251.
188. *Model postaci szamana* [in:] *Człowiek w perspektywie ujęć biokulturowych*, ed. J. PIONTEK – A. WIERCIŃSKA, UAM: Poznań 1993, pp. 33–56.
189. *O ekspansji wewnętrznej i zewnętrznej człowieka. Ujęcie biokulturowe* [in:] *Człowiek w perspektywie ujęć biokulturowych*, UAM: Poznań 1993, pp. 57–72.
190. ***Magia i religia. Szkice z antropologii religii*, Nomos: Kraków 1994 [1999⁵], pp. 396.**
191. *Philosophy of Universalism and the concept of human nature*, „Dialogue and Humanism”, 4:1994, vol. 2–3, pp. 255–267.

192. *Cahuitl–Nahuatl time in the light of homoiophones* [in:] *Time and Astronomy at the Meeting of Two Worlds*, ed. S. IWANISZEWSKI ET AL., Warszawa 1994, pp. 290–293.
193. [+ I. KANIA, M. GŁOGOCZOWSKI, S. PARAMAHAMSA], *Peru Urwu. Biblijne korzenie ochrony i niszczenia środowiska*, Biblioteka „Zielonych Brygad” 8, Kraków 1994, pp. 34.
194. *Krytyka krytyki New Age* [in:] *Oblicza Nowej Duchowości*, Kraków 1995, pp. 65–86.
195. *666: liczba imienia Bestii*, „Nomos” 10:1995, pp. 5–29.
196. *The Number of the Beast* [in:] *The Future of Religion. East and West*, ed. I. BOROWIK – P. JABŁOŃSKI, Kraków 1995, pp. 189–211.
197. *Ewolucja funkcji psychicznych człowieka*, „Phaenomena. Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Administracji WSP”, Kielce 1995, pp. 41–54.
198. *Geneza i ewolucja mowy artykułowanej*, „Phaenomena” 2:1995, pp. 11–46.
199. ***Przez wodę i ogień. Biblia i Kabala, Nomos: Kraków 1996, pp. 266.***
200. *Das anthropologische Modell der neuropsychischen Organisation des Menschen*, „Miscellanea Methodologicae”, 1:1996, pp. 124–151.
201. [+ A. WIERCIŃSKA] *Culture versus nature. The anthropological approach* [in:] *Nature et Culture. Actes du Colloque International de Liège. 13–17 décembre 1993*, ed. M. Otte, Liège 1996, pp. 217–231.
202. [+J. PIONTEK, A. WIERCIŃSKA] *Zróżnicowanie struktur wymieralności populacji z mezolitu, neolitu i wczesnych okresów epoki brązu z terenu Europy Środkowej i Ukrainy: Próba nowego podejścia metodycznego*, „Przegląd Antropologiczny” 59:1996, pp. 51–58.
203. *Przybrane synostwo, czy powrót Syna Marnotrawnego? Część I: Pojęcie metafory*, „Frona” 7:1996, pp. 378–398.
204. *Orzeł i Zając: Próba interpretacji plafonu sufitowego synagogi w Chodorowie* [in:] *Żydzi i judaizm we współczesnych badaniach polskich*, Materiały z konferencji, Kraków 21–23 XI 95, ed. K. PILARCZYK, Kraków 1997, pp. 375–381.

205. *Przybrane synostwo, czy powrót Syna Marnotrawnego? Część II: Czas; kierunkowość, powtarzalność i odwracalność*, „Frona” 8:1997, pp. 351–374.
206. *Wprowadzenie do problematyki konferencji*, „The Peculiarity of Man” 3:1998, pp. 9–20.
207. *Człowiek i symbolizacja – credo antropologa*, „Miscellanea Philosophica”, 3:1998, pp. 7–24.
208. *Gnosis i Daath. Część I – miara, liczba i waga*, „Gnosis” 1998, vol. 10, pp. 70–85.
209. *Przybrane synostwo, czy powrót syna marnotrawnego? Część III: Imię Boże 900*, „Frona” 11/12:1998, pp. 371–397.
210. **Tlillan–Tlapallan. Estudios sobre la religión mesoamericana, Sociedad Polaca de Estudios Latinoamericanos: Warszawa 1999, pp. 197.**
211. *Dwa modele realizacji „Współczesniaka”*, „Peculiarity of Man” 4:1999, pp. 427–436.
212. *Egzegeza biblijna, gematria i New Age. Polemika z Henrykiem Cisowskim (OFM Cap.) część I: „Prawda i Fałsz B'reszith”*, „Frona” 17/18:1999, pp. 424–464.
213. **Preface* [in:] PIOTR SADOWSKI, *Systems theory as an approach to the study of literature. Origins and functions of literature*, Lewiston–Queenston–Lampeter 1999, pp. xv–xviii.

Stanisław Sienicki

1. *Kąt rozwarcia łuku zębodołowego żuchwy jako cecha diagnostyczna w filogenezie hominidów*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 3:1960, vol. 2, pp. 77–80.
2. *Analiza rasowa czaszek neolitycznych i czaszki rzymskiej z Werblowic–Kotorowa w powiecie hrubieszowskim*, „Przegląd Antropologiczny” 30:1964, vol. 1, pp. 91–96.
3. *Opis antropologiczny materiału szkieletowego z masowego grobu kultury trzcinieckiej z Kosina (pow. kraśnicki)*, „Przegląd Antropologiczny” 34:1968, pp. 161–165.

Henryk Rysiewski

1. *An attempt of application of synthetic quotient indices of the human cranium to the phylogenetic variation of the Homi-nids*, „Polish Studies in Physical Anthropology” 1:1974.
2. *Nowa metoda relatywnego pomiaru materiału antropologicz-nego*, „Przegląd Antropologiczny” 41:1975, vol. 1, pp. 95–103.
3. *Zastosowanie trójkątnego układu współrzędnych do określa-nia przynależności odmianowej czaszek ludzkich opisanych cechami kranioskopowymi*, „Materiały i Prace Antropologicz-ne” 92:1976, pp. 95–108.

Piotr Brykczyński

1. **Budownictwo i architektura Mezoameryki w okresie przed-klasycznym*, „Z Otchłani Wieków” 36:1970, nr 4, pp. 320–324.
2. *Kulturowe uwarunkowania form architektury przedkolumbijskiej Mezoameryki*, „Etnografia Polska” 16:1972, nr 2, pp. 185–189.
3. *The crosses of La Venta*, „Almogaren” 4:1973, pp. 173–187.
4. **Sztuka Majów*, Państwowe Muzeum Archeologiczne w War-szawie, Warszawa 1973.
5. *Astrologia w Palmyrze*, „Studia Palmyreńskie” 6/7:1975, pp. 47–109 [MA thesis written in the Chair of Mediterra-nean Archaeology].
6. *Metody badawcze cybernetyki a ogólna strategia badań na-ukowych* [in:] Referaty na II Krajowe Sympozjum p.n. „Me-tody heurezy”, Wydawnictwo PTC, 1975.
7. *°Prekolumbijska literatura* [in:] Encyklopedia Powszechna PWN, vol. 3, Warszawa 1975.
8. *°Prekolumbijska sztuka* [in:] Encyklopedia Powszechna PWN, vol. 3, Warszawa 1975.
9. *Observaciones sobre el concepto de la teocracia en la cultura olme-ca del periodo Olmeca II*, „Ethnologia Polona” 2:1976, pp. 29–44.
10. **Morze w kulturach Ameryki prekolumbijskiej* [in:] *Morze w kulturach świata*, ed. A. PIŠKOZUB, Ossolineum, 1976.

11. *°Nieznana twarz Ameryki*, „Kontynenty” 1976, fasc. 5.
12. *Uwagi o podstawowej metodzie kartezjańskiej* [in:] Referaty na IV sympozjum p.n. „Metody heurezy”. 24 września 1977, fasc. 1, ed. A. GÓRALSKI, Warszawa 1977, pp. 45–48.
13. *Rytmu otoczenia naturalnego a socjorytmu* [in:] Bioelektronika. Materiały z I Krajowego Sympozjum, Lublin 14–15 maja 1975, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1979, pp. 103–118.

Mariusz Ziółkowski

1. *Najnowsze badania nad kompleksem miejskim w Tiwanaku (Tiahuanaco)*, „Etnografia Polska”, 19:1975, vol. 2, pp. 241 – 247
2. *°Geometria pustyni Nazca*, „Problemy” 9:1976.
3. *Acerca de algunas funciones de los keros y de las akillas en el Tawantinsuyu incaico y en el Peru colonial*, „Estudios Latinoamericanos” 5:1979.
4. [+ R. SADOWSKI] *Los datos astronómicos en la crónica de Montesinos. Informe preliminar 1*, „Estudios Latinoamericanos” 5:1979, pp. 173–177 [repetitio:] „Archeoastronomy. The Bulletin of the Center for Archeoastronomy” 2:1980, vol. 2, pp. 22–25.
5. *La función de los planetas en las creencias y los rituales andinos*, „Sarance. Revista del Instituto Otavaleño de Antropología” 9:1981.
6. [+ R. SADOWSKI] *Los cometas de Qhapaq Yupanki: un aporte a la datación de la dinastía de los Incas?*, „Boletín de Lima” 1981, vol. 13, pp. 19–24.
7. [+ R. SADOWSKI] *Archeoastronomiczne badania Huaca Tres Palos (Peru)* [in:] Mieszkańcy Andów i ich środowisko. Materiały z Sesji Naukowej, PTSŁ: Krakow 1981, pp. 45–67.
8. [+ R. SADOWSKI, K. PIASECKI] *Stone rings of Northern Poland* [in:] Archaeoastronomy in the Old World, ed. D.C. HEGGIE, Cambridge 1982, pp. 215–224.
9. *La piedra del cielo: algunos aspectos de la educación e iniciación religiosa de los principes incas*, „Ethnologia Polona” 9:1983, pp. 219–234 [repetitio:] „Anthropologica del De-

- partamento de Ciencias Sociales”, Pontificia Universidad Católica del Perú, 2:1984, vol. 2, pp. 45–65.
10. [+ R. SADOWSKI] *Los problemas de la reconstrucción de los calendarios prehispánicos andinos*, „Estudios Latinoamericanos” 9:1982–84, pp. 45–87 [repetitio:] „Katunob. Occasional Publications in Mesoamerican Anthropology” 28:1984, pp. 59–91.
 11. [+ R. SADOWSKI] *Informe preliminar acerca de las investigaciones arqueoastronómicas en el área central de Ingapirca (Ecuador)*, „Revista Española de Antropología Americana” 14:1984, pp. 103–125.
 12. [+ R. SADOWSKI] *Informe de la segunda temporada de investigaciones arqueoastronómicas en Ingapirca (Ecuador)* [in:] Primer Simposio Europeo sobre Antropología del Ecuador, ed. Y. SEGUNDO MORENO, Quito 1985.
 13. *Hanan pachap unanchan: las „señales del cielo” y su papel en la etnohistoria andina*, „Revista Española de Antropología Americana” 15:1985, pp. 147–182.
 14. *Las fiestas del calendario metropolitano inca: primera parte*, „Ethnologia Polona” 13:1987, pp. 183–217.
 15. *Los cometas de Atawallapa: acerca del papel de las profecías en la política del Estado Inka*, „Anthropologica del DCS PUCP” 6:1988 [repetitio:] Peruanistas contemporáneos II, ed. WILFREDO KAPSOLI, Lima 1989 [repetitio:] *Les comètes d’ Atawallpa: astronomie et pouvoir dans l’ Empire Inca*, „Astronomie et Sciences Humaines”, vol. 4, Strasbourg, pp. 91–112.
 16. *Las fiestas del calendario metropolitano inca: segunda parte*, „Ethnologia Polona” 14:1988, pp. 221–258.
 17. *El calendario metropolitano inca* [in:] Time and Calendars in the Inca Empire, ed. M.S. ZIÓŁKOWSKI – R.M. SADOWSKI, „BAR International Series” 479, Oxford 1989, pp. 129–166.
 18. [+ R. SADOWSKI] *The reconstruction of the metropolitan calendar of the Incas in the period 1500 – 1572 AD* [in:] Time and Calendars in the Inca Empire, ed. M. S. ZIÓŁKOWSKI – R.M. SADOWSKI, „BAR International Series” 479, Oxford 1989, pp. 167–196.
 19. *Knots and oddities. The quipu–calendar or supposed Cuzco lunisidereal calendar* [in:] Time and Calendars in the Inca

- Empire, ed. M.S. ZIÓŁKOWSKI – R.M. SADOWSKI, „BAR International Series” 479, Oxford 1989, pp. 197–208.
20. [+ R. SADOWSKI] *Investigaciones arqueoastrómicas en el sitio de Ingapirca prov. de Cañar, Ecuador* [in:] Colloquio Internazionale: Archeologia e Astronomia, Venezia 3–6 Maggio 1989, „Rivista di Archeologia, Supplementi” 9, pp. 151–169.
21. [+ A. LE BEUF] *Archéoastronomie?*, „Les Nouvelles de l'Archéologie” 44:1991, pp. 19–22
22. *El Sapan Inca y el Sumo Sacerdote* [in:] El culto estatal del Imperio Inca, ed. M.S. ZIÓŁKOWSKI, „Studia i Materiały”, vol. 2, Warszawa 1991 [repetitio:] Religijna legitymizacja następstwa władzy w inkaskim Tawantinsuyu [in:] Geneza i funkcjonowanie wczesnych form państwowości na tle porównawczym, ed. M. TYMOWSKI – M.S. ZIÓŁKOWSKI, Warszawa 1992, pp. 193–212.
23. *[+ R. SADOWSKI, A. LE BEUF] *13 Grudnia, czyli rzecz o Słońcu, Skordiiowie i Ludwiku Stommie*, „Etnografia Polska”, 35:1991, vol. 1, pp. 193–216.
25. [+ R. SADOWSKI] *La arqueoastronomia en la investigación de las culturas andinas*, „Instituto Otavaleño de Antropología, s. Pendoneris” 9, Quito 1992.
24. *[+ A. LE BEUF, R. SADOWSKI] *Le calendrier des slaves et l'observatoire imaginaire de Ludwik Stomma* [in:] Readings in Archaeoastronomy. Proceedings of the International Conference „Current Problems and Future of Archaeoastronomy”, Warsaw 1992.
26. [+ R. SADOWSKI, A. LE BEUF] *13 grudnia, albo co autor chciał powiedzieć?*, „Etnografia Polska” 37:1993, nr 1, ss. 167–180.
27. [+ M. PAZDUR, A. KRZANOWSKI, A. MICHczyński] *Andes. Radiocarbon database for Bolivia, Ecuador and Peru, Andean Archeological Mission, Warsaw University – Gliwice Radiocarbon Laboratory, Silesian Technical University, Warsaw – Gliwice 1994, pp. 604.*
28. *Baza danych radiowęglowych Andy: doświadczenia, problemy i perspektywy*, „Światowit” 39:1994, pp. 247–270.
29. *Punchao, Wanakawri y la Virgen de la Candelaria o de los dilemas de los Incas de opacabana* [in:] Time and Astronomy

- at the Meeting of the Two Worlds, ed. S. IWANISZEWSKI ET AL., „Estudios y Memorias” vol. 10, Warszawa 1994, pp. 343–357.
30. °*Arqueología y conservación de sitios arqueológicos en la región andina* [in:] Memorias del VI Congreso de la FIEALC, Foro 11: Proyectos arqueológicos en los Andes: estado actual y perspectivas, „Documentos de Trabajo” 15–4, Warszawa 1994, p. 11.
 31. °[+ G. OREFICI] *Sesión final sobre el Simposio – Taller „Problemas de conservación de los monumentos arquitectónicos y de la trama urbana de los centros históricos”*, [in:] Memorias del VI Congreso de la FIEALC, Foro 11: Proyectos arqueológicos en los Andes: estado actual y perspectivas, „Documentos de Trabajo” 15–4, Warszawa 1994, pp. 34–35.
 32. °*Informe acerca de la realización del Simposio – Taller „Problemas de conservación de los monumentos arquitectónicos y de la trama urbana de los centros históricos”*, [in:] Memorias del VI Congreso de la FIEALC, Foro 11: Proyectos arqueológicos en los Andes: estado actual y perspectivas, „Documentos de Trabajo” 15–4, Warszawa 1994, pp. 12–15.
 33. ***La guerra de los wawqi: los mecanismos y los objetivos de la rivalidad dentro de la élite inca, s. XV– XVI, Ediciones Abya-Yala, vol. 41, Quito 1996 [1997²], pp. 425.***
 34. *Los juegos y las apuestas o „del origen de la propiedad (privada)”* [in:] Arqueología, Antropología e Historia en los Andes. Homenaje a María Rostworowski, ed. R. VARÓN GABAI, J. FLORES ESPINOZA, Lima 1997, pp. 301–320.
 35. *Ataw, o de la suerte del comandante victorioso*, „Tawantinsuyu” 2:1997.
 36. °*Na stokach świętej góry Inków*, „Archeologia Żywa” 1998, fasc 4, pp. 8–14.
 37. °[+ A. LE BEUF] *Préface* [in:] Actes de la Vème Conférence Annuelle de la SEAC. Gdańsk 1997, ed. A. LE BEUF – M.S. ZIÓŁKOWSKI, Warszawa – Gdańsk 1999, pp. 5–7.

Karol Piasecki

1. *Kulik cienkodzioby (Numenius tenuirostris) i szlamik (Limosa lapponica) u ujścia Radomki*, „Notatki Ornitologiczne”, 18:1977, vol. 3–4, pp. 125–126.
2. *Zwierzęce szczątki kostne z wykopalisk w 1979 w Novae*, „Archeologia” 12:1981.
3. °J. STRZAŁKO, M. HENNEBERG, J. PIONTEK, *Populacje ludzkie jako systemy biologiczne*, „Kosmos A” 1981, fasc. 3, pp. 66–67.
4. °[+ M. CIEŚLAK] *Awifauna Puszczy Kozienickiej*, „Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego” 18:1981, vol. 1, pp. 9–20.
5. °[+ M. STĘPNIAK] *Adam czy Ewa – mit czy rzeczywistość*, „Problemy” 1981, fasc. 4, pp. 25–28.
6. [+ M. ZIÓŁKOWSKI, R. SADOWSKI] *Stone rings of Northern Poland* [in:] *Archeoastronomy in the Old World*, red. D. Heggie, Cambridge 1982, pp. 215–224.
7. °*Występowanie czarnego bociana Ciconia nigra w Puszczy Kozienickiej*, „Chrońmy Przyrodę Ojczyzną” 1982, fasc. 4–5, pp. 98–104.
8. *Szczególny przypadek terytorializmu u mew*, „Notatki Ornitologiczne” 24:1983, vol. 1–2, pp. 83–86.
9. **Projektowany rezerwat przyrody „Zabuże” w województwie białskopodlaskim*, „Chrońmy Przyrodę Ojczyzną” 1983, fasc. 4, pp. 42–50.
10. **Ewolucja roli szyszyńki*, „Kosmos” 33:1984, fasc. 3, pp. 257–287.
11. °*Chromosomalna koncepcja pochodzenia człowieka*, „Kosmos” 33:1984, fasc. 2, pp. 125–135.
12. **Materiały do ornitofauny legowej rezerwatu „Jezioro Warnotty”*, „Notatki Ornitologiczne” 1985, vol. 3–4, pp. 155–159.
13. [+ A. WIERCIŃSKI] *Análisis antropológico de los restos óseos humanos de la región Cayash* [in:] *Cayash Prehispánico*, ed. A. KRZANOWSKI, Kraków 1986, pp. 249–265.
14. *Análisis preliminar de los restos óseos animales procedentes de las excavaciones en Andamarca* [in:] *Cayash Prehispánico*, ed. A. KRZANOWSKI, Kraków 1986, pp. 271–274.

15. *[+ J. REYMOND] *Czaszka twarzowa – obiekt badań antropologów i lekarzy*, „Czasopismo Stomatologiczne” 141:1988, vol. 8, pp. 503–504.
16. *[+ J. REYMOND] *Kranioskopia a urazy oczodołów*, „Czasopismo Stomatologiczne” 141:1988, vol. 9, pp. 555–558.
17. *[+ J. REYMOND, H. WANYURA] *Kraniopantograf – przyrząd do badania kształtu oczodołu*, „Czasopismo Stomatologiczne” 153:1990, pp. 92–93.
18. *[+ M. NAWROCKA] *Badania hodowli w pradziejach na podstawie materiałów archeozoologicznych*, „Kosmos” 39:1990, fasc. 1, pp. 5–13.
19. *El arcimorfismo de los craneos precolombinos del Ecuador* [in:] *Nuevas Perspectivas en Antropologia*, ed. M. C. BOTELLA – S.A. JIMENEZ – L. RUIZ – PH. DU SOUICH, Granada 1991, pp. 741–747.
20. **Novae – western sector, 1989. Preliminary report on the excavation of the Warsaw University Archeological Expedition*, „Archeologia” 42:1991, pp. 131–132.
21. ***Las nuevas escalas craneoscópicas. Observaciones preliminares, „Documentos de Trabajo” 7, Centro de Estudios Latinoamericanos: Varsovia 1992, pp. 34.***
22. °*Czyżby wszyscy się mylili?*, „Świat Nauki” 1992, fasc. 1, pp. 71–72.
23. °*Pierwsi Amerykanie*, „Wiedza i Życie” 1992, fasc. 3, pp. 16–21.
24. °*Amerykanie przed Kolumbem*, „Problemy” 1992, fasc. 6, pp. 2–9.
25. °*Afrykańska kolebka*, „Świat Nauki” 1992, fasc. 8, pp. 12–14.
26. *Chromosomalna koncepcja powstania gatunku ludzkiego* [in:] *Człowiek w perspektywie ujęć biokulturowych*, ed. J. PIONTEK – A. WIERCIŃSKA, Poznań 1993, pp. 93–106.
27. *The Maszycka Cave. Analysis of human remains from the excavation seson 1966* [in:] *Maszycka Cave. A Magdalenian Site in Southern Poland*, „Jahrbuch des Römisch–Germanischen Zentralmuseum Mainz” 40:1993, pp. 251–252.
28. **Antropologia na Uniwersytecie Warszawskim* [in:] *Dzieje archeologii na Uniwersytecie Warszawskim*, ed. S.K. KOZŁOWSKI – J. KOLENDO, Warszawa 1993, pp. 345–350.
29. *The origin and anthropological structure of prehispanic Amerindians: Selected questions*, „Ethnologia Polona” 18:1994, pp. 155–180.

30. °*Na krańcach Syberii*, „Wiedza i Życie” 1994, fasc. 5, pp. 10–13.
31. °*Wszystkie kolory Czarnego Łądu*, „Wiedza i Życie” 1994, fasc. 6, pp. 8–12.
32. °*Jacy będziemy?*, „Wiedza i Życie” 1994, fasc. 12, pp. 6–8.
33. [+ J. WYSOCKI, H. SKARŻYŃSKI, J. REYMOND] *Mastoid emissary in man. An anatomical–clinical study*, „Folia Morphologica” 54:1995, vol. 3, pp. 165–172.
34. °[+ A. PIETRZAK, T. KOWALSKA] *Zagadkowe labirynty Północy*, „Wiedza i Życie” 1995, fasc. 10, pp. 14–16.
35. [+ J. WYSOCKI, H. SKARŻYŃSKI, J. GIELECKI, M. BRZozOWSKA] *Dimension of the vestibular scale with reference to cochlear implantation*, „Central and East European Journal of Otolaryngology and Head and Neck Surgery” 3:1996, pp. 205–208.
36. ***Inżynieria genetyczna w oczach młodzieży studenckiej*, Instytut Archeologii UW: Warszawa 1997, pp. 168.**
37. [+ A. WIERCIŃSKA] *Research on the world’s model of the students of higher schools and pedagogical universities on the Kielce region*, „Res Humanae” 5:1997, pp. 69–88.
38. [+ P. DYCZEK] *The marble head of Emperor Maximinus Thrax from Novae. New method of reconstruction*, „Etudées et Tra-vieux” 18:1997, pp. 2–9.
39. *Struktura antropologiczna cmentarzyska Tablada de Lur-in*, „Światowit” 41:1998, fasc. A, pp. 257–271.
40. *Czaszki z wież grobowych w Tumpullo (Peru)*, „Biuletyn Antropologiczny” 2:1998, pp. 5–13.
41. [+ J. WYSOCKI] *Mastoid emissary in Indians skulls*, „Folia Morphologica” 57:1998, vol. 3, pp. 269–274.
42. [+ J. WYSOCKI, L. P. CHMIELIK, W. GACEK] *Occurrence and capacity of frontal sinuses in man in relation to intracranial cavity capacity*, „Central and East European Journal of Oto–Rhino–Laryngology and Head and Neck Surgery”, 3:1998, vol. 1–9, pp. 183–188.
43. [+ G. GIERLIŃSKI, G. JAKUBOWSKI, M. URBANOWSKI, M. ŻARSKI], *Nowe późnoplejstocenne stanowisko paleontologiczno–archeologiczne w Jaskini Komarowej na Wyżynie Częstochowskiej. Sprawozdanie wstępne*, „Przegląd Geologiczny” 46:1998, vol. 10, pp. 1019–1022.

44. *[+ A. PIETRZAK] *Archeologia Archipelagu Sołowieckiego i Wysp Kuzawa*, „Światowit” 41:1998, fasc. B, pp. 565–578.
45. °Głowy, czaszki, mumie. *Antropolog w Peru*, „Archeologia Żywa” 1998, fasc. 4, pp. 21–26.
46. ***Estructura antropológica del Perú Prehispánico*, „Światowit, Suplement, seria H – Antropologia” 1, Instytut Archeologii UW: Warszawa 1999, pp. 183.**
47. *Formacje paleoindiańskie na obszarze Środkowych Andów a zasiedlenie Ameryki*, „Światowit” 42:1999, fasc. A, pp. 116–131.
48. *Cultural Significance of Intentional Cranial Deformations: Comparison of Amerindians and Asiatics* [in:] *Man as a Subject and Object of Culture*, ed. A. Wiercińska, Warsaw 1999, pp. 71–74.
49. °*Zaginione ludy Arktyki*, „Archeologia Żywa” 1999, fasc. 1, pp. 34–38.
50. °*Lapończycy*, „Archeologia Żywa” 1999, fasc. 2, pp. 32–35.

Robert Sadowski

1. *Possible astronomical orientations at an ancient East-European “sanctuary”*, „Archaeoastronomy” (JCA) 2:1979, vol. 4, pp. 17–20.
2. [+ M. ZIÓŁKOWSKI] *Los datos astronómicos en la crónica de Montesinos. Informe preliminar 1*, „Estudios Latinoamericanos” 5:1979, pp. 173–177 [repetitio:] „Archaeoastronomy. The Bulletin of the Center for Archaeoastronomy” 2:1980, vol. 2, pp. 22–25.
3. [+ A. WIERCIŃSKI] *Tajemniczy symbolizm w obrazie Hieronima Boscha “Siedem Grzechów Głównych”*, „Problemy” 1981, fasc. 419, pp. 11–17.
4. [+ M. ZIÓŁKOWSKI] *Los cometas de Qhapaq Yupanki: un aporte a la datación de la dinastía de los Incas?*, „Boletín de Lima” 1981, vol. 13, pp. 19–24.
5. [+ M. ZIÓŁKOWSKI] *Archeoastronomiczne badania Huaca Tres Palos (Peru)* [in:] *Mieszkańcy Andów i ich środowisko. Materiały z Sesji Naukowej*, PTSŁ: Kraków 1981, pp. 45–67.

6. [+ M. ZiÓŁKOWSKI, K. PIASECKI] *Stone rings of Northern Poland* [in:] *Archaeoastronomy in the Old World*, ed. D.C. Heggie, Cambridge 1982, pp. 215–224.
7. [+ M. ZiÓŁKOWSKI] *Informe preliminar acerca de las investigaciones arqueoastrónomicas en el area central de Ingapirca (Ecuador)*, „Revista Española de Antropología Americana” 14:1984, pp. 103–125.
8. [+ M. ZiÓŁKOWSKI] *Los problemas de la reconstrucción de los calendarios prehispánicos andinos*, „Estudios Latinoamericanos” 9:1982–84, pp. 45–87 [repetitio:] „Katunob. Occasional Publications in Mesoamerican Anthropology” 28:1984, pp. 59–91.
9. °*Wokół ethosu astrologii*, „Człowiek i światopogląd” 1984, nr 9, pp. 123–134.
10. *U źródeł symboliki astronomiczno–numerycznej* [in:] *O komunikacyjnej funkcji przedstawień symbolicznych*, ed. T.R. KOSTYRKO, PWN: Warszawa 1985, pp. 107–118 [repetitio:] *Symbol i poznanie*, PWN: Warszawa 1987.
11. [+ M. ZiÓŁKOWSKI] *Informe de la segunda temporada de investigaciones arqueoastrónomicas en Ingapirca (Ecuador)* [in:] *Primer Simposio Europeo sobre Antropología del Ecuador*, ed. Y. SEGUNDO MORENO, Quito 1985.
12. °*Dwa oblicza astrologii*, „Człowiek i światopogląd” 1985, nr 6, pp. 105–111.
13. °*W baskijskim kręgu* [in:] *Kosmos i mity*, „Fakty, zagadki, hipotezy” 1, Warszawa 1986.
14. [+ M. ZiÓŁKOWSKI] *Investigaciones arqueoastrónomicas en el sitio de Ingapirca prov. de Cañar, Ecuador* [in:] *Colloquio Internazionale: Archeologia e Astronomia*, Venezia 3–6 Maggio 1989, „Rivista di Archeologia, Supplementi” 9, pp. 151–169.
15. *The sky above the Incas: an abridged astronomical calendar for the 16th century* [in:] *Time and Calendars in the Inca Empire*, ed. M.S. ZiÓŁKOWSKI – R.M. SADOWSKI, „BAR International Series” 479, Oxford 1989, pp. 75–106.
16. *A few remarks on the astronomy of R.M. Zuidema’s quipu calendar* [in:] *Time and Calendars in the Inca Empire*, ed. M.S. ZiÓŁKOWSKI – R.M. SADOWSKI, „BAR International Series” 479, Oxford 1989, pp. 209–213.

17. [+ M. Ziółkowski] *The reconstruction of the metropolitan calendar of the Incas in the period 1500 – 1572 AD* [in:] Time and Calendars in the Inca Empire, ed. M.S. Ziółkowski – R.M. Sadowski, „BAR International Series” 479, Oxford 1989, pp. 167–196.
18. *Archeoastronomiczna metoda chronologii bezwzględnej*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria Matematyka–Fizyka” 61, „Geochronometria” 6:1989, pp. 15–20.
19. *From conjunction to conjunction* [w:] Colloquio Internazionale Archeologia e Astronomia, Venezia 3–6 V 1989, „Rivista di Archeologia”, Supplementi 9, 1991, pp. 204–206.
20. *[+ M. Ziółkowski, A. Le Beuf] *13 Grudnia, czyli rzecz o Słońcu, Skordiiwie i Ludwiku Stommie*, „Etnografia Polska”, 35:1991, vol. 1, pp. 193–216.
24. [+ M. Ziółkowski] *La arqueoastronomia en la investigacion de las culturas andinas*, „Instituto Otavaleño de Antropologia, s. Pendoneros” 9, Quito 1992.
21. *Odry revisited* [in:] Readings in Archaeoastronomy. Proceedings of the International Conference „Current Problems and Future of Archaeoastronomy”, Warsaw 1992.
22. [+ R. Tomicki] *The night of Blas Botello: On a certain astrological prediction during the conquest of Mexico* [in:] Readings in Archaeoastronomy. Proceedings of the International Conference „Current Problems and Future of Archaeoastronomy”, Warsaw 1992, pp. 53–56.
23. *[+ A. Le Beuf, M. Ziółkowski] *Le calendrier des slaves et l'observatoire imaginaire de Ludwik Stomma* [in:] Readings in Archaeoastronomy. Proceedings of the International Conference „Current Problems and Future of Archaeoastronomy”, Warsaw 1992.
25. [+ M. Ziółkowski, A. Le Beuf] *13 grudnia, albo co autor chciał powiedzieć?*, „Etnografia Polska” 37:1993, nr 1, ss. 167–180.
26. *Astrologia narodzin Jezusa Chrystusa* [in:] A. Wierciński, Przez wodę i ogień. Biblia i Kabała, Kraków 1996, pp. 239–259.
27. *°Gwiazda Betlejemaska, czyli co?*, „Gazeta Wyborcza” z 23 XII 1996.
28. *On the earth as in the heaven* [in:] Actas del IV Congreso de la SEAC „Astronomia en la Cultura”, Salamanca, 3–6 IX 1996, Salamanca 1997, pp. 129–136.
29. [+ P. Wielowiejski] *Magia kamiennego kręgu*, „Ogrody” z 5 IX 1999, pp. 70–74.

Janusz Z. Wołoszyn

1. *Peruvian pottery from the collection of the Archaeological Museum in Cracow*, PAU: Kraków 1998.
2. Władysław Kluger i jego kolekcja zabytków kultur peruwiańskich (Muzeum Archeologiczne w Krakowie), „Światowit”, 41:1998, fasc. A, pp. 272–283.
3. *Tumba no. 7 del sitio Maucallacta (Departamento Arequipa, Perú). Resultados preliminares de los trabajos del Proyecto Arqueológico Condesuyos (temporada 1997)*, „Estudios Latinoamericanos” 19:1999, pp. 183–191.
4. °Grobowce bogów i ludzi, „Archeologia Żywa” 1:2000.

Wiesław Więkowski

1. *Syndrom osobowości naprzemiennych*, „The Peculiarity of Man” 3:1998, pp. 153–162.
2. *Evolution of Attitudes Towards Death* [in:] *Man as a Subject and Object of Culture*, ed. A. WIERCIŃSKA, Warsaw 1999, pp. 121–124.
3. °[+ A. SOŁTYSIAK] *Od portu Kananejczyków do twierdzy Krzyżowców*, „Archeologia Żywa” 1999, fasc. 2, pp. 21–26.

Arkadiusz Sołtysiak

1. *MaCzek 1.00. Język programowania diagramu Czekanowskiego*, „Biuletyn Antropologiczny” 1:1997, pp. 11–20.
2. *UMCzek 1.00. Ewolucyjny algorytm porządkowania diagramu Czekanowskiego*, „Biuletyn Antropologiczny” 1:1997, pp. 21–24.
3. *[+ P. JASKULSKI] *Struktura antropologiczna ludności starożytnej Mezopotamii. Przegląd materiałów*, „Biuletyn Antropologiczny” 1:1997, pp. 27–49.
4. *Tauroctonium*, „Filomata” 2:1998, vol. 2, pp. 137–152.
5. *Współczesne grupy i organizacje satanistyczne*, „The Peculiarity of Man” 3:1998, pp. 125–152.

6. *Kilka uwag na temat kresu cywilizacji*, „Miscellanea Philosophica” 2:1998, vol. 3, pp. 187–194.
7. *Test relacji zmiennych nominalnych dychotomicznych*, „Biuletyn Antropologiczny” 2:1998, pp. 14–17.
8. *Przedstawienia węży i smoków na naczyniu libacyjnym Gu-dei z Lagaš*, „Meander” 53:1998, vol. 5, pp. 497–515.
9. °[+ P. JASKULSKI] *Wykopaliska w komputerze*, „Wiedza i Życie” 1998, fasc. 6, pp. 48–52.
10. °*Andy w Internecie*, „Archeologia Żywa” 1998, fasc. 4, p. 4.
11. °*Sztuczna dusza*, „Raster” 6:1998, pp. 28–29.
12. [+ P. JASKULSKI] *Czekanowski’s diagram. A method of multi-dimensional clustering* [in:] *New Techniques for Old Times. CAA 98. Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology. Proceedings of the 26th Conference, Barcelona, March 1998*, ed. J.A. BARCELÓ – I. BRIZ – A. VILA, „BAR International Series” 757, Oxford 1999, pp. 175–184.
13. *Ścieżka Ásatrú*, „The Peculiarity of Man” 4:1999, pp. 241–294.
14. *Sumeryjska ordynacja podatkowa*, [in:] *Antropologia religii. Wybór esejów*, vol. 1, ed. M. ZIÓŁKOWSKI, Warszawa 1999, pp. 21–40.
15. *Blót i symbol*, [in:] *Antropologia religii. Wybór esejów*, vol. 1, ed. M. ZIÓŁKOWSKI, Warszawa 1999, pp. 133–144.
16. *The Tree of Life and the Serpent of Truth. Celestial location and astronomical significance of the Paradise* [in:] *Actes de la Vème Conférence Annuelle de la SEAC*. Gdańsk 1997, ed. A. LE BEUF – M.S. ZIÓŁKOWSKI, Warszawa – Gdańsk 1999, pp. 29–56.
17. [+ P. Jaskulski] *Analysis of morphological differences between prehistoric populations with use of a non-hierarchic method of data clustering*, „Przegląd Antropologiczny – Anthropological Review” 62:1999, pp. 75–83.
18. *Some remarks concerning cultural evolution* [in:] *Man as a Subject and Object of Culture*, ed. A. WIERCIŃSKA, Warsaw 1999, pp. 93–99.
19. °[+ W. WIECKOWSKI] *Od portu Kananejczyków do twierdzy Krzyżowców*, „Archeologia Żywa” 1999, fasc. 2, pp. 21–26.

Master's and Doctor's theses originating in the Chair and the Department

Prace magisterskie i doktorskie, które powstały w Katedrze i Zakładzie

The doctorates are printed in bold type. The initials of the name of supervisor are given in square brackets: BR stands for BOLESŁAW ROSIŃSKI, AW stands for ANDRZEJ WIERCIŃSKI, MZ stands for MARIUSZ ZIÓŁKOWSKI.

Tytuły doktoratów zostały wytłuszczone. W nawiasach kwadratowych umieszczono inicjały promotora: BR oznacza BOLESŁAWA ROSIŃSKIEGO, AW — ANDRZEJA WIERCIŃSKIEGO, zaś MZ — MARIUSZA ZIÓŁKOWSKIEGO.

1. JERZY M. DĄBBSKI, *Badania antropologiczne nad studentami Uniwersytetu Warszawskiego*, 1949 [BR]
2. ANDRZEJ K. WIERCIŃSKI, *Studia nad kraniologią Syberii południowej z okresu od neolitu do brązu*, 1951 [BR]
3. NAPOLEON WOLAŃSKI, *Szczątki ludzkie z cmentarzyska wczesnohistorycznego XI–XII w. z Bazaru Nowego powiatu Maków Maz.*, 1951 [BR]
4. MARIA CZECHOWSKA, *Ludność Cypru z epoki brązu i żelaza pod względem antropologicznym*, 1952 [BR]
5. ROMANA KURNIEWICZ-WITCZAK, *Ustalenie typu budowy ciała ciężkoatlety*, 1952 [BR]
6. WANDA MEYERÓWNA, *Próba analizy budowy ciała człowieka przy pomocy cech wymierzalnych*, 1952 [BR]
7. BRUNON MISZKIEWICZ, *Analiza antropologiczna serii czaszek z Czerska XVII wiek*, 1952 [BR]
8. LESZEK SARAMA, *Neolityczne szczątki kostne ludzkie z Zakładu powiatu zamojskiego*, 1952 [BR]
9. KRYSZYNA SZLACHETKO, *Badania nad morfologią uzębienia*

- mlecznego człowieka*, 1952 [BR]
10. BARBARA ZARZYCKA, *Szczątki kostne ludzkie ze Złotej wiek XI-XII*, 1952 [BR]
 11. MARIA ZDAŃSKA-BRINCKENOWA, *Morfologiczne różnicowanie się dziewcząt podstawowych szkół warszawskich w wieku od 15 do 19 lat.*, 1952 [BR]
 12. WACŁAWA GWOŹDZIK, *Badania antropologiczne uczniów Państwowej Szkoły Śródlądowej w Warszawie*, 1953 [BR]
 13. TERESA STARCZEWSKA, *Stosunek budowy żuchwy do budowy czaszki u człowieka*, 1953 [BR]
 14. HENRYKA ZGLIŃSKA, *Dynamika rozwoju fizycznego dzieci od 0 do 3 lat w określonym środowisku*, 1953 [BR]
 15. MARIUSZ S. ZIÓŁKOWSKI, *Analiza ikonologiczna dwóch peruwiańskich kero*, 1977 [AW]
 16. KRZYSZTOF MURAWSKI, *Geneza obrzędów pogrzebowych w paleolicie środkowym*, 1978 [AW]
 17. STANISŁAW IWANISZEWSKI, *Rola kudurru w kulturze kaskadyjskiej*, 1978 [AW]
 18. **ANDRZEJ KRZANOWSKI, *Przedkolumbijskie osadnictwo w dorzeczu Alta Chicama*, 1980 [AW]**
 19. WITOLD TOMASZKIEWICZ, *Próba interpretacji symboliki kręgów kamiennych występujących w kurhanach „zachodniobałtyjskich”*, 1980 [AW]
 20. ULDARICO JOSE DE SILVESTRI, *Znaczenie symboliczne węży w kulturze Indian Maya okresu postklasycznego, na podstawie przedstawień zawartych w kodeksach hieroglificznych*, 1981 [AW]
 21. JÓZEF SZYKULSKI, *Budownictwo megalityczne na obszarze Mezoameryki*, 1981 [AW]
 22. MARIA DE LOS ANGELES RAMIREZ DE DESILVESTRI, *Orderación de los dioses según los puntos cardinales de acuerdo con el Códice Borgia y según la interpretación de Eduardo Seler*, 1982 [AW]
 23. WOJCIECH MICHERA, *Zarys antropologicznej problematyki barw*, 1982 [AW]
 24. HANNA SKIERCZYŃSKA-ZAGAJEWSKA, *Geneza i rozwój kultury Monte Alban*, 1982 [AW]
 25. HENRYK KOCYBA, *Dymorfizm płciowy bóstw w religii Majów okresu postklasycznego*, 1985 [AW]
 26. MAREK ŁABNO, *Model antropologiczny pola nieświadomości*, 1986 [AW]

27. KAROL PIASECKI, *Optymalizacja doboru cech kranioskopowych do celów analizy taksonomicznej*, 1986 [AW]
28. MARIUSZ S. ZIÓŁKOWSKI, *Pachap unanchaq: el calendario metropolitano del Estado Inca*, 1986 [AW]
29. JANUSZ STĘPNIEWSKI, *Symbolika uciętej głowy — analiza porównawcza w kulturach celtyckich i w Mezoameryce*, 1987 [AW]
30. ANNA ADAMSKA, *Problematyka chronologii państwa Inków w świetle datowań ^{14}C* , 1991 [AW]
31. AGNIESZKA BESZCZYŃSKA, *Analiza struktury antropologicznej nowożytnego cmentarzyska w Wiślicy, stanowisko Wiślica Gospoda*, 1991 [AW]
32. PRZEMYSŁAW SZEFLER, *Analiza antropologiczna szczątków kostnych z dwóch wczesnośredniowiecznych cmentarzysk przykościelnych w Kaliszu-Zawodziu, stanowiska Grodzisko i Św. Wojciech*, 1991 [AW]
33. STANISŁAW WYGANOWSKI, *Ocena związku pomiędzy pomiarem kranioskopowym a wybranymi typami antropologicznymi*, 1991 [AW]
34. LESZEK STUNDIS, *Próba analizy korelacyjnej regionu twarzy górnej czaszki*, 1993 [AW]
35. ANNA DZIENISIK, *Analiza antropologiczna szczątków kostnych z cmentarzyska przykościelnego w Prandocinie w województwie krakowskim*, 1994 [AW]
36. MACIEJ PAMPUSZKO, *Ceramika z Sierra Mokho jako świadectwo wpływu Tiwanaku na terenie Cochabamby*, 1994 [AW]
37. PRZEMYSŁAW LISZYK, *Program „Czaszki”*, 1995 [AW]
38. JANUSZ WOŁOSZYN, *Przedstawienia ornitomorficzne na ceramice kultury Nazca z Cahuachi (materiały z badań wykopaliskowych CISRAP)*, 1995 [AW]
39. MICHAŁ JASTRZĘBSKI, *Zastosowanie badań genetycznych w antropologii biologicznej*, 1997 [AW]
40. WIESŁAW KAPLA, *Analiza antropologiczna szczątków kostnych z cmentarzyska w Pińczowie-Wierciszowie, stanowisko Kościół*, 1997 [AW]
41. KONRAD KORPOWSKI, *Szamanizm w paleolicie górnym*, 1997 [AW]
42. AGNIESZKA KOWALSKA, *Tajne stowarzyszenia na przykładzie związku Komo w Afryce*, 1997 [AW]

43. WIESŁAW WIĘCKOWSKI, *Syndrom osobowości naprzemiennych. Próba ujęcia antropologicznego*, 1997 [AW]
44. PIOTR JASKULSKI, *Badanie zmienności. Zastosowania programów komputerowych do klasyfikacji i grupowania danych w antropologii fizycznej*, 1998 [AW]
45. ARKADIUSZ SOŁTYSIAK, *Symbolika węża w kulturach starożytnej Mezopotamii*, 1998 [AW]
46. JADWIGA BERNAS, *Rytualne polowanie na jelenia na tle koncepcji sobowtóra zwierzęcego u Indian Meksyku*, 1999 [MZ]
47. ELŻBIETA DĄBROWSKA, *Antropologia Eskimosów grenlandzkich*, 1999 [AW]
48. ANGELINA DIAPA, *Barong, trans i opętanie*, 1999 [AW]
49. KINGA MAJEWSKA, *Zróżnicowanie cech somatycznych u przedstawicieli różnych zawodów na podstawie materiału zebranego w ramach wojskowego zdjęcia antropologicznego w okresie międzywojennym*, 1999 [AW]
50. AGATA NAWARA, *Magiczno-religijne uwarunkowania intencjonalnych deformacji kranialnych. Analiza zjawiska kulturowego w świetle danych archeologicznych, antropologicznych i etnograficznych*, 1999 [AW]
51. EWA NOS, *Analiza antropologiczna szczątków kostnych z cmentarzyska w Weklicach, woj. elbląskie*, 1999 [AW]
52. PAWEŁ PUCOŁOWSKI, *Zmienność morfologiczna wejścia do ocołodu w zespole czaszek wczesnośredniowiecznych z obszaru Kielecczyny*, 1999 [AW]
53. ALEKSANDRA PUDŁO, *Charakterystyka antropologiczna ludności Sudanu, od epoki kamienia do szesnastego wieku p.n.e., ze szczególnym uwzględnieniem obszaru Nubii*, 1999 [AW]
54. DANIEL SUKNIIEWICZ, *Między bogami a przodkami. Analiza ikonografii urn zapoteckich*, 1999 [MZ]
55. ORIANA WICHROWSKA, *Ikonomia Kero. Opracowanie Kero kolekcji Museum für Völkerkunde w Berlinie*, 1999 [MZ]
56. PIOTR BIAŁOBRZECKI, *Hasan ibn Sabbah i islamska sekta Asasynów*, 2000 [AW]

**Half-day conferences of the Multidisciplinary
Team of Warsaw University and State
Archaeological Museum for Research on
the Peculiarity of Man
from 1983 till 2000**

**Konferencje półdienne Multidyscyplinarnego
Zespołu Uniwersytetu Warszawskiego i
Państwowego Muzeum Archeologicznego
do Badań nad Osobliwością Natury
Gatunkowej Człowieka
w latach 1983–2000**

~1983~

- 17.03.1983 K. OBUCHOWSKI (Zakład Psychologii PAN), *Podstawowe założenia teorii kodu emocji*
19.11.1983 T. BIELICKI (Zakład Antropologii PAN), *Zachowanie altruistyczne u człowieka*

~1984~

- 12.01.1984 R. GALAR (Instytut Cybernetyki Technicznej, Politechnika Wrocławska), *Osobliwość człowieka – interpretacja badań modelowych nad ewolucją*
07.04.1984 K. PIASECKI (Zakład Antropologii Historycznej UW), *Mutacja chromosomalna jako czynnik ewolucji człowieka*
12.05.1984 V. LEONOVICHOVA (Zakład Biologii Ewolucyjnej, Akademia Nauk CSRR), *The origin of the human mind as a scientific problem*
12.05.1984 A. WIERCIŃSKI (Zakład Antropologii Historycznej UW),

ANTHROPOLOGY AT WARSAW UNIVERSITY

- A. GRZEGORCZYK (Instytut Filozofii i Socjologii PAN),
Specyficzność człowieka w jego potrzebach
17.11.1984 T. KOCOWSKI (Zakład Psychologii UJ), *Systemowa koncepcja człowieka i jego potrzeb*

~1985~

- 11.05.1985 W. CHMIELEWSKI (Instytut Archeologii UW), *Dane archeologiczne do przejścia między człowiekiem a australopitekiem*
16.11.1985 A. ŁOMNICKI (Instytut Biologii Środowiskowej UJ), *Czy ewolucja promuje dobro gatunkowe?*
14.12.1985 A. GRZEGORCZYK (Instytut Filozofii i Socjologii PAN),
Osobliwość psychiki ludzkiej – ujęcie analityczne

~1986~

- 25.01.1986 A. URBANEK (Zakład Paleobiologii PAN), *Powstanie kariotypu człowieka*
22.03.1986 F. GRUCZA (Instytut Lingwistyki Stosowanej UW),
Język jako właściwość człowieka
10.05.1986 M. RUSSE (University of Toronto), *Evolutionary ethics: new approach*
14.06.1986 A. WIERCIŃSKI (Zakład Antropologii Historycznej UW),
O osobliwości natury gatunkowej człowieka

~1987~

- 14.02.1987 A. WIERCIŃSKI (Zakład Antropologii Historycznej UW),
Natura człowieka w starożytnym Egipcie
21.02.1987 G. OREFICI (Centro Italiano di Studi e Ricerche Archeologiche Precolombiane), *Peruwiańskie ryty skalne i geoglify Nasca jako przejaw logosu człowieka*
21.03.1987 K. ŁASTOWSKI (Instytut Filozofii UAM), *Czynnik społeczno-kulturowy w biologicznej teorii ewolucji*
16.05.1987 E. PROMIŃSKA (ZKP PAN), *Osobliwość gatunkowa człowieka w zakresie patologii*

- 17.10.1987 H. BOJAR (Instytut Filozofii i Socjologii PAN), *Problem adaptacji człowieka w warunkach izolacji*
12.12.1987 J. PIONTEK (Instytut Antropologii UAM), *Rekonstrukcja ewolucji biokulturowej. Model adaptacyjny*

~1988~

- 16.01.1988 J. BLACKING (University of Dublin), *Transcultural communication of music*
30.01.1988 J. CHMURZYŃSKI (Instytut Biologii Doświadczalnej PAN), *O naśladownictwie zwierząt*
05.03.1988 K. BYRSKI (Instytut Orientalistyczny UW), *Człowiek i jego system wartości według Księgi Manu*
23.04.1988 P. MEYER (Department of Sociology, University of Augsburg), *Sociobiology and sociology. An attempt of explanation of social human behaviour*
14.05.1988 E. PROMIŃSKA (ZKP PAN), *Agresja u człowieka i innych naczelnych*
04.06.1988 E. KOŚMICKI (Akademia Rolnicza w Poznaniu), *Etologiczne i socjobiologiczne rozwinięcia teorii ewolucji*
17.09.1988 Y. GHELMAN (Hebrew University, Jerusalem), *Jewish music*
17.09.1988 M. FUKS (Żydowski Instytut Historyczny), *Istota muzyki żydowskiej*
22.10.1988 B. HAŁACZEK (Wydział Filozofii ATK), *Australopitekoidalna koncepcja antropogenezy*
12.11.1988 M. PROKOPIEC (Instytut Epidemiologii i Higieny w Pradze), *Australian Aborigines: contemporary north and prehistoric south of Australia*
19.11.1988 A. LE BEUF (Uniwersytet Jagielloński), *Man and a mirror*
17.12.1988 A. GRZEGORCZYK (Instytut Filozofii i Socjologii PAN), *Problemy opisu przemian życia społecznego*

~1989~

- 21.01.1989 B. COHEN (Great Britain), *Man and his culture. A systemic approach*

ANTHROPOLOGY AT WARSAW UNIVERSITY

- 11.03.1989 Z. ŁEPKO (Akademia Teologii Katolickiej), *Antropologia Konrada Lorenza*
- 08.04.1989 A. DRUCKS (Israel), *Przegląd badań archeologicznych Izraela*
- 08.04.1989 S. IWANISZEWSKI (Państwowe Muzeum Archeologiczne), *Człowiek wobec zjawisk astronomicznych*
- 20.05.1989 S. TABACZYŃSKI (Instytut Archeologii i Etnografii PAN), *Archeologia – antropologia – historia w badaniu osobliwości natury gatunkowej człowieka*
- 26.08.1989 D. UBELAKER (Smithsonian Institution, USA), *Man as a subject and object of culture, lessons from America*
- 28.10.1989 A. PASZEWSKI (Instytut Biochemii i Biofizyki PAN), *Kulturowy i biologiczny wymiar człowieka – czy sytuacja konfliktowa*
- 09.12.1989 K. KACZANOWSKI (Zakład Antropologii UJ), *Czy przeciwstawność kciuka i palców jest cechą specyficzną ludzką*
- 09.12.1989 E. PROMIŃSKA (ZKP PAN), *Elementy psychopatologii zwierząt*

~1990~

- 20.01.1990 B. KUŹNICKA (Pracownia Historii Nauk o Leku PAN),
L. KUŹNICKI (Instytut Biologii Doświadczalnej PAN),
Funkcje biologiczne i społeczne lęku
- 03.03.1990 A. WIERCIŃSKI (Zakład Antropologii Historycznej UW),
Pojęcie magii, religii i mitu religijnego
- 07.04.1990 M. ČERNÝ (Wydział Lekarski Uniwersytetu w Ołomuńcu),
Ewolucja człowieka z katolickiego punktu widzenia
- 21.04.1990 K. ŁASTOWSKI (Instytut Filozofii UAM), *Typologia w Polskiej Szkole Antropologicznej – ocena historyczna*
- 21.04.1990 K. PIASECKI (Zakład Antropologii Historycznej UW),
Próba analizy antropologicznej Peru
- 21.04.1990 J. PIONTEK (Instytut Antropologii UAM), *Paleodemograficzny model procesu etnogenezy Słowian*
- 19.05.1990 I. HODDER (Institute of Archaeology, Cambridge University), *Domestication in Europe. Social structures in Neolithical Europe*

ANTROPOLOGIA NA UNIWERSYTECIE WARSZAWSKIM

- 02.06.1990 R. GALAR (Instytut Cybernetyki Technicznej, Politechnika Wrocławska), *Innowacje krytyczne w substytucyjnych procesach rozwoju*
- 22.09.1990 A. GAUTIER (Laboratory of Palaeontology, University of Gent), *Domestication and self-domestication*
- 13.10.1990 A. WIERCINŚKI (Zakład Antropologii Historycznej UW), *Charakter przejścia od quasi-człowieka do człowieka*

~1991~

- 09.03.1991 K. JANKOWSKI (Lawrence, Kansas), *Bio-psycho-społeczny model współczesnej psychiatrii i medycyny*
- 20.04.1991 J. J. LOFERSKI (Brown University, Providence), *The role of energy in the development of man*
- 27.04.1991 E. S. FRERICHES (Brown University, Providence), *The art of translation. The challenge of modern Bible translation*
- 05.05.1991 R. NOLL (University of Pennsylvania, Philadelphia), *Mental imaginery cultivation techniques and dissociation in shamanism and other magicoreligious traditions*
- 25.05.1991 J. GAŚSOWSKI (Instytut Archeologii UW), *Pierwociny sztuki*
- 23.11.1991 A. WIERCINŚKI (Zakład Antropologii Historycznej UW), *Antropologiczna koncepcja sztuki*
- 04.12.1991 J. GRODZICKI (Instytut Nauk Geologicznych PAN), *Historia geologiczna płaskowyżu Nasca u schyłku holocenu*
- 14.12.1991 F. ROTHNAMMER (Facultad de Medicina de la Universidad de Chile, Santiago), *Gene geography of South America: testing models of prehistoric migration; Chronological craniometric variation in Andean prehistoric populations: 8000 years of microevolution*

~1992~

- 11.01.1992 E. ZANGATO (Laboratoire de Recherches de l'Afrique Orientale CNRS, Paris), *Etudes du megalithisme dans le Nord-Ouest de la Republique Centre-Africaine*
- 22.02.1992 A. KOŁAŁAJ (Instytut Biologii, WSP w Kielcach), *Nie-*

ANTHROPOLOGY AT WARSAW UNIVERSITY

które problemy reaktywności stresowej

- 21.03.1992 Z. KLEPACKI (Wydział Zarządzania i Administracji, WSP w Kielcach), *Homo Polithicus: status socjopolityczny Wspólnoty Europejskiej*
- 25.04.1992 M. E. GREBE VICUNA (Departamento de Antropologia, Universidad de Chile), *Koncepcja czasu i przestrzeni na południe od Zwrotnika Koziorożca*
- 16.05.1992 G. DONATO (Consiglio National delle Ricerche, Istituto de la Medicina Esperimentale), *Rola medycyny w rozwoju cywilizacji*
- 24.10.1992 CH. GUDORF (Georgetown University, Washington), *Controversion around sexual behaviour of man*
- 31.10.1992 T. BIELICKI (Zakład Antropologii PAN), *Niektóre uwarunkowania zachowań seksualnych człowieka*
- 28.11.1992 Z. KLEPACKI (WZiA, WSP w Kielcach), *Homo Polithicus: Europejczycy a budowa Unii Europejskiej (na przykładzie Układu Maastricht)*

~1993~

- 06.03.1993 A. MEYERS (Institute of Cultural Anthropology, University of Bonn), *The position of Tiwanaku in Andean cultural development*
- 03.04.1993 T. PLATT (Institute of Amerindian Studies, University of St. Andrews, Scotland), *Traditional Amerindian society versus modern state*
- 08.05.1993 M. ZABIEROWSKI, T. GRABIŃSKA (Politechnika Wrocławska), *Kosmologia a zasady antropiczne*
- 29.05.1993 D. GRINBERG (Żydowski Instytut Historyczny w Warszawie), *Anarchistyczne koncepcje człowieka i społeczeństwa*

~1994~

- 09.04.1994 J. G. GAUTHIER (Universite de Bordeaux), *Une societe traditionnelle africaine: les Fali du Cameroun*
- 28.05.1994 M. PATTON (University of Wales, Camarthen, Dyfed), *Islands in time: island sociogeography and mediter-*

anean history

10.12.1994 L. TRZCIŃSKI (Instytut Filozofii UJ), *Wizja człowieka w filozofii buddyjskiej*

~1995~

18.02.1995 B. BOSS-BAYNBECK (University of Roskilde, Dania), *Mathematics incuded change in science, technology and public teaching*

08.04.1995 R. GALAR (Instytut Cybernetyki Technicznej, Politechnika Wrocławska), *Dylematy postępu w perspektywie krajobrazów adaptacyjnych*

03.06.1995 A. WIERCIŃSKI (Zakład Antropologii Historycznej UW), *Człowiek w ujęciu New Age*

~1996~

13.04.1996 C. RUGGLES (University of Leicester, Great Britain), *Current state of research concerning the supposed astronomical function of the Western European megaliths*

01.06.1996 K. LUCKERT (South West Missouri State University, USA), *From mythology to philosophy in western civilization*

05.10.1996 U. SVEDIN (Swedish Council for Planning and Coordination of Research), *Culture and cultural values, norms and meanings*

14.12.1996 A. WIERCIŃSKI (Zakład Antropologii Historycznej UW), *Podmiot, osoba, osobowość, osobnik – refleksje antropologa*

~1997~

25.10.1997 E. THOMAS (Dept for Continuing Education, University of Bristol), V. A. MITCHELL (School of International Studies and Law, Coventry University), *Filozofia kształcenia ustawicznego EUCEN*

~1998~

- 28.03.1998 A. WIERCIŃSKI, W. WIĘCKOWSKI (Zakład Antropologii Historycznej UW), *Syndrom osobowości naprzemiennych*
- 25.04.1998 P. BERGMANN (Zakład Antropologii PAN), *Wybrane zagadnienia z własnych badań antropologicznych ze szczególnym uwzględnieniem zastosowań bioelektrycznej metody impedancji*
- 09.05.1998 E. FRERICHs (Brown University), *Point – counterpoint. The interdependance of Jewish and Christian interpretation of the Hebrew Bible*
- 30.05.1998 M. KUCZYŃSKI (The Explorers Club), *Wyprzedzające epokę, biologiczne wtajemniczenie Indian Mezoameryki*
- 21.11.1998 J. CHMURZYŃSKI (Instytut Biologii Doświadczalnej PAN), *“Być sobą” z perspektywy zwierzęcia i człowieka*

~1999~

- 23.10.1999 W. SCHEFFRAHN (University of Zurich), *Studies on subhuman primates and their implications for human evolution*
- 27.11.1999 V. VAŇČATA (Zakład Antropologii Uniwersytetu Karola w Pradze), *Roots of hominids: facts and myths*

Additional bibliography

Dodatkowa literatura

The important source of the present work is PIASECKI's historical outline titled *Anthropology at Warsaw University*, referred to in his bibliography. Annual reports by ROSIŃSKI, GODLEWSKI, and WIERCIŃSKI, published in "Przegląd Antropologiczny", were also used. A. WIERCIŃSKI's private archives and Warsaw University's archives served as source of essential information as well. Many details came directly from A. WIERCIŃSKI, P. BRYKCYŃSKI, M. ZIÓŁKOWSKI, and R. SADOWSKI. Other sources are listed below.

W niniejszym opracowaniu wykorzystany został zarys historii antropologii na Uniwersytecie Warszawskim autorstwa KAROLA PIASECKIEGO, wymieniony w jego bibliografii, a także roczne raporty ROSIŃSKIEGO, GODLEWSKIEGO i WIERCIŃSKIEGO publikowane w „Przeglądzie Antropologicznym”. Źródłem istotnych informacji było prywatne archiwum A. WIERCIŃSKIEGO oraz Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego. Wiele szczegółów pochodzi bezpośrednio od A. WIERCIŃSKIEGO, P. BRYKCYŃSKIEGO, M. ZIÓŁKOWSKIEGO oraz R. SADOWSKIEGO. Pozostałe źródła zostały wymienione poniżej.

- J. CZEKANOWSKI, *Zarys historii antropologii polskiej*, „Historia nauki polskiej w monografiach” vol. 12, Kraków 1948.
- M. ĆWIRKO-GODYCKI, *Bibliografia antropologii polskiej od roku 1956 do 1965 włącznie*, „Przegląd Antropologiczny” 33:1967, vol. 2.
- M. ĆWIRKO-GODYCKI, *Bibliografia antropologii polskiej (1971-1975)*, „Przegląd Antropologiczny” 42:1976, vol. 2.
- M. ĆWIRKO-GODYCKI, *Bibliografia antropologii polskiej (1976-1980)*, „Przegląd Antropologiczny” 47:1981, vol. 2.

- T. **DZIERŻYKRAY-ROGALSKI**, *Sprawozdanie z arabsko-polskiej wyprawy antropologicznej (Egipt 1958/59)*, „Człowiek w czasie i przestrzeni” 5:1959, pp. 7–13.
- J. **MYDLARSKI**, *Aktualny stan antropologii w Polsce*, „Przegląd Antropologiczny” 22:1956, pp. 12–43.
- W. **STĘŚLIKA-MYDLARSKA**, *Sylwetka naukowa prof. dr. Aleksandra Lecha Godlewskiego*, „Przegląd Antropologiczny” 43:1977, nr 1, pp. 91–96.
- K. **STOŁYHWO**, *Dziesięciolecie istnienia i działalności Pracowni Antropologicznej w Warszawie oraz historia jej powstania. 1905 – 1915*, Warszawa 1916.
- A. **WRZOSEK**, *Bibliografia antropologii polskiej do roku 1955 włącznie*, vol. 1, „Materiały i Prace Antropologiczne” 41, Wrocław 1959.

Index of persons

Indeks osób

A

Adamska, Anna 107
Antoniewicz, Włodzimierz 19, 51

B

el-Batrawi, A. 18, 50
Bergmann, Piotr 116
Bernaś, Jadwiga 108
Beszczyńska, Agnieszka 107
Białobrzecki, Piotr 108
Bielicki, Tadeusz 15, 23, 26, 47, 55, 58, 82, 109, 114
Blacking, J. 111
Boczkowska, A. 86
Bojar, H. 111
Boss-Baynbeck, B. 115
Brykczyński, Piotr 24, 25, 26, 56, 57, 58, 68, 92, 117
Brzozowska, M. 99
Byrski, K. 111

C

Černý, M. 112
Chmielewski, Waldemar 110
Chmielik, L. P. 99
Chmurzyński, Jerzy 28, 60, 111, 116
Cieślak, M. 97
Cohen, B. 111
Czapów, Czesław 14, 15, 46, 47, 68
Czechowska, Maria 105
Czekanowski, Jan 11, 13, 43, 45, 72, 77, 80, 117

Ć

Ćwirko-Godycki, M. 117

D

- Dąbrowska, Elżbieta 32, 64, 108
 Dąbski, Jerzy M. 14–17, 46–49, 68–69, 70, 73, 76, 105
 DeSilvestri, Maria de los Angeles Ramirez de 106
 Diapa, Angelina 108
 Dobrowolski, Jacek 7, 39
 Dobrowolski, Kazimierz 26, 58
 Donato, G. 114
 Drucks, A. 112
 Dyczek, P. 99
 Dzienisik, Anna 107
 Dzierżykraj–Rogalski, Tadeusz 18–19, 51, 118

F

- Frerichs, E. S. 113, 116
 Fuks, M. 111

G

- Gacek, W. 99
 Galar, R. 109, 113, 115
 Gauthier, J.G. 115
 Gautier, A. 113
 Ghelman, Y. 111
 Gielecki, J. 99
 Gierliński, G. 99
 Gieysztor, Aleksander 28, 60
 Głogoczowski, M. 90
 Godlewski, Aleksander Lech 15–19, 35, 47–49, 51, 67–69, 70,
 74, 117–118
 Góralski, A. 22, 54, 80
 Grabinska, T. 114
 Grinberg, D. 114
 Grodzicki, J. 113
 Grucza, F. 110
 Gruszczyńska–Ziółkowska, Anna 31, 64
 Grzegorzczak, A. 110–111

Gudorf, Ch. 114
Gwoździk, Wacława 106

H

Hałaczek, B. 111
Hodder, I. 113

I

Iwaniszewski, Stanisław 29, 61, 90, 106, 112

J

Jakubowski, G. 99
Jankowski, K. 113
Jaskanis, Jan 27, 59
Jaskulski, Piotr 32, 64, 103, 104, 108
Jastrzębski, Michał 107

K

Kaczanowski, K. 112
Kania, I. 90
Kapica, Z. 81, 89
Kapla, Wiesław 107
Kietlińska, A. 80
Klepacki, Z. 114
Kocowski, T. 110
Kocyba, Henryk 106
Kołątaj, A. 114
Korpowski, Konrad 107
Kośmicki, E. 111
Kowalska, Agnieszka 107
Kowalska, T. 99
Kóčka, W. 72, 77
Krzak, Zygmunt 26, 58
Krzanowski, Andrzej 95, 97, 106
Kuczyński, M. 116
Kurniewicz-Witczak, Romana 105
Kuźnicka, B. 112

Kuźnicki, L. 112

L

Lastowski, K. 110, 112

Le Beuf, Arnold 29, 61, 95–96, 102, 111

Leonoviczova, V. 109

Lepko, Z. 112

Liszyk, Przemysław 30, 62, 68, 107

Loferski, J. J. 113

Loth, Edward 11–12, 43–44

Luckert, K. 115

Ł

Łabno, Marek 106

Łomnicki, A. 110

M

Majewska, Kinga 108

Martin, Rudolf 11, 43

Meyer, P. 111

Meyerówna, Wanda 105

Meyers, A. 114

Michalski, Ireneusz 18, 28, 50, 60

Michczyński, A. 95

Michera, Wojciech 106

Mikocki, Tomasz 7, 39

Miskiewicz, Brunon 15, 47, 105

Mitchell, V. A. 116

Murawski, Krzysztof 106

Mydlarski, Jan 12–14, 44–46, 72, 77, 118

N

Nawara, Agata 108

Nawrocka, M. 98

Noll, R. 113

Nos, Ewa 108

O

Obuchowski, K. 109

Orefici, G. 96, 110

P

Pampuszko, Maciej 30, 62, 68, 107

Paramahansa, S. 90

Paszewski, A. 112

Patton, M. 115

Pazdur, M. 95

Piasecki, Karol 26–28, 32–33, 35, 58–60, 64–65, 67–70, 88,
93, 97, 101, 107, 109, 112, 117

Pietrzak, Agnieszka 99, 100

Piontek, Janusz 31, 63, 89–90, 111–112

Platt, T. 114

Poniatowski, Stanisław 11–12, 15, 43–44, 47

Privratsky, A. 87

Prokopiec, M. 111

Prominska, E. 110–112

Pucołowski, Paweł 108

Pudło, Aleksandra 108

R

Reicher, Michał 11, 43

Reymond, J. 98, 99

Rosiński, Bolesław 11, 13–17, 19, 43, 45–49, 52, 68–71, 77,
105, 117

Rothnammer, F. 113

Rottermund, Andrzej 28, 60

Ruggles, C. 115

Russe, M. 110

Rysiewski, Henryk 23–26, 55–58, 68, 92

S

Sadowski, Robert 7, 26, 29, 39, 58, 59, 61, 68–70, 86, 93–95,
97, 100, 117

Sarama, Leszek 105

Scheffrahn, W. 116
 Schwidetzky, I. 87
 Siarkiewicz, Elżbieta 29, 61
 Sienicki, Stanisław 18, 20, 50, 52, 68, 91
 Silvestri, Uldarico Jose de 106
 Skarżyński, H. 99
 Skierczyńska-Zagajewska, Hanna 106
 Sołtysiak, Arkadiusz 32–33, 64–65, 68–70, 103, 108
 Starczewska, Teresa 106
 Stępiak, M. 97
 Stępniewski, Janusz 107
 Stęślicka-Mydlarska, W. 118
 Stołyhwo, Kazimierz 11–13, 43–45, 118
 Stołyhwowa, Eugenia 18, 51, 72, 77
 Stomma, Ludwik 29, 61, 95
 Stundis, Leszek 107
 Sukniewicz, Daniel 108
 Svedin, U. 115
 Szacki, Jakub 26, 58, 68
 Szafrąński, Zbigniew 29, 61
 Szefner, Przemysław 107
 Szlachetko, Krystyna 105
 Żykowski, Józef 106

T

Tabaczynski, S. 112
 Thomas, E. 116
 Tomaszewicz, Witold 106
 Tomicki, R. 102
 Trzcinski, Ł. 115
 Tur, Jan 15, 47
 Tymowski, Michał 29, 61

U

Ubelaker, D. 112
 Urbanek, A. 110
 Urbanowski, Mikołaj 99

V

Vaňčata, V. 116

Vicuna Grebe, M. E. 114

W

Wanyura, H. 98

Wichrowska, Oriana 108

Wielowiejski, Przemysław 102

Wiercińska, Alina 23, 28, 31, 55, 60, 63, 85–87, 89–90, 99, 104

Wierciński, Andrzej K. 7, 15–16, 18–34, 39, 47–66, 68–70, 72–73,
76, 97, 100, 105, 109–110, 112–113, 115–117

Więckowski, Wiesław 30, 32–33, 62, 64–65, 68, 103–104, 108, 116

Wolański, Napoleon 47, 83, 105

Wołoszyn, Janusz Z. 30, 32–33, 62, 64–65, 68, 103, 107

Wrzosek, A. 69, 70, 118

Wyganowski, Stanisław 107

Wysocki, J. 99

Z

Zabierowski, M. 114

Zangato, E. 114

Zarzycka, Barbara 106, 108

Zdańska-Brinckenowa, Maria 106

Zglińska, Henryka 106

Ziółkowski, Mariusz S. 26–30, 32–33, 58–61, 64–65, 68, 93–94, 97,
100–102, 105–107, 117

Ż

Żarski, M. 99